

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ
ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ, НАСИЛЬСТВУ
ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ Й ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ:
НАЦІОНАЛЬНА ПРАКТИКА ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Матеріали
науково-теоретичної конференції здобувачів вищої освіти
(Київ, 8 грудня 2021 року)

*Присвячено Всесвітній акції
«16 днів проти насильства»*

Київ
2022

Редакційна колегія:

Лук'янець-Шахова В. С., помічниця ректора з гендерних питань Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.

Калиновський О. В., заступник начальника відділу організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник.

Горбач-Кудря І. А., викладач кафедри поліцейського права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук.

Федоровська Н. В., старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем превентивної діяльності та запобігання корупції навчально-наукового інституту № 3 Національної академії внутрішніх справ.

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Національної академії внутрішніх справ від 20 червня 2022 року (протокол № 7).

Матеріали подано в авторській редакції. Редакційна колегія не завжди поділяє висловлені позиції та не несе відповідальності за їх зміст.

3-122 **Забезпечення** запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі й торгівлі людьми: національна практика та зарубіжний досвід : матеріали наук.-теорет. конф. (Київ, 8 груд. 2021 р.) / [редкол. : В.С. Лук'янець-Шахова, О. В. Калиновський, І.А. Горбач-Кудря]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. – 198 с.

УДК 343.85:343.541

ЗМІСТ

НАУКОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ

Комаринська Ю. Б.

ПОТРЕБА СТВОРЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ
КЛАСИФІКАЦІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ,
ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЛЯМ 8

Біда Д. В.

НАСЛІДКИ ПСИХОЛОГІЧНОГО НАСИЛЬСТВА 11

Базір В. В.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ СЕКСУАЛЬНОГО
БУЛІНГУ 15

Базюк В. С.

ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї 19

Березинець Є. Ю.

ВПЛИВ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ НА ПРОЯВИ
ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА 23

Бразалук М. Ю.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДОСВІДУ ВИКОРИСТАННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ
СПЕЦІАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ У ЗАПОБІГАННІ
ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ 27

Бромарецька Д. О.

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ ФАХІВЦІВ,
ЯКІ НАДАЮТЬ ДОПОМОГУ ЖЕРТВАМ НАСИЛЬСТВА 30

Васюта Ю. В.

ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ
ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА 33

Глуценко Є. В.

ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ
ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА 37

<i>Довгаль А. В.</i> ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВІВ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДІТЕЙ.....	40
<i>Жолоб С. Р.</i> НЕФОРМАЛЬНІ СПОСОБИ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО.....	44
<i>Заставська Ю. Я.</i> ВИДИ ТА ОЗНАКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА	49
<i>Костенко М. С.</i> ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ ОСОБИ, ЯКА ВЧИНЯЄ НАСИЛЬНИЦЬКІ ДІЇ.....	51
<i>Лішунова А. Р.</i> МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ТА ОХОРОНИ ПРАВ ЖІНОК В УКРАЇНІ	55
<i>Лагодич Т. П.</i> ОСОБЛИВОСТІ РЕПРОДУКТИВНОГО НАСИЛЛЯ.....	60
<i>Лисенко Т. В.</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ, НАСИЛЬСТВУ ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ Й ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ: НАЦІОНАЛЬНА ПРАКТИКА ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	64
<i>Люлько В. А.</i> ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ЖЕРТВАМ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА.....	67
<i>Ляшенко Є. І.</i> ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БАТЬКІВ ЗА ВЧИНЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ ДІТЬМИ, ПОВ'ЯЗАНИХ З НАСИЛЬСТВОМ.....	69
<i>Максимчук М. В.</i> БУЛІНГ, ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ	72
<i>Миронова А. С.</i> ПРОБЛЕМА БУЛІНГУ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ.....	76

Олексин Х. Л. ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО: ПОНЯТТЯ, ПРИЧИНИ, ВИДИ ТА ЗАПОБІГАННЯ.....	80
Опанасенко В. Р. ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА	84
Панасюк В. В. ПРОФІЛАКТИЧНІ ЗАХОДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ	87
Савчук А. І. ЗАСТОСУВАННЯ ПСИХОТЕХНІК ЯК ЕФЕКТИВНИЙ СПОСІБ УПРАВЛІННЯ ЖЕРТВОЮ	91
Сміжак Б. В. ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ ЯК ОДИН ІЗ ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ...	94
Стадников В. С. НАСИЛЬСТВО НАД ЧОЛОВІКАМИ: ПРОЯВИ ТА ПРОТИДІЯ.....	98
Старинець А. Ю. СЕКСУАЛЬНЕ РАБСТВО ЯК РІЗНОВИД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ	100
Сюравичик К. В. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ НАЙНЕБЕЗПЕЧНІШОМУ ЯВИЩУ СУСПІЛЬСТВА – ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ	103
Торхова К. Д. ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ В УМОВАХ КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ	108
Франчук Ю. О. АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА: ЯК НЕ СТАТИ ЙОГО ЖЕРТВОЮ	111

Чорномаз А. О.

ПРОБЛЕМАТИКА ЗАХИСТУ ЖІНОК
ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА
ТА ГЕНДЕРНОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ В УКРАЇНІ..... 116

Шиманська А. К.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДИТИНИ,
ЩО ВЧИНИЛА ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО 121

НАУКОВІ РОЗДУМИ

Бондар В. Ю.

ПРОБЛЕМА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА СЬОГОДНІ ... 125

Горбач-Кудря І. А.

**УКРАЇНСЬКА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ ЗАПОБІГАННЯ
ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ
НАСИЛЬСТВУ 130**

Долішняк-Скрипницький С. М.

ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ
ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ 136

Єфремова О. М.

ПСИХОЛОГІЧНЕ НАСИЛЛЯ 142

Клементьєва М. С.

ПРОБЛЕМА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА
НАД ДІТЬМИ 146

Корнійчук М. В.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ
ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ, НАСИЛЬСТВУ
ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ ТА ПРОТИДІЇ
ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ 151

Лисовець З. З.

ПРОБЛЕМАТИКА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЛЯ
ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В СЬОГОДЕННІ..... 156

Мельник Ю. О.

ПРОБЛЕМА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА
НАД ЖІНКАМИ..... 162

Мусатенко В. С. БОРИТЕСЯ – ПОБОРЕТЕ, АБО ІСТОРИЧНО – СУЧАСНІ ФОРМИ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ	165
Нагорна В. О. UKRAINE AND THE ISTANBUL CONVENTION: DEFINITION OF THE CONCEPT OF ‘GENDER’ AS A MAJOR OBSTACLE FOR RATIFICATION	171
Нерода М. А. «COMMUNITY POLICING» ЯК ОДИН ІЗ АСПЕКТІВ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ	179
Панченко В. В. МАНІПУЛЯЦІЇ ЯК ПРОЯВ ПСИХОЛОГІЧНОГО НАСИЛЬСТВА	182
Сьомін О. Є. НАУКОВО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ФОРМ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА, НЕБЕЗБЕЧНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОГО НАСИЛЛЯ.....	186
Савельєва А. С. ПСИХОЛОГІЧНЕ НАСИЛЛЯ СЕРЕД ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ.....	190
Сова Ю. М. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЛЮ ЩОДО ДІТЕЙ	193

Комаринська Ю. Б.,

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри криміналістики
та судової медицини Національної
академії внутрішніх справ

ПОТРЕБА СТВОРЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЛЯМ

У теорії пізнання і методології наук процедуру розчленування системи на відповідні підсистеми зазвичай називають класифікацією, а виділені в результаті компоненти – класами. Класифікаційна робота допомагає виявити в досліджуваних об'єктах найбільш характерні ознаки, їх повторюваність, встановити певні закономірності та особливості об'єктів і на цій основі обґрунтувати вибір цілей, методів їх обробки і аналізу. Класифікація – це науковий метод дослідження природи об'єктів та явищ із використанням визначених правил щодо їх систематизації [1].

Враховуючи ту обставину, що розслідування домашнього насилля загалом і, зокрема, кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насиллям є відносно новим видом злочинної діяльності, відповідно малодослідженим і потребує детального та ґрунтовного дослідження. Саме виявлення характерних ознак прояву злочинної діяльності, їх повторюваність, проведення аналізу спільних ознак особи злочинця: вікових, соціальних, професійних навичок тощо; визначення спільного у механізмі вчинення насилля та в утворенні слідової картини; встановлення причинно-наслідкових зв'язків та інших взаємозалежних ознак у суспільних відносинах, які виникають з приводу вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насиллям та діяльності правоохоронних органів під час досудового розслідуванні цих злочинів, дозволить створити дієву методіку розслідування зазначених кримінальних правопорушень.

У криміналістиці класифікація злочинів ґрунтується на поєднанні кримінально-правових і криміналістичних критеріїв. В основі такої класифікації, зокрема за класами, групами,

підгрупами, видами та різновидами, передусім мають бути кримінально-правові ознаки. Загалом у криміналістиці розглядають два основні види класифікації: родову (за групами злочинів, об'єднаних однією главою Кримінального кодексу (КК) України) та видову, яку використовують у криміналістиці як основну ознаку під час розробки окремих криміналістичних методик [2, с. 33].

Проблеми побудови загальної системи криміналістичної класифікації злочинів у методиці розслідування привертала увагу багатьох вчених-криміналістів. Дослідження питань криміналістичної класифікації злочинів знайшло відображення у наукових публікаціях Р. С. Белкіна, О. Н. Васильєва, І. О. Возгриня, І. Ф. Герасимова, С. О. Голунського, О. Н. Колесніченка, В. О. Коновалової, Г. А. Матусовського, В. О. Образцова, Б. М. Шавера, В. Ю. Шепітька, І. М. Якімова та ін. Проте спостерігаються різні підходи до підстав класифікації, назв класифікаційних груп, а також розробки криміналістичних методик розслідування окремих видів злочинів. Ця проблематика різними авторами досліджувалась по-різному і, відповідно, дослідження відрізнялись за змістом і результатами [3].

Відомі вчені-криміналісти Р. С. Белкін і А. І. Вінберг вирізняють такі різновиди криміналістичних класифікацій: 1) класифікація осіб; 2) класифікація предметів; 3) класифікація властивостей і ознак; 4) класифікація дій та процесів; 5) логіко-криміналістичні класифікації [4, с. 52–65]. Різновидом класифікації дій і процесів є класифікація злочинів. Криміналістична класифікація злочинів є органічною складовою структури криміналістичної методики, адже без логічно обґрунтованої класифікації злочинів вибудувати систему окремих криміналістичних методик неможливо [5; 2, с. 34].

На думку О. М. Васильєва, М. П. Яблокова, класифікація злочинів у методиці розслідування повинна виходити не з кримінально-правової характеристики, а з криміналістичної – за способом учинення злочинів, функціонуванням доказів. Потрібно звернути увагу на те, що існуючі кримінально-правові класифікації злочинів не повною мірою відповідають потребам криміналістичної діяльності слідчого і відповідно не завжди достатньо їх для формування окремих методик розслідування злочинів. Відповідно поряд із кримінально-правовими класифікаціями злочинів повинні формуватися криміналістичні,

які дозволяють виділити безпосередньо криміналістичні підстави розподілу злочинів на види та різновиди. Такі класифікації оптимізуватимуть процес криміналістичної діяльності. При цьому варто враховувати, що криміналістична класифікація повинна формуватись разом із кримінально-правовою, кримінологічною класифікаціями, оскільки методики розслідування повинні бути гнучкими та пристосованими до ефективного вирішення завдань, які витікають із слідчих ситуацій [3].

Тому, з метою створення методики розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насиллям буде доречним створити криміналістичну класифікацію зазначених правопорушень ґрунтуючись не лише на законодавчо закріпленій класифікації, що переважно ґрунтується на **формах протиправної діяльності**, а саме розподілі домашнього насильства на економічне, психологічне, сексуальне та фізичне, а й провести класифікацію із врахуванням **особливостей взаємозв'язку суб'єктів насилля**, тобто між ким воно відбувається: подружжя, батьки і діти, діти однієї родини, діти і батьки похилого віку, опікуни і підопічні, інші члени родини; **за особою злочинця; за особою потерпілого; за мотивом здійснення насилля**: гендерно обумовлене насилля, отримання матеріальної вигоди (отримання спадщини, нерухомого та рухомого майна, культурних цінностей, нажива від експлуатації тощо), позбутися не бажаного тягаря, труднощів життя (дитини або одного з членів сім'ї інваліда, вбивство новонародженої дитини тощо), сімейний кіднепінг; **за способом вчинення такого насилля** (використання певної зброї, доведення до самогубства, отруєння, не надання допомоги тощо).

Список використаних джерел

1. Порівняння класифікації та типологізації. Інформатика (google.com). URL: [http:// sites.google.com/site/programuvannapaskal/metodicna-skarbnicka/porivnanna-klasifikacii-e-ta-tipologizacii-e](http://sites.google.com/site/programuvannapaskal/metodicna-skarbnicka/porivnanna-klasifikacii-e-ta-tipologizacii-e).

2. Запотоцький А. П. Криміналістична класифікація злочинів у сфері будівництва. LAW MAGAZINE OF NATIONAL ACADEMY OF INTERNAL AFFAIRS. 2016. № 1 (11). С. 32–41.

3. Сова Ю. З. Поняття та види криміналістичної класифікації злочинів. Сайт Smekni.com. URL:

<http://smekni.com/a/36282-2/ponyattya-ta-vidi-kriminalstichno-klasifikats-zlochinyv-2/>.

4. Белкин Р. С., Винберг А. И. Криминалистика и доказывание (методологические проблемы). М. : Юрид. лит., 1969. 216 с.

5. Щур Б. В. Криміналістична класифікація злочинів: співвідношення із суміжними поняттями. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2010. № 2. С. 337–344.

Біда Д. В.,

здобувач вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх
справ

Науковий керівник:

старший науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем
превентивної діяльності та запобігання
корупції навчально-наукового
інституту № 3 Національної академії
внутрішніх справ ***Федоровська Н. В.***

НАСЛІДКИ ПСИХОЛОГІЧНОГО НАСИЛЬСТВА

В наш час в суспільстві, коли чується термін «насильство» більшість чомусь думає саме про фізичне завдання шкоди, однак варто пам'ятати що насильство буває також сексуальне, економічне та психологічне. Також сформувався стереотип що психологічне насильство має не такі важкі наслідки як наприклад фізичне чи будь-яке інше, однак я не зовсім згоден. Якщо фізичне насильство завдає травми та може призвести до смерті, то психологічне залишає душевні травми, які дуже важко вилікувати, та поступово вбиває людину зсередини, що призводить до повільної смерті якщо з цим не боротись.

Перш ніж розглядати наслідки психологічного насильства, необхідно зрозуміти значення даного терміну, так за Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» зазначено, що психологічне насильство – це форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування,

залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи [1].

З даного визначення можна зрозуміти, що навіть за «банальні» словесні образи кривдник може нести відповідальність згідно законодавства, в даному випадку адміністративну: «умисне вчинення будь-яких діянь (дій або бездіяльності) фізичного, психологічного чи економічного характеру внаслідок чого могла бути чи була завдана шкода фізичному або психічному здоров'ю потерпілого» – стаття 173-2 КУпАП [2].

Регулярне психологічне домашнє насильство завдає шкоди психічному здоров'ю особи, що може спричинити слабку стресостійкість, депресію чи навіть розлади нервової системи, при цьому варто розуміти що це стосується не тільки особи до якої напряму застосовується даний вид насильства ай третіх осіб, наприклад зневажливе ставлення чоловіка до дружини може викликати занепокоєння та стрес у дітей або сформувані у них стереотип про правильність дій батька, що в майбутньому вплине на їхнє сімейне життя. До речі такий вплив може бути і позитивним, адже багато людей, які в дитинстві страждали від домашнього насильства прагнуть не повторювати помилок своїх родичів.

Психологічне насильство часто викликає страх у людини, яка від нього страждає. Кривдник маніпулює постраждалим, старається всіма можливими способами залякати жертву та викликати в неї відчуття невпевненості. Саме страх є основою проблемою при боротьбі із психологічним насильством, часто постраждалий боїться нового життя або вважає що не заслуговує на краще. Інша причина виявляється якраз у тому про що я казав на початку доповіді: люди часто не сприймають психологічне насильство як проблему, наприклад: чоловік який страждає від постійних принижень з боку дружини боїться боротись з цим, адже переконаний що це нормально, і що так відбувається у кожній сім'ї. Третя причина як на мене це страх втратити сім'ю, що дійсно є немалою проблемою, наприклад жінка може розповідати всім про свої проблеми, розуміти їх масштаб, але нічого не робити через боязнь залишити дитину

без одного з годувальників. І ще одна причина, більш розповсюджена у сільській місцевості це боязнь критики з боку знайомих, сусідів чи навіть родичів, адже люди в яких немає повної сім'ї часто вважають і себе неповноцінними.

Дані проблеми часто виникають у суспільстві і зустрічаються навіть в українській літературі: «Мелашка зітхнула. Вона почтила, що рідна мати б'є, та не болить, а свекруха словами б'є гірше, ніж кулаками» – із повісті Івана Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я» [3, с. 28].

На моє переконання, психологічне домашнє насильство викликає важкі наслідки для кожного члена родини: поганий вплив на дітей, стрес, сімейні незгоди, що погано відображається на психологічному здоров'ї постраждалих.

Наразі нажаль у нашій державі часто трапляються факти коли люди отримують психічні розлади через психологічне домашнє насильство. Я вважаю, що так трапляється, в першу чергу, через те, що особи, які страждають від приниження чи інших подібних дій бояться звернутись в поліцію або вважають таку дію не потрібною та неефективною, однак наша держава нині готова робити все щоб протидіяти будь-яким проявам домашнього насильства (у тому числі психологічного). В статті 28 Конституції України зазначено: «Кожен має право на повагу до його гідності» [4] – це значить що приниження людини є також прямим порушенням конституційних норм, а отже кожна людина має право на захист від подібного роду насильства.

Варто додати, що особливостями психологічного насильства є його циклічність: якщо воно з'явилося один раз, то обов'язково повториться.

Особа, яка страждає від насильства, повинна спочатку усвідомити, що вона жертва, адже не переконавши себе – не переконаєш інших. Наступним логічним кроком будуть дії, спрямовані на припинення насильства та покарання кривдника.

Статтею 6 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» визначено коло суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, які взаємодіють між собою:

спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству: Міністерство соціальної політики; Рада міністрів АРК, місцеві державні адміністрації,

сільські, селищні, міські, районні у містах (у разі їх створення) ради;

інші органи та установи, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству: служби у справах дітей; уповноважені підрозділи органів Національної поліції України; органи управління освітою, навчальні заклади, установи та організації системи освіти; органи, установи та заклади охорони здоров'я; центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги; суди; прокуратура; уповноважені органи з питань пробації;

загальні служби підтримки постраждалих осіб: центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; притулки для дітей; центри соціально-психологічної реабілітації дітей; соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка); центри соціально-психологічної допомоги; територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг); інші заклади, установи та організації, які надають соціальні послуги постраждалим особам;

спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб: притулки для постраждалих осіб, центри медико-соціальної реабілітації постраждалих осіб, кол-центр з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, мобільні бригади соціально-психологічної допомоги заклади та установи, призначені виключно для постраждалих [1].

Підсумовуючи, слід зазначити, що на даний момент факт вчинення психологічного домашнього насильства трапляється досить часто, і це є проблемою з якою варто боротись, адже наслідки такого насильства інколи жахливіші ніж від фізичного насильства. Для цього, в першу чергу, потрібно ясно довести людям всю небезпеку, яку несе даний вид насильства, лише тоді нам вдасться всім разом побороти дану проблему.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.

3. Повість Івана Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я».
URL: http://ukrlit.org/nechui_levytskyi_ivan_semenovych/kaidasheva_simia/28.

4. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

Базір В. В.,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 2 Національної академії
внутрішніх справ внутрішніх справ
Науковий керівник: викладач кафедри
поліцейського права Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук *Горбач-Кудря І. А.*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ СЕКСУАЛЬНОГО БУЛІНГУ

Однією з проблем, яка стала актуальною в нинішній час, є питання поширення булінгу. Прийняттям 18.12.2018 Верховною Радою України Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу» внесено зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) та низки законів України, зокрема, «**Про освіту**», «**Про загальну середню освіту**», «**Про дошкільну освіту**», «**Про позашкільну освіту**», «**Про професійну (професійно-технічну) освіту**», «**Про вищу освіту**». У КУпАП зазначається нове поняття, таке, як сексуальний булінг. В цьому ж документі таке діяння вважається правопорушенням і тягне за собою адміністративну відповідальність [1].

Мета роботи – дослідження правових норм, що встановлюють відповідальність для особи за вчинення сексуального булінгу, та формулювання пропозицій для вдосконалення чинного законодавства.

Сексуальний булінг – це пронизливі погляди, жести, прізвиська та образи сексуального характеру, зйомки в переодягальнях, поширення образливих чуток, сексуальні

погрози, жарти тощо [4]. Однією з найголовніших його ознак є повторюваність діяння, тобто застосування сексуального булінгу більше одного разу до однієї і тієї ж самої особи, що відбувається зазвичай періодично. На меті булер завжди має принизити, заподіяти психічну та/або фізичну шкоду, нав'язати страх, тривогу та спричинити соціальну ізоляцію потерпілого. Булінг ніколи не припиняється самостійно, тому для вирішення цього питання необхідно залучення сторонніх осіб, зокрема, соціальних працівників [4].

До учасників булінгу можна віднести таких осіб: 1) *булери* – особи, які є ініціаторами булінгу та безпосередньо приймають у ньому активну участь. До них можна віднести *послідовників* (осіб, які також беруть активну участь у сексуальному булінгу, але не є ініціаторами цього процесу), *прихильників* (осіб, які схвалюють застосування сексуального булінгу до жертви, однак не приймають участь), *пасивні прихильники* (особи, які з неймовірною цікавістю спостерігають за застосуванням до жертви сексуального булінгу, однак відкрито не підтримують цього діяння), *байдужі свідки*; 2) *жертва* (особа, яка зазнає сексуального булінгу від кривдника); 3) *захисники* (особи, які намагаються усіма способами і засобами допомогти кривднику) та 4) *потенційні захисники* (особи, які не схвалюють безпосередньо діяння, однак дуже хочуть допомогти жертві) [3].

Передумовами вчинення сексуального булінгу можуть бути: особистісні чинники (зовнішній вигляд, поведінка особи, національність, стать); сімейні чинники (брак близьких стосунків у батьків з дитиною – відсутність їхньої уваги до дитини, змушує дитину закриватися у собі, не ділитися зі своїми близькими про свої проблеми та труднощів у спілкуванні; тиск або жорстоке поводження батьків, що призводить до того, що дитина сприймає навколишній світ як постійне джерело загрози; домашнє насильство – є одним з основних чинників появи сексуального булінгу, оскільки дитина, що потерпає від насильства, може копіювати дії свої батьків та стати або жертвою або кривдником булінгу), чинники навколишнього світу (відсутність контролю, ігнорування проблеми, авторитарний стиль навчання); соціальні чинники – певні стереотипи суспільства, вплив ЗМІ, економічна та соціальна нерівність [2].

За вчинення сексуального булінгу ст.173⁴ КУпАП передбачено накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподаткованих мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин [1]. Однак з настанням шістнадцятирічного віку до кривдника можуть також застосовуватися санкції Кримінального кодексу України, якщо в його діях є ознаки злочину. У випадках особливо жорстокого поводження кривдника з жертвою кримінальна відповідальність настає з 14-річного віку [5].

Проте для того, щоб зрозуміти, до якої все ж таки відповідальності необхідно притягнути особу, яка вчинила сексуальний булінг, протягом першого семестру 2021–2022 навчального року, було проведено анонімне опитування серед курсантів першого курсу навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ. Учасниками опитування були особи віком з **16 до 19 років**. Всього взяло участь в опитуванні **82 особи**, серед яких **29 дівчат та 52 хлопців**.

В ході проведення учасникам було представлено 5 питань, які допомогли проаналізувати освіченість курсантів в даній темі, їх чесність та розуміння даної проблеми.

Перше питання опитування передбачало те, чи знайоме поняття «сексуальний булінг» взагалі курсантам першого курсу.

Результат опитування продемонстрував, що більшість, а саме **89%** курсантів, в своєму житті стикалися з поняттям «сексуального булінгу». Серед 82 першокурсників **11%** курсантів ні разу не стикалися з цим поняттям, тому подальше опитування таких осіб не мало сенсу. Майже кожен восьмий першокурсник не чув про поняття «сексуального булінгу», а це свідчить про обізнаність курсантів та їх освіченість у життєвих проблемах та реаліях.

Друге питання стосувалося того, звідки саме першокурсники дізналися про існування такого поняття. Результат опитування продемонстрував, що значний вплив на формування свідомості та обізнаності курсанта впливають засоби масової інформації (**61,7%**), на другому місці соціальні педагогічні працівники та вчителі (**37%**), на третьому місці друзі, однолітки та знайомі (**28,4%**), а ось батьки та родичі не розмовляють про це зі своїми дітьми та не впливають на формування їх свідомості (**12,3%**). І це дуже величезна проблема в сучасному світі, де малолітні та неповнолітні особи

не хочуть ділитися зі своїми батьками, не довіряють їм та не можуть поговорити без сорому з ними про все.

Третє питання було більше особистого характеру. Воно передбачало чесність та відкритість від курсантів першого курсу. В питанні зазначалося, чи знайомі здобувачам вищої освіти випадки сексуального булінгу серед їх знайомих або близьких. В результаті опитування більшість відповіла «ні» (**81,7 %**), однак деякі курсанти все ж таки зазначили відповідь «так» (**18,3 %**). Звідси можна зробити висновок, що незважаючи на молодий вік, вже серед молодого покоління траплялися безпосередньо випадки «сексуального булінгу».

Четверте питання стосувалося відповідальності кривдника за вчинення «сексуального булінгу». Оскільки в КУпАП передбачається адміністративна відповідальність за вчинення такого діяння, то нам була цікава думка курсантів щодо такого питання. Результати дослідження показали що більшість першокурсників (**76,8 %**) вважають, що за вчинення сексуального булінгу особа повинна притягатися до кримінальної відповідальності.

П'яте питання стосувалося того, чи згодні курсанти першого курсу з тим, що за вчинення «сексуального булінгу» особа повинна каратися суворіше, ніж за вчинення інших видів булінгу та насильства. Незважаючи на те, що більшість курсантів згодні з тим, що за вчинення цього діяння кривдник повинен притягуватися до кримінальної відповідальності, значно менша частка опитуваних вважає що вид цього булінгу повинен каратися значно суворіше, ніж інші види насильства (**67,1 %**), а булінгу зокрема.

Отже, результати анонімного опитування дозволили нам дійти висновку, що в КУпАП є досить відчутний недолік, що стосується відповідальності за вчинення «сексуального булінгу». За вчинення такого діяння повинна бути передбачена кримінальна відповідальність.

Список використаних джерел

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.

2. Стоп шкільний терор. Особливості цькування у дитячому віці. Профілактика та протистояння булінгу. 2017. 84 с.

3. Вознюк О. М. Булінг у школі: причини, наслідки, допомога. *ЖОППО*: веб-сайт. URL: <http://zippo.net.ua> (дата звернення 02.12.2021).

4. МОДУЛЬ 1. Булінг (цькування) як явище, його форми та учасники. *Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*: веб-сайт. URL: <https://nupr.edu.ua> (дата звернення 03.12.2021).

5. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

Базюк В. С.,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 1 Національної
академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

доктор юридичних наук, професор

Тихонова О. В.

ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї

Запобігання злочинності як важливий елемент інтегративної системи організованої протидії злочинності включає в себе безліч різноманітних запобіжних заходів, чітких визначень рівнів і напрямів запобіжної діяльності суб'єктів, їх компетенції, природи самих заходів тощо. Виникає необхідність їх класифікації, тобто розподілу явищ, заходів, понять за класами залежно від загальних ознак або класифікатора. Існують різні класифікації запобіжних заходів з урахуванням тих цілей, які перед ними ставляться. Заходи можна класифікувати за: а) рівнем; б) масштабом; в) змістом; г) суб'єктами; д) об'єктами; е) часом та інші. За рівнем розрізняються загально-соціальні, спеціально-кримінологічні та індивідуальні заходи запобігання злочинності; за масштабом – заходи, які здійснюються на певній території (держава, регіони) на окремому об'єкті (установа, підприємства, фірми); за належності до відповідної групи осіб (неповнолітні особи, звільнених з місць позбавлення волі); за змістом – заходи соціально-економічного, соціально-демографічного, технічного

екологічного, правового та іншого характеру; за суб'єктами – заходи, що здійснюються органами всіх гілок влади відповідно до їх компетенції, ресурсного забезпечення, специфіки діяльності, організаціями, трудовими об'єднаннями, установами, громадськістю, окремими посадовими особами і громадянами; за об'єктами – відповідно до видів злочинів, на протидію яким вони спрямовані; за часом – постійні, невідкладні, тимчасові та ін. [3, с. 17].

Запобігання злочинності на загально-соціальному рівні містить у собі діяльність держави, суспільства, їх інститутів, що спрямована не на боротьбу зі злочинністю, а на вирішення відповідних програм, завдань у сфері економіки, соціального життя, морально-духовній сфері і т.д. Здійснюється вона ж різними органами державної влади, суспільними формуваннями, для яких функція запобігання злочинності не є головною чи професійною.

Серед суб'єктів, функції та повноваження яких не мають цільового спрямування щодо запобігання злочинності та злочинним проявам, але їх діяльність принагідно впливає на відповідні запобіжні процеси виділяють:

- органи державного контролю;
- органи юстиції;
- органи державного та господарського управління;
- ЗМІ;
- заклади освіти;
- сім'я, громадські релігійні організації;
- установи культури та мистецтва;

Загально-соціальне запобігання домашньому насильству не без підстав вважається головним – підвищення освіти, культури, життєвого рівня населення обумовлюють гуманізацію людських відносин і пом'якшення звичаїв, зазначає А. Б. Блага. Науковець серед загально-соціальних напрямів запобігання домашньому насильству виділяє: сімейну, кримінально-правову та кримінологічну політику [2, с. 31].

Важливе місце у системі заходів запобігання належить кримінально-правовій та кримінологічній політиці у сфері запобігання насильства в сім'ї. Кримінально-правова політика є тою частиною політики протидії злочинності, яка виробляє основні завдання, принципи, напрями і цілі кримінально-правового впливу на злочинність, а також засоби їх досягнення,

і виражається в директивних документах, нормах кримінального права, актах тлумачення норм і практики їх застосування.

У ч. 1, 2 ст. 50 КК України покарання визначено заходом примусу, але воно не має на меті тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігти вчиненню іншим правопорушенням.

На думку М. Й. Крижановського, завдання кримінального закону виправляти й перевиховувати громадян в душі... (ч. 2 ст. 65 КК) є аморальним. Адже давно уже доведено, що особа виховується у віці від 8 до 18 місяців. Після цього віку виховання можливе у певній мірі і лише при послиненому прагненні самої особи перевиховатись. Насильницьке, засобами кримінального покарання перевиховання неможливе [4, с. 69].

Та ми все ж впевнені, що передбаченні санкції за вчинення домашнього насильства є тим стримуючим (запобіжним) фактором, який запобігає вчиненню домашнього насильства. Але акцент слід робити на забезпеченні невідворотності покарання, адже саме безкарність культивує вчинення нових кримінальних правопорушень.

У 2020 році простежувалась тенденція безробіття. Встановлено, що 133 особи (89,3%), які вчинили домашнє насильство були працездатні, але не працювали і не навчались. Тому ми вважаємо, що покращення стану із працевлаштуванням населення є дієвим та потужним заходом запобігання домашньому насильству.

В цій сфері позитивним зрушенням є підписання 23 вересня 2020 року українського «Пакту заради молоді-2025», який покликаний побороти проблему безробіття. Цей пакт спрямований на продовження реалізації «Пакту заради молоді-2020», який був пілотним проектом подолання розриву між освітянською наповненістю програми та вимогами роботодавців. Якщо брати в розрахунок, то за ініціативою Пакту було працевлаштовано майже 45 тисяч – 25% від випуску», - такий коментар надав Сергій Шкарлет .

Підтримуємо думку О. А. Ляшенко, що одним із найважливіших напрямів діяльності політики уряду та держави повинно бути досягнення стійкої позитивної динаміки добробуту населення на основі збільшення платоспроможного попиту, зокрема підвищення заробітної плати працюючого населення. На сьогоднішній день найбільш ефективними напрямами підвищення рівня життя населення є: боротьба з бідністю шляхом

розширення зайнятості та зниження рівня безробіття; розвиток тимчасової зайнятості і громадських робіт, зростання рівня трудових доходів; збільшення пенсій тощо [5, с. 191].

Для вирішення цієї проблеми президент України Володимир Зеленський 30 вересня 2019 року підписав Указ «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» №722/2019. Серед Цілей старого розвитку України на період до 2030 року на запобігання та протидію домашнього насильства можуть позитивно вплинути наступні:

подолання бідності;

забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх;

забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчат [1].

На нашу думку досягнення вище зазначених цілей, беззаперечно, сприятимуть запобіганню та протидії домашньому насильству, а також надання допомоги постраждалим особам від нього.

На сьогоднішній день, необхідно і розглянути боротьбу з поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненою корона вірусом SARS-CoV-2 без запровадження так званого «lockdown» режиму по всій території України. Адже масове зупинення роботи інфраструктури, яке розпочалось з березня 2020 року вже відіграло свою негативну роль на тенденції домашнього насильства не тільки України, а й багатьох країн світу.

Гостроактуальним також є і регулювання діяльності ЗМІ. Оскільки, від їх діяльності в певній мірі залежить безпека громадян. Поставимо собі запитання, як вплине на сім'ю пропаганда зниження сімейних цінностей, та розповсюдження насильства через екрани телевізорів, комп'ютерів? Авжеж, що ні!! Тому вважаємо, що держава все ж повинна здійснювати контроль за функціонуванням та діяльністю засобів масової інформації. Хоча в реаліях це суперечить ст.15 Конституції України та ст. 24 ЗУ «Про інформацію». Дані норми регулюють питання, що можуть накладати заборону чи перешкоджанню інформації.

Список використаних джерел

1. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ від 30 вересня 2019 р. ; 722/2019. веб-сайт URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення (01.12.2021)).

2. Блага А. Б. Загальносоціальне запобігання насильству в сім'ї через призму кримінологічних уявлень Ч. Беккарія. Еволюція уявлень про злочини і покарання у суспільно-правовій думці (до 250-річчя праці Чезаре Беккарія «Про злочини та покарання») : Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (24 червня 2014 року, м. Харків). Х. : Золота миля, 2014. С. 31–37.

3. Голіна В. В. Запобігання злочинності (теорія і практика) : навч. посіб. Х. : Нац. юрид. акад. україни, 2010. 120 с.

4. Крижановський М. Й. Кримінальне право і законодавство України. Загальна частина : курс лекцій. Київ : Атіка, 2001. 432 с.

5. Ляшенко А. О. Рівень життя населення сільських територій. С. 187–191.

Березинець Є. Ю.,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 3 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

викладач кафедри юридичної
психології Національної академії
внутрішніх справ ***Христюк О. С.***

ВПЛИВ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ НА ПРОЯВИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Питання гендеру та насилля досить актуальне на сьогоднішній день не тільки в Україні, а у всіх країнах світу. Як зазначають дослідники, домашнє насильство – це проблема, що стосується не тільки однієї людини, пари, чи сім'ї. Його причини пов'язані з економічною ситуацією, суспільними нормами та ставленням до насильства. Від домашнього насильства можуть потерпати всі члени родини, проте найчастіше воно торкається слабких, нездатних до самозахисту та залежних членів сім'ї: дітей, людей похилого віку, осіб з обмеженими фізичними чи психічними можливостями, а також

жінок, які зазвичай фізично слабші за чоловіків, можуть економічно залежати від партнера [1]. Міністр соціальної політики Юлія Соколовська, виступаючи на Міжнародному форумі UNFPA «Україна на шляху до подолання домашнього та гендерно-зумовленого насильства», привернула увагу суспільства до масштабів проблеми домашнього насильства в Україні. Очільниця міністерства навела статистичні дані: кожна 5 жінка в Україні стикалася з тією чи іншою формою насильства, страждають від цього і чоловіки. Втім, 90 % постраждалих від насильства – саме жінки [2].

Однією з причин домашнього насильства, на нашу думку, виступають гендерні стереотипи, притаманні сучасному українському суспільству.

Клецина І.С. зазначає, що гендерні стереотипи – це соціальні колективні уявлення про особистісні якості і поведінкових моделі чоловіків і жінок, а також про гендерну специфіку соціальних ролей. В самому широкому сенсі гендерні стереотипи, що діють як неявні очікування, спотворюють сприйняття і призводять до упередженого ставлення до чоловіків і жінок, а результати необ'єктивного сприйняття і відносини – статеві відмінності в поведінці і досягнення – потім нібито підтверджують початкову правильність стереотипів [3, с. 51–52].

В цілому гендерні стереотипи здійснюють на особу як певні соціальні норми, завдяки стереотипам відбувається формування поведінки, встановлюються соціальні зв'язки в суспільстві. Вважаємо, що домашнє насильство часто виникає з наявних достатньо жорстких стереотипів та установок про очікувану рольову поведінку подружжя та членів родини, установки щодо структурної побудови сім'ї, що з давніх часів існують та підтримуються в громадах, пропагуючи перевагу силової взаємодії.

Вкорінені гендерні стереотипи можна побачити в народній творчості, фольклорі. Н. М. Кузьменко вказує, що прислів'я та приказки передають нащадкам висновки з життєвого досвіду багатьох поколінь предків. Вони є узагальненою пам'яттю народу та результатом його спостережень за життям, що дає змогу молодому поколінню формувати погляди на мораль, етику, історію й політику. У своїй суті прислів'я та приказки становлять, начебто, звіт правил, якими людина має керуватись у повсякденному житті

[4]. Однею з найбільш розповсюджених до є установка-стереотип, що чоловік «захисник та годувальник сім'ї», а жінка існує тільки для того, щоб виховувати дітей, виконувати хатні справи, і хоча реальна економічна ситуація в українському суспільстві кардинально змінилась, і жінка може активно працювати та утримувати родину, все одно чоловік вважається головним і може контролювати доходи та їх розподіл.

На жаль, гендерні стереотипи стають підґрунтям порушення прав і свобод людини та дискримінації жінок. А в приказках та прислів'ях це виправдовується, значно применшується цінність жінки як особистості. Наприклад : «Бабі дорога – од печі до порога», «Біда мені без діда – хлещу борщик без хліба», «Боже, Боже, що та жінка може!», «Жінка без мужа і пити не дужа», «Жінка, як лоза: куди схочеш, туди похилиш», «Люби жінку, як душу, а тряси як грушу», «Муж для дружини закон», «Серцем люби, а руками тряси», «Коли жінку почав бити, то і будеш бити, а не починав, то не починай», «У поганого чоловіка жінка завжди дурна», «Хто жінці волю дає, той сам себе б'є», «Чоловік – в домі голова», «Чоловік, як ворона, а все жінці оборона». «Як чоловік жінку любить, то й лиха жінка доброю буде» та інші. Пройшло багато часу, багато чого змінилось, але люди все одно продовжують жити за цими старими правилами.

Отже, в родині відбувається так звана гендерна соціалізація особистості. В. П. Кравець зазначає, що гендерна соціалізація – процес засвоєння, прийняття і відтворення норм, правил, поведінки, установок відповідно до культурних уявлень про роль, становище й призначення чоловіка та жінки в суспільстві [5, с. 169–170].

Найближче соціальне оточення, як відомо, має найбільший вплив на становлення особистості, формування її самооцінки, рівня домагань, мотивів, цінностей. Насильство в сім'ї завдає шкоди всім її членам, призводить до розладів фізичного та психічного здоров'я, погіршення психологічного клімату. Відомо, що батьки – важливий приклад для наслідування. Діти несвідомо переймають поведінку свого оточення, в тому числі насильницьку, норми та правила батьківської родини несуть в свою, в більш зрілому віці виявляють агресію, є схильними до негативних проявів у дитячому та молодіжному середовищі. Крім того, застосовуючи насильство, батьки можуть говорити дитині, що «Я тобі добра

бажаю. Мене били, тож вийшли люди!». Саме тому, люди, які зазнають домашнього насильства, можуть не зовсім правильно розуміти, що зіткнулись із ним. Існує думка, що насильством слід вважати лише фізичну агресію. Але є інші різновиди домашнього насильства: психологічне, економічне, фізичне та сексуальне. Ця проблема часто залишається за зачиненими дверима. Її замовчують. Від неї відводять очі і не помічають та старанно приховують.

Складність подолання гендерних стереотипів полягає в тому, що вони досить міцно вкорінюються у свідомості людини та суспільства в цілому. Тому зменшення негативного впливу гендерних стереотипів на прояви домашнього насильства повинно відбуватися на основі зміни світогляду усіх громадян. Необхідно просувати ідеї гендерної рівності, в тому числі за допомогою реалізації спеціально розроблених соціальних програм, правових заходів із протидії та попередження насильства щодо жінок та дітей.

Список використаних джерел

1. Запобігання насильству в сім'ї у діяльності фахівців соціальної сфери: навчально-методичний посібник / Бондаровська В. М., Бордіян Я. І., Булах Л. В., Журавель Т. В. та ін. / За заг. ред. Бондаровська В. М., Журавель Т. В., Пилипас Ю. В. К.: КАЛІТА. 2014. 282 с.
2. Соколовська Ю. Міжнародний форум «Україна на шляху до подолання домашнього та гендерно зумовленого насильства». URL: <https://www.msp.gov.ua/news/18311.html>.
3. Клецина И. С. Гендерная психология. СПб., 2007. 544 с.
4. Кузьменко Н. М. Прислів'я та приказки українського народу. 2014. 205с.
5. Кравець В. П. Гендерна педагогіка : навч. посібник. Тернопіль: Джура, 2003. 406 с.

Бразалук М. Ю.,
студент (спеціальність «Право»)
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник наукової
лабораторії з проблем превентивної
діяльності та запобігання корупції
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ
Сюравчик В. Г.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДОСВІДУ ВИКОРИСТАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ СПЕЦІАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ У ЗАПОБІГАННІ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Домашнє насильство – досить серйозна соціальна проблема будь-якого суспільства чи країни, особливо в Україні. За даними Мінсоцполітики, щороку від насильства в країні страждає близько 150 тисяч жінок. Згідно з даними Національної соціальної служби за перше півріччя 2021 року від жінок надійшло 86965 звернень із приводу домашнього насильства, 14564 звернення – від чоловіків і 1778 – від дітей [1].

Домашнє насильство, відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 р., – це діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [2].

Статистика свідчить, що лише протягом дев'яти місяців 2017 року по допомогу до поліції звернулися 83 964 громадян, які постраждали від домашнього насильства. У МВС та Національній поліції України чітко усвідомили, що безпечне

суспільство починається з безпеки сім'ї, і тому відомство постійно активно працює над ефективним інструментом боротьби, яким стали поліцейські мобільні групи з протидії домашньому насильству «Поліна».

Усвідомлюючи всю небезпеку домашнього насильства, Національною поліцією у 2017 році були створені мобільні групи для протидії домашньому насильству в Україні. Підрозділ під назвою «Поліна» запрацював 12 червня 2017 року в окремих районах Києва, Одеси та Сєверодонецька Луганської області [3]. До складу мобільних груп входили працівники превенції – це дільничні офіцери поліції, працівники ювенальної превенції, слідства, карного розшуку, а також екіпаж патрульної поліції. Отже, цей підрозділ було створено для запобігання домашнього насильству [3].

Учасники самих мобільних груп «Поліна» – працівники управлінь та відділів Національної поліції, які у складі перших пілотних груп пройшли додаткову підготовку та спеціалізоване навчання на базі Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ з протидії та реагування на факти вчинення домашнього насильства. Це стало можливо завдяки підтримці міжнародних партнерів та колег ОБСЄ, ПРООН, «ООН Жінки» та Канадської поліцейської місії, експерти яких взяли участь у розробці та проведенні навчальних тренінгів для учасників мобільних груп [3].

Отже, створені мобільні групи «Поліна» діяли наступним чином. Коли потерпіла особа звертається на лінію 102, вона повідомляє обставини події. Сам оператор 102 вже кваліфікує, яке саме відбувалося правопорушення. Першим на місце події приїжджав екіпаж патрульної поліції, який з'ясував усі обставини події. За наявності самого правопорушення виїжджає додатково офіцер поліції. Якщо під час цього правопорушення є дитина, яка є свідком або стосовно неї вчиняли правопорушення, то залучається працівник ювенальної превенції. Якщо є ознаки кримінального правопорушення, то залучаються фахівці з слідства та карного розшуку [3].

До територіальних підрозділів поліції, де працювала «Поліна», надійшло 1451 звернення з приводу вчинення насильства в сім'ї. На ці виклики здійснено 1411 виїздів мобільних груп, в 91 з яких брали участь працівники соціальних служб. За результатами роботи складені 419 адміністративних протоколів та винесені 186 офіційних попереджень, проведені 363 профілактичні

бесіди, прийнятті 480 заяв від потерпілих, а також порушені 22 кримінальні провадження проти кривдників [4].

Фонд ООН у галузі народонаселення уже має успішний досвід співпраці – протягом 2015–2017 роках було проведено підготовку та підвищення кваліфікації співробітників підрозділів Національної поліції України (патрульної служби, служби дільничних поліцейських), навчання співробітників мобільних груп із реагування та запобігання домашньому насильству в рамках пілотного проекту «Поліна» та операторів служби «102».

Тренінги для мобільних груп «Поліна» з питань запобігання та протидії домашньому насильству проводилися за фінансової підтримки уряду Великої Британії у рамках програми UNFPA, Фонду ООН у галузі народонаселення в Україні «Комплексний підхід до вирішення проблеми насильства щодо жінок та дівчат в Україні» [5].

Отже, виходячи з важливості функціонування даного мобільного підрозділу, в підготовці кадрів забезпечення його функціонування брали участь вітчизняні фахівці за підтримки міжнародних партнерів.

Таким чином, на підставі вищевикладеного, можна дійти висновків, що запобігання домашнього насильства є одним із пріоритетних напрямів діяльності держави, зокрема правоохоронної системи. Задля реалізації даної мети і був створений мобільний проєкт «Поліна». Цей проєкт вже зарекомендував себе досить гідно. За період його функціонування збільшилась кількість звернень від жертв домашнього насильства до правоохоронних органів, покращилась динаміка реагування. Оперативними групами виконувалися такі дії: прийняття заяви; відкриття кримінальних проваджень; проведення профілактичних бесід; винесення офіційних попереджень; складання адміністративних протоколів. Саме тому, на наше переконання, у запобіганні та протидії домашньому насильству Національна поліція повинна й надалі використовувати спеціально підготовлені мобільні групи чи підрозділи, які будуть кваліфіковано запобігати фактам домашнього насильства.

Список використаних джерел

1. Міністерство соціальної політики України. Офіційний сайт. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/20575.html>.

2. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 01.12.2020).

3. Москвичова А. Як працює «Поліна» – поліція проти домашнього насильства. Офіційний сайт Радіо «Свобода». URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28602166.html>.

4. Департамент комунікації МВС України. URL: https://mvs.gov.ua/ua/news/10801_U_2017_roci_proekt_POLINA_bude_masshtabovaniy_shche_na_tri_lokacii__Anastasiya_Dva_FOT_O_INFOGRAFIKA.htm.

5. Розпочато ряд тренінгів для мобільних груп «ПОЛІНА». ukraine.unfpa.org. URL: <https://ukraine.unfpa.org/uk/news/>.

Бромарецька Д. О.,

студенка 4-го курсу спеціальності
«Психологія» Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

кандидат психологічних наук, старший
викладач кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ
Дідух М. М.

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ ФАХІВЦІВ, ЯКІ НАДАЮТЬ ДОПОМОГУ ЖЕРТВАМ НАСИЛЬСТВА

У сучасному світі економічні і соціальні зміни, що відбуваються в державі та соціумі, пред'являють підвищені вимоги до мобільності та адаптивності поведінки людини, її особистої відповідальності за свою професійну кар'єру, що актуалізує поняття професійного самовизначення.

Професійне самовизначення є динамічним процесом, що сприяє формуванню особистістю системи своїх базових відносин, оволодіння якими дозволяє діяти в мінливих ситуаціях буденного життя. У сучасний період професійне самовизначення загалом нелегкий та довготривалий процес, який охоплює значний період життя людини. Його дієвість обумовлюється рівнем узгодженості психологічних можливостей людини зі змістом та зобов'язаннями професійної

діяльності, а також сформованість в особистості здатності пристосовуватись до нестійких соціально-економічних умов з огляду на влаштування своєї професійної кар'єри [1].

Для уточнення змісту поняття професійного самовизначення у різних аспектах необхідно розкрити терміни «професія» та «самовизначення». Загалом, професія – це вид трудової діяльності, що вимагає визначеної підготовки та є джерелом матеріального забезпечення існування людини. Вона також характеризується як система знань, умінь і навичок, властивій кожній особистості. Поняття «самовизначення» цілком співвідноситься з такими актуальними поняттями сьогодення як самоактуалізація, самореалізація та самовизначення тощо.

Мабуть, не знайдеться жодної людини, яка не усвідомлювала б, наскільки в нашому суспільстві поширене насильство. В усіх частинах світу росте кількість насильницьких злочинів. Статистика красномовно свідчить про те, з якою частотою люди вчиняють злочини. Нам хочеться думати, що у своїй родині ми завжди, як у надійному притулку зможемо укритися від стресів і перевантажень неспокійного світу. Що б не загрожувало поза будинком, ми сподіваємося знайти захист і підтримку в любові тих, з ким ми підтримуємо найближчі відносини. Однак для багатьох людей бажання знаходження сімейного спокою виявляється нездійсненим, тому що їх близькі є скоріше джерелом загрози, чим надійності і безпеки. Тривожна статистика випадків побиття дружин чоловіками і жорстоким поводженням з дітьми і людьми похилого віку доводить, що насильство в родині стало настільки ж звичайним, як насильство на вулицях міст.

Проблема насильства вимагає комплексного підходу та спільних зусиль фахівців психологів, педагогів, соціальних педагогів, працівників правоохоронних органів та громадськості. Зупиняючись на психологічній допомозі, фахівці такі, як психологи, психотерапевти, соціальні працівники, працюють та допомагають в неспеціалізованих закладах (наприклад, в соціальних службах, в школах в якості психологів, в системі загального психологічного консультування або в якості психотерапевтів). Закон передбачає створення спеціалізованих служб, де надається психологічна допомога жертвам насильства.

Потерпілий від насильства (жертва) – особа, як постраждала від фізичного, сексуального, психологічного чи економічного насильства з боку іншої особи. Зустрічаються в будь-яких верствах суспільства – це можуть бути люди будь-якої раси, релігії, рівня освіти та доходу. Насильство можуть зазнавати люди будь-якого віку та будь-якої сексуальної орієнтації.

Під аб'юзом ми будемо розуміти образи, фізичне, моральне, економічне, сексуальне чи психологічне насильство однієї людини по відношенню до іншої. Та людина, яка примушує до чогось, ображає, змушує робити дії, які неприємні іншій людині, відповідно, є аб'юзером [2].

Причиною чому одна особа впливає на психіку іншої різноманітні, найпоширеніші: потреба у самореалізації та самоствердження за рахунок іншого, труднощі у невмінні висловлювати свої бажання та думки, минулий досвід, фінансова залежність від іншого, сприйняття насильства як норми у поведінці, пропаганда насильства у ЗМІ, кіно, відеоігри, психологічні відхилення у вигляді перенесеної психологічної травми.

Жертви домашнього насильства піддаються колосальній та хронічній психологічній травматизації, внаслідок котрої часто страждають від психічних розладів. У постраждалих може зростати схильність до суїциду, депресії, алкоголізму, наркоманії, бродяжництва, патологічного накопичення негативних емоцій [3].

Проблема ускладнюється ще й тим, що значна частина постраждалих від насильства – вихідці з неблагополучних верств або «діти вулиці», в долях яких мало хто зацікавлений. Іноді діти розраховуються власними стражданнями і навіть життям батьківську потребу в самостверженні, прагненні дорослих влаштувати особисте життя, стають заручниками різного роду адикцій батьків і постійно роздратованих матерів. Розв'язати проблему насильства можна тільки у разі спільної роботи фахівців в сфері надання психологічної, соціальної, медичної та правоохоронної діяльності.

Таким чином, професійне самовизначення фахівців, які надають допомогу жертвам насильства займає невід'ємну складову високого професіоналізму, відповідальності, порядності за свою нележку і в той же час благородну професію.

Список використаних джерел

1. Магомедова М. Г. Професійне самовизначення особистості. Концепт. 2016. Т. 15. С. 26–30.

2. Насильству немає виправдання : добірка матеріалів на допомогу протидії насиллю / Сумська обл. універс. наук. б-ка ; уклад. Т. І. Касьяненко, Ж. П. Швачко – Суми, 2017. 33 с.

3. Попередження домашнього насильства : навч. посіб. для консультантів «Гарячих ліній» / Краснова О. В., Калашник О. А. Київ, 2016. 90 с.

Васюта Ю. В.,

здобувач ступеня вищої освіти магістра
2-го курсу навчально-наукового
інституту № 1 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

професор кафедри криміналістики та
судової медицини Національної академії
внутрішніх справ, доктор юридичних
наук, професор ***Чорноус Ю. М.***

ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Проблема домашнього насильства визнана на міжнародному рівні, про це свідчить прийняття низки міжнародних нормативно-правових актів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, які слугують стандартами для національного законодавства.

У контексті євроінтеграційних процесів, з урахуванням положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) від 11.05.2011, Україною прийнято Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 № 2229-VIII [1; 2]. Відповідно до Закону домашнє насильство – це діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не

перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь. Водночас окремими положеннями окреслено спектр повноважень поліції у сфері запобігання та протидії домашньому насильству [2].

Міжнародне законодавство щодо розслідування, запобігання та протидії домашньому насильству є орієнтиром для національного законодавства та визначає рамки й принципи законотворення. Застосування міжнародних стандартів у цій сфері відбувається за такими напрямками: визнання рівності прав чоловіків і жінок, боротьба з дискримінацією жінок, визнання прав дітей і їх захист, визнання домашнього насильства як окремого виду насильства й боротьба з ним.

Для протидії домашньому насильству спершу необхідно на міжнародному рівні визначити рівність прав чоловіків і жінок. Документами, які закріпили відповідну рівність, стали: Статут Організації Об'єднаних Націй (1945); Загальна декларація прав людини (1948); Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950); Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966); Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (1966) [5, с. 22].

Також підписані міжнародні акти, які спрямовані на закріплення, забезпечення й захист прав дітей, формування нульової толерантності до будь-яких проявів насильства щодо дітей. Найважливішими документами у сфері захисту прав дітей є: Женевська конвенція прав дитини (1924); Декларація прав дитини (1959); Конвенція про мінімальний вік для прийому на роботу № 138 (1976); Конвенція про права дитини (1989); Європейська конвенція про здійснення прав дітей (1996); Європейська соціальна хартія (1996); Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (2007); Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо процедури повідомлень (2014) [5, с. 23–24].

Варто звернути увагу на австрійський досвід протидії домашньому насильству, оскільки забезпечується розуміння того, що держава є відповідальною за безпеку у приватному житті та обізнана з проблемною ситуацією потерпілої особи, яка перебуває в насильницьких стосунках під тиском кривдника. Такий двоступеневий підхід доцільно запровадити у діяльність правоохоронних органів України, адже зокрема ізолюють

жертву насильства, тоді як у більшості країн світу – кривдника [3, с. 456].

Той факт, що постраждалі особи зазвичай відкликають свої скарги, змусив Європейський суд з прав людини у справі «Опуз проти Туреччини» вимагати від прокурорів діяти на основі *ex officio*. Суд зазначив кілька характеристик справ, які спільні для всіх справ про домашнє насильство, та звернувся до практики держав-учасниць Ради Європи, щоб виявити чинники, які потрібно враховувати під час переслідування на основі *ex officio*, а саме: серйозність правопорушення; фізичні чи психологічні травми постраждалої особи; застосовування кривдником зброї; висування кривдником погрози з моменту нападу; планування кривдником нападу; вплив (зокрема психологічний) на дітей, що проживають у домі; ймовірність повторного правопорушення з боку кривдника; постійна загроза для здоров'я та безпеки постраждалої особи чи будь-якої іншої особи, яка була чи могла бути причетна до інциденту; поточний стан стосунків постраждалої особи з кривдником і вплив на такі стосунки продовження переслідування проти бажання постраждалих; історія стосунків, зокрема з'ясування, чи було насильство в минулому; попередні судимості кривдника, особливо за попереднє насильство. Ці чинники можуть стати корисними рекомендаціями для прокурорів, як і підхід Суду до чинного в Туреччині національного законодавства, яке дозволяє публічне переслідування на основі *ex officio* лише в тому разі, коли травми постраждалої призвели до 10-денної непрацездатності [4, с. 65–67; 6].

У Стамбульській конвенції закріплено принцип 4Р (Prevention, Protection, Prosecution, Integrated Policies). Він імплементований у вітчизняне законодавство в таких формах [1; 5, с. 24–27]: *попередження нових випадків*. Профілактика, або превенція, передбачає необхідність вжиття заходів для заохочення змін у соціальних і культурних моделях поведінки жінок та чоловіків; *захист і підтримка постраждалих* здійснюються через послуги, які надаються поліцією (первинне втручання та припинення насильства), системою охорони здоров'я (збереження життя і здоров'я особи), мережами бюро та центрів правової допомоги (доступ до правосуддя), загальних служб у системі надання соціальних послуг тощо; *притягнення кривдника до відповідальності*, що є механізмом превенції, недопущення випадків насильства в майбутньому й захисту

постраждалих. Для притягнення кривдників до відповідальності необхідно: наявність норм матеріального, цивільного, кримінального, адміністративного права, за допомогою яких постраждалим особам забезпечуються належні засоби правового захисту від правопорушника; забезпечення постраждалих осіб належними засобами правового захисту від державних органів, які не виконали свого обов'язку вжити необхідних запобіжних або захисних заходів у межах своїх повноважень; забезпечення права постраждалих осіб на компенсацію від осіб, які вчинили акт домашнього насильства; забезпечення на всіх стадіях кримінального провадження розслідування й судових проваджень стосовно домашнього насильства без затримок і з урахуванням прав жертви; комплексний інтегрований підхід у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, який вимагає спільних зусиль та ефективного співробітництва між усіма органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами й організаціями, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах.

Отже, домашнє насильство – це комплексна проблема, яку потрібно вирішувати спільними зусиллями. Розробка міжнародних стандартів, модельних законів, рекомендацій, які враховують досвід країн, сприяють позитивним змінам при розслідуванні цього негативного явища. Міжнародний досвід має бути вивчений та проаналізований у нашій державі з метою уникнення можливих помилок і впровадження корисних напрацювань при розслідуванні та подоланні домашнього насильства в Україні.

Список використаних джерел

1. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами від 11.05.2011. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/mu11251>.

2. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 груд. 2017 р. № 2229-VIII. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/t172229?an=6>.

3. Зубицька І. В. Запобігання та протидія домашньому насильству: міжнародні стандарти, європейський досвід, національні перспективи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 4. С. 454–458. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2021/115.pdf.

4. «Опуз проти Туреччини» (Opuz v. Turkey), заява № 33401/02, 2009 р. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#%7B%22itemid%22:%5B%22003-2759276-3020932%22%5D%7D>.

5. Протидія домашньому та гендерно зумовленому насильству й добробут громад. Метод. посіб./за заг. ред. Кочемировська О.О. К. : ФОП Клименко, 2020. 64 с.

6. Стандарти й методика оцінки ризиків для різних зацікавлених сторін в Україні: подальші кроки реалізації міжнародних стандартів щодо гарантування безпеки постраждалих від насильства стосовно жінок та домашнього насильства. Аналітичний звіт. 10.06.2020. URL: <https://rm.coe.int/ukr-risk-assessment-final/16809eefb4>.

Глуценко Є. В.,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, викладач
кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ
Литвин В. В.

ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Насильство в сім'ї є однією з найбільш розповсюджених форм порушення прав людини. Як правило, найбільше страждають від сімейного насильства жінки та діти. Найчастіше, сім'я, в якій живе насильник, піддається психологічному тиску, а такий вид домашнього насильства виміряти і довести практично неможливо. Людина, яка піддається насильству, постійно перебуває у пригніченому стані та боротись із «тираном» практично не має сили. Різні форми приниження та знущання у родині відображаються на дітях, які й самі безпосередньо страждають або й переймають приклад насильницьких дій [3].

Постраждалі і кривдники найчастіше називають такі причини домашнього насильства у своїх сім'ях: стрес на роботі, пияцтво, вживання наркотиків, запальний характер, виховна мета, образа.

Проте реальні причини насильства зазвичай приховані. Ними можуть бути:

- патологічні ревності;
- модель поведінки, засвоєна у батьківській сім'ї;
- занижена або завищена самооцінка;
- нереалізовані мрії та бажання з дитинства;
- власне самоствердження через інших людей;
- потреба у визнанні;
- психічні відхилення та захворювання;
- різні релігійні та політичні погляди;
- хронічний алкоголізм, наркоманія [4].

До насильства над дітьми найчастіше призводять:

1. Соціально-економічна нестабільність: низький рівень життя та достатку, безробіття тощо.

2. Батьківське страждання від насильства в дитинстві.

3. Впевненість, що такий стиль виховання є корисним для дитини.

4. Раннє батьківство.

5. Задоволення власних егоїстичних потреб у домінуванні та агресії [5].

Окрім цього насильство має і свої наслідки:

• втрата людських життів (вбивства, смерть внаслідок отриманих травм, самогубство, доведення до самогубства в контексті домашнього насильства);

• набуття інвалідності, хронічних захворювань, хвороби внаслідок отриманих травм та психосоматично загострені захворювання;

• психічні розлади, оскільки жертви домашнього насильства піддаються колосальній та хронічній психологічній травматизації, внаслідок котрої часто страждають від психічних розладів;

• у постраждалих може зростати схильність до суїциду, депресії, тривожних розладів, розладів харчової поведінки, алкоголізму, наркоманії, бродяжництва, патологічного накопичення;

• міжпоколінне відтворення насильства;

• державні витрати на реабілітацію постраждалих, судову систему, слідчі заходи, лікування інвалідизованого населення[2].

Реакцією дитини на насильство в сім'ї є:

• відчуття **провини** (ніби вона відповідальна в насильстві, яке їй доводиться спостерігати), **сорому й страху**;

• **сум та гнів**, тому що вона не може змінити те, що відбувається в сім'ї. Такі переживання обов'язково **проявляються згодом в поведінці дитини**.

Діти, що були **свідками жорстокого поводження** в сім'ї, засвоюють:

1. **Насильство – це засіб розв'язання конфліктів або отримання бажаного** (спочатку вони переносять цю навичку в дитячий садок, школу, а потім і в свою сім'ю).

2. **Негативні форми поведінки в суспільстві – найвпливовіші.**

3. **Довіряти людям, особливо дорослим, – небезпечно.**

4. **Свої почуття й потреби не можна виявляти відкрито** [1].

Як висновок, необхідно сказати, що алкоголь, стрес, дратівливість до близької людини - зазвичай лише поверхові, а не справжні причини жорстокості. Проте саме вони можуть стати індикаторами, які сигналізують про небезпеку.

Список використаних джерел

1. Сафонова Т.Я., Цимбал Є. І. Жорстоке поводження з дітьми та його наслідки /Жорстоке поводження з дітьми: сутність, причини, соціально-правовий захист. М., 1993.

2. Савка О. І. Правові засади протидії насильству в сім'ї. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія юридична. Випуск № 2 (2011)

3. Зборовська О. П., Прохоренко Т. Г., Носирєва Г. А. Гендерний аспект проблеми насильства в сім'ї і суспільстві. *Вісник Міжнародного Слов'янського Університету*. Харків Соціологічні науки. 2006. № 1.

4. Дроздова І. В. Насильство в сім'ї як одна із детермінант девіантної поведінки дітей та молоді. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія юридична. Випуск № 2 (2011).

5. *Насиліе и его влияние на здоровье. Доклад о ситуации в мире / Под ред. Этьенна Г. Круга и др./ Пер. с англ. – М: Весь Мир, 2003. 376 с.*

Довгаль А. В.,
здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 3 Національної академії
внутрішніх справ
Науковий керівник:
кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник, старший
науковий співробітник наукової
лабораторії з проблем превентивної
діяльності та запобігання корупції
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ
Пашковська М. В.

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВІВ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДІТЕЙ

Збільшення випадків домашнього насильства в зв'язку свідчить про загострення різноманітних соціально-економічними, фізичних та психологічних причин. Прояви насильства щодо дітей в переважній більшості вчиняються дорослими, які самі в дитинстві зазнавали насильницьких дій. Ставши батьками, вони застосовують ті ж методи виховання, що й їхні батьки. Насильство стає наслідком життєвих негараздів, від яких потерпає людина, тому дорослі виливають свій гнів і розчарування на дітей навіть без наміру їм зашкодити.

Слід зазначити, що дослідження презентовано на онлайн дискусії «Захист дітей від сексуального насильства, в тому числі в мережі Інтернет: виявлення потреб для зменшення існуючих викликів в реагуванні та координації дій» свідчить про наступні показники. Найактуальнішими категоріями звернень, що надійшли від дітей (та про дітей) в 2020–2021 рр. через електронні канали зв'язку (Facebook та Telegram) та Національну гаряча лінія для дітей та молоді були повідомлення про психологічне здоров'я – 23%; насильство над дітьми – 22% (**30836 звернень**); стосунки в родині – 12%; соціальний захист дітей – 9%; стосунки з однолітками – 5%; булінг – 3%; фізичне здоров'я та проблеми залежностей – 3% [1]. З даної статистики випливає, що в переважній більшості переважає психологічне насильство над дітьми.

За видами насильства розподілились на наступні: психологічне (47 %); фізичне (24 %); економічне (20 %); сексуальне (9 %). Слід зазначити, що намітилися тенденції щодо збільшення звернень щодо психологічного насильства та фізичного насильства над дітьми (особливо у сім'ях, де батьки мають алкогольну або наркотичну залежність); коли дитина є свідком домашнього насильства; коли дитина вчиняє насильство; щодо сексуального насильства щодо дітей [1].

Законодавство визначає домашнє насильство це діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [2].

Жорстоке поводження з дітьми та нехтування їх інтересами можуть мати різні види і форми, але їх наслідком завжди є: серйозний збиток для здоров'я, розвитку та соціалізації дитини, нерідко – загроза його життю або навіть смерть [3].

Серед факторів ризику, які спричиняють насильство в сім'ї, є такі: злидні; соціальна ізоляція; часті кризи в сім'ї; безробіття; вживання наркотичних речовин та алкоголю; відсутність виховних навичок; імпульсивність; насилля з боку інших дорослих членів сім'ї.

Прояви сексуального насильства щодо дітей: дитину фотографували чи знімали оголеною на відео; дорослі (старші 18 років) пропонували дитині показати її/його статеві органи, торкнутись до їхніх оголених інтимних частин тіла або вступити з ними у статеві стосунки; дитині пропонували винагороду за те, щоб показати свої статеві органи, торкатись до оголених інтимних частин тіла дорослих або вступати з ними у статеві стосунки; дитину змушували вступати у статеві стосунки з дорослими та тримати це у таємниці; дитина отримувала непристойні пропозиції в Інтернеті (на форумах, в чатах, соціальних мережах, електронною поштою тощо), по телефону або у листах; дорослі (окрім медичних працівників та батьків у

ранньому дитинстві) торкались статевих органів дитини всупереч її волі.

Наслідками домашнього насильства щодо дітей є збільшення звернень щодо селфхарму (самопошкодження); бажання дитини вчинити суїцид; відсутності сенсу життя; тривожних станів, панічних атак; відчуття самотності і смутку; щодо депресивних станів [3].

Насильство над дітьми в сім'ях, як правило, є циклічним процесом. Буває раптовим, довготривалим і систематичним.

Раптовий характер насильства може призвести до тяжкої фізичної травми дитини або до смертельного випадку.

Систематичний характер спричинених насильницьких дій не завжди є очевидними, проте може загрожувати життю дитини.

Довготривалий систематичний характер насильницьких дій заважає повноцінному розвитку дитини [3].

Повноваження установ та закладів охорони здоров'я під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, які :

- повідомляють уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про виявлення ушкоджень, що могли виникнути внаслідок вчинення домашнього насильства, а в разі виявлення ушкоджень у дитини – також службу у справах дітей;

- у разі виявлення тілесних ушкоджень забезпечують в установленому порядку проведення медичного обстеження постраждалих осіб;

- у разі виявлення ушкоджень сексуального характеру направляють постраждалих осіб на тестування на ВІЛ-інфекцію;

- надають медичну допомогу постраждалим особам з урахуванням індивідуальних потреб;

- інформують постраждалих осіб про заходи та соціальні послуги, якими вони можуть скористатися;

- взаємодіють з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

- звітують центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про результати здійснення повноважень у цій сфері у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування

державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству [2].

Взаємодія суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, передбачає взаємне інформування не пізніше однієї доби про виявлені факти домашнього насильства з дотриманням правового режиму інформації з обмеженим доступом та реагування на випадки домашнього насильства відповідно до компетенції та з урахуванням оцінки ризиків, що загрожують постраждалій особі [2].

Однак сучасне кримінальне законодавство (ч. 2 ст. 155 та ч. 2 ст. 156 КК України), встановлює відповідальність за відповідні кримінально карані прояви щодо дітей батьком, матір'ю, вітчимою, мачухою, опікуном чи піклувальником, особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання або піклування. Водночас проблема інцестного зґвалтування залишилася поза належною увагою. Погоджуючись з пропозицією Романцової С. В. [4, с. 105] щодо внесення радикальних змін до чинного КК України у контексті сексуального насильства щодо дитини та визначення діянь, за вчинення яких доцільно передбачити кримінальну відповідальність, потребує додаткового вивчення, що становить предмет окремого дослідження.

Список використаних джерел

1. Дослідження презентовано на онлайн дискусії «Захист дітей від сексуального насильства, в тому числі в мережі Інтернет: виявлення потреб для зменшення існуючих викликів в реагуванні та координації дій» (організатор - ГО «Ла Страда – Україна», 27 травня 2021 р. 11.00-13.00, онлайн платформа ZOOM).

2. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 груд. 2017 р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>

3. Види насильства та їх наслідки. URL: <http://megasite.in.ua/40871-vidi-nasilstva-ta-h-naslidki.html>

4. Романцова С. В. Форми проявів сексуального насильства щодо дітей. Серія Право. Вип. 55. Т. 2. С. 102–105.

Жолоб С. Р.,

здобувач вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх
справ

Науковий керівник:

старший науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем
превентивної діяльності та
запобігання корупції навчально-
наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх
справ *Федоровська Н. В.*

НЕФОРМАЛЬНІ СПОСОБИ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО

Сьогодні тема домашнього насильства є досить серйозною та гострою проблемою в Україні. Наразі, при проведенні щорічної Всесвітньої акції «16 днів проти насильства» в Україні, дана тема є найбільш обговорюваних, яка з кожним роком все більше привертає увагу не лише суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, а й значної кількості населення.

Ситуація з домашнім насильством значно погіршилась у зв'язку з початком пандемії коронавірусної інфекції, через яку більшість сімей значний проміжок часу були вимушені перебувати на самоізоляції, фактично постійно контактувати один з одним на обмеженій території – місці спільного проживання. Значну роль відіграв соціально-економічний чинник, що є причиною багатьох конфліктів, особливо в умовах COVID-19, адже багато підприємств, установ та закладів вимушені були перейти на дистанційний формат роботи, а то й зовсім залишити працівників без зарплатні, відправивши в неоплачувану відпустку, як наслідок – конфлікти через матеріальні питання: відсутність грошей, недостатньо велику зарплатню, незабезпеченість сім'ї на гідному рівні тощо. Дружини, дівчата опинилися в так званій пастці вдома зі своїми партнерами, що дає змогу чоловікам вчиняти насильство, оскільки жінка є слабшою за своєю фізіологічного природою, вона й у більшості випадків стає жертвою. У таких ситуаціях

страждає не лише жінка, а й дитина, яка росте у такому оточенні.

Від початку пандемії робота правоохоронців у протидії домашньому насильству також стала більш ефективною. Упродовж 2020 року до Національної поліції України надійшло 208 784 (у 2019 році 141 814) заяв і повідомлень про вчинені правопорушення та інші події, пов'язані з домашнім насильством, з яких 182 088 подані жінками та 3 433 – дітьми (у 2019 році – 113 403 та 1 881) [1].

За 10 місяців 2021 року Національна поліція отримала 267 тисяч заяв, це на 53% більше ніж за аналогічний період минулого року. На 50% збільшилась кількість складених адміністративних протоколів щодо домашніх кривдників. Винесено на 15% більше термінових заборонних приписів [2].

Також варто зазначити, що запобігання й протидія домашньому насильству та допомога жертвам насильства є одним з пріоритетних напрямів діяльності МВС України. В Україні створені спеціальні гарячі лінії для постраждалих від домашнього насилля, Національна дитяча гаряча лінія, мобільні бригади Міністерства соціальної політики України, в кожному місті функціонують мобільні групи з реагування на факти вчинення домашнього насильства Національної поліції України.

Більшість жертв вважає, що насильство – це соромно, думають, що скажуть сусіди, родичі, друзі і шукають проблеми саме у своїй поведінці, деякі з них навіть думають, що зазнають насильства заслужено. Замовчують факти домашнього насильства і продовжують страждати і потерпати від сексуального чи фізичного насилля, оскільки бояться осуду суспільства, насмішок, залишитися без житла, матеріального забезпечення себе і дитини, за свій вибір партнера чи партнерки. Здебільшого не мають змоги, або просто бояться повідомити про це відповідні органи влади.

В соціальних мережах зараз поширюються ролики про можливі способи повідомлення про насильство та клич щодо допомоги не говорячи про це «прямо» навіть в присутності кривдника. Такими способами можуть бути і жести, і кодовані слова, малюнки, навіть й мобільні додатки на смартфонах. На мою думку, це є дуже важливо, оскільки такими здавалося б маленькими засобами ми можемо врятувати чиєсь життя.

Щодо прикладу можна згадати про чорні крапки на долонях. За ініціативою групи ірландських активісток

стартувала неординарна всесвітня кампанія за назвою The Black dot (Чорна точка). Мета цього проекту – привернути якомога більше уваги до проблеми сімейного насильства. Жінкам, які зазнають побиття, пропонують намалювати на своїй долоні чорну цятку. Це буде своєрідний сигнал SOS для оточуючих [3]. Кампанія вже допомогла врятувати багатьох жертв домашнього насильства. Всього за добу завдяки цій кампанії було виявлено більше 6000 жертв у всьому світі [4]. Я повністю підтримую цей проект, оскільки сьогодні майже кожна людина зареєстрована у хоча б одній соціальній мережі і такими способами дійсно можна розпізнати та допомогти жертвам насильства.

Під час пандемії у 2020 році канадським жіночим фондом було вигадано жест, який означає «насильство вдома», «мені потрібна допомога» і «насильство в сім'ї». Щоб його показати треба: 1) підняти руку долонею до іншої людини; 2) вставити великий палець у долоню; 3) скласти пальці над великим пальцем. Жест став популярним в TikTok. І завдяки цьому, поліція американського штату Кентуккі затримала 61-річного чоловіка, якого підозрюють у викраденні 16-річної дівчини з Північної Кароліни. Її знайшли після того, як вона привернула увагу водія за допомогою жесту з TikTok, який зателефонував до служби порятунку 911 [5].

Ще одним способом повідомити про насильство можна сказавши «кодове слово». Наприклад, в Іспанії та Франції жертвам необхідно піти в аптеку й назвати фармацевту кодове слово «маска 19». Ця ідея виникла після того, як одна французька з міста Нансі пішла в аптеку, нібито за ліками. Насправді, вона прийшла повідомити фармацевту, що є жертвою домашнього насильства і попросити його про допомогу. Кривдник був пізніше затриманий поліцією [6].

Також можна згадати і про ролики, коли жертви телефонують нібито замовити піцу, хоча насправді дзвонять в поліцію та зашифрованими словами повідомляють про насильство. Тут вкрай важлива кваліфікована підготовка оператора «102», а також точність та взаєморозуміння між ним та жертвою насильства, оскільки були випадки, коли оператор не зміг повністю зрозуміти жертву та не змогли допомогти.

В Україні створили перший застосунок для постраждалих від домашнього насильства. «WhiteribbonUA» – це персональна «служба безпеки» для жінок. Проект є сучасним інструментом для особистої безпеки, що надає необхідні ресурси для

допомоги та можливість повідомляти про надзвичайні ситуації відповідним органам, якщо жертві загрожує небезпека. Платформа «WhiteRibbonUA» працює як мобільний застосунок, завантажити який можна з AppStore або Google Play на будь-який смартфон незалежно від стану оновлення програмного забезпечення. Застосунок має вигляд календаря для місячного циклу, який має стати додатковим захистом від аб'юзера. Якщо затримати палець на верхній іконці, з'явиться приховане меню. Функціонал платформи «WhiteRibbonUA» розподілений на три напрями: екстренна допомога жертві, ведення обліку фактів та надання інформації для виявлення ознак домашнього насилля. Основною функцією застосунку є прямий зв'язок з Національною поліцією України. Це забезпечує жертв домашнього насилля миттєвим спілкуванням з правоохоронними органами у випадку небезпечної ситуації. Також додаток передбачає можливість швидкого пошуку центру підтримки. У спеціальному розділі жертва зможе визначити власну локацію та місцезнаходження найближчого до себе центру підтримки, поліцейської дільниці або служб екстреної допомоги. Додатково платформа «WhiteRibbonUA» містить інструменти ведення обліку фактів домашнього насилля. Функція «Мій щоденник» допоможе відстежувати, фіксувати та документувати усі факти вчинення насилля над жертвами [7].

Також є різні служби підтримки, які результативно розвиваються та допомагають боротись із такою соціальною проблемою як домашню насилля. Це Урядова гаряча лінія за тел. 15-47, Департамент соціального захисту населення, Центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, гаряча лінія ГО Ла-Страда за тел. 116-123 та Безоплатна правова допомога.

Підсумовуючи вищевикладене, можна сказати, що домашнє насилля – це питання, яке не можна відкладати у велику скриню, тому що воно надзвичайно актуальне наразі через пандемію коронавірусу і карантинні обмеження. Незважаючи на всі кроки, зроблені урядом та Національною поліцією України для подолання проблеми домашнього насилля, ця проблема все ще залишається широко розповсюдженою. Людина, що не є підготовленою до життєвих ситуацій, в яких панує насилля, відчуває себе безпорадною жертвою, вдається до крайнощів у вчинках. Саме зараз потрібно шукати ефективні рішення та інструменти, які здатні зупинити цю хвилю насилля та допомогти жертві домашнього насилля.

Головна особливість полягає в тому, щоб суспільство не толерувало насильство та не залишалось осторонь, оскільки кожна людина може врятувати чиєсь життя. Майбутнє залежить від нас.

Список використаних джерел

1. За 8 місяців 2021 року до Національної поліції України надійшло більше 203 тисяч звернень щодо фактів домашнього насильства / Катерина Павліченко (09.11.2021). URL: <https://mvs.gov.ua/press-center/news/katerina-pavlicenko-za-8-misyaciv-2021-roku-do-nacionalnoyi-policiyi-ukrayini-nadiislo-bilse-203-tisyac-zvernen-shhodo-faktiv-domasnyogo-nasilstva>.

2. МВС працює з ОТГ, щоб жертви домашнього насильства могли отримати допомогу скрізь / Денис Монастирський (25.11.2021). URL: <https://mvs.gov.ua/press-center/news/mvs-pracyuje-z-otg-shhob-zertvi-domasnyogo-nasilstva-mogli-otrimati-dopomogu-v-naimensomu-naselenomu-punkti-denis-monastirskii>.

3. Для чого жінки малюють чорну цятку на долоні? (05.10.2015). URL: <https://mors.in.ua/people/726-dlya-chogo-zhinky-malyuyut-chornu-cyatku-na-doloni.html>.

4. Якщо ви побачили чорну крапку на долоні у жінки – негайно телефонуйте в поліцію (02.07.2016). URL: <https://lifestyle.segodnya.ua/ua/lifestyle/esli-vy-uvide-li-chnernuyu-tochku-na-ladoni-u-zhenshchini-nemedlenno-zvonite-a-policiyu-729828.html>.

5. У США поліція врятувала зниклу 16-річну дівчину - вона попросила про допомогу жестом із TikTok (08.11.2021). URL: <https://nv.ua/ukr/world/countries/u-ssha-zhest-iz-tiktok-dopomig-vryatuvati-divchinu-ostanni-novini-50194356.html>.

6. Кодове слово для жертв домашнього насильства: як жінка може таємно повідомити про загрозу (03.04.2020). URL: <https://kanalukraina.tv/news/kodovoe-slovo-dlya-zhertv-domashnego-nasiliya-kak-zhenshchina-mozhet-tayno-soobshchit-ob-ugroze>.

7. «White ribbon Ukraine». Біла Стрічка - найбільша в світі ініціатива чоловіків проти всіх форм насильства щодо жінок та дітей з представництвами у понад 90 країнах світу (23.11.2021). URL: https://www.instagram.com/tv/CWm4rDqP12q/?utm_medium=copy_link.

Заставська Ю. Я.,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 3 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, викладач
кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ

Литвин В. В.

ВИДИ ТА ОЗНАКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Важливо знати ознаки домашнього насильства, щоб мати змогу відстоювати та захищати свої особисті межі, знати свої права й не мовчати.

Домашнє насильство – будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкоду його фізичному та психічному здоров'ю[3].

Домашнє насильство означає всі акти фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, які відбуваються в лоні сім'ї чи в межах місця проживання або між колишніми чи теперішніми подружжями або партнерами, незалежно від того, чи проживає правопорушник у тому самому місці, що й жертва, чи ні або незалежно від того, чи проживав правопорушник у тому самому місці, що й жертва, чи ні. (ст. 3 Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами) [1].

Види домашнього насильства:

Фізичне насильство:

Побої, стусани, штовхання.

Перешкоджання вільному пересуванню.

Примус до вживання алкоголю чи наркотичних речовин.

Створення ситуацій, що несуть ризик чи загрозу життю та здоров'ю.

Погрожування зброєю чи іншими речами, що можуть завдати фізичної шкоди.

Позбавлення допомоги під час хвороби чи вагітності.

Перевезення до іншого місця в межах країни чи за кордон шляхом обману або примусу.

Психологічне насильство:

Погрози вбити чи скалічити (в тому числі дітей), погрози відібрати дітей.

Словесні образи та приниження жестами й мімікою.

Шантаж та маніпуляції, введення в оману для власної вигоди.

Булінг (цькування, переслідування, залякування).

Постійний та цілковитий контроль.

Зневага як до особистості, постійна критика та насмішки.

Безпідставні звинувачення та формування почуття провини.

Обмеження у контактах із близькими та друзями, у виборі кола спілкування.

Нехтування правом на честь та гідність, обвинувачення у зраді.

Дискримінація через переконання, віросповідання, походження, статус.

Примушування спостерігати за насильством над іншими людьми чи тваринами.

Погроза позбавити житла або особистого майна[2].

Сексуальне насильство:

Примушування до небажаних статевих стосунків.

Торкання інтимних частин тіла без згоди.

Змушення до статевого акту з іншою людиною.

Примус до неприйнятних форм сексу, садистських практик.

Нав'язування відвертого стилю одягу або поведінки всупереч твоєму бажанню.

Примушування спостерігати за статевими актами між іншими людьми.

Примушування до участі у створенні чи перегляді порнографічних матеріалів.

Економічне насильство:

Позбавлення їжі та води, власних коштів, інших матеріальних цінностей.

Обмеження доступу чи позбавлення житла.

Пошкодження особистого майна.

Перешкоджання у доступі до необхідних послуг.

Майновий шантаж, примушування до жебрацтва.

Заборона працювати/навчатись, навчатись.

Отже, щоб краще зрозуміти природу насильства, варто знати, хто такі постраждали/постраждала та кривдник/кривдниця. Не існує єдиної формули, яка б розраховувала портрет людини, яка вчиняє чи страждає від насильства, адже постраждалою від насильства на вулиці, наприклад, може стати будь-яка людина, що опинилася не в тому місці і не в той час. Але є певні тенденції, особливо якщо ми говоримо про насильство, яке відбувається циклічно та має хронічний характер. Існує припущення, що в кожній жертві живе насильник, а кожен насильник має характеристики жертви.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини і основних свобод. (1950). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

2. URL: https://trnkv.gov.ua/ua/news/pg/300420333844253_n/.

3. Вознюк А.А. Кримінальна відповідальність за домашнє насильство: актуальні питання теорії та практики. Форум права. 2019. № 2. С. 6–14.

Костенко М. С.,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 3 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

викладач кафедри юридичної
психології Національної академії
внутрішніх справ ***Христюк О. С.,***

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ ОСОБИ, ЯКА ВЧИНЯЄ НАСИЛЬНИЦЬКІ ДІЇ

На жаль, в сучасних умовах розвитку українського суспільства значно підвищилась проблема вчинення насильницьких злочинів, в тому числі – домашнього насильства. Свій вклад в збільшення кількості випадків вчинення

домашнього насильства внесла пандемія COVID-19, що спричинила суттєве погіршення економічної ситуації в родинях, а введення жорстких локдаунів та вимушена соціальна ізоляція загострила проблеми міжособистісного спілкування та конфліктів в сім'ях.

З метою збільшення ефективності проведення профілактичної, попереджувальної роботи та протидії домашньому насильству в цілому, на нашу думку, слід проводити поглиблені психологічні дослідження осіб, які вчиняють насильницькі дії та їх жертв.

Як слушно зазначають О. Артюх, В. Коляда, Н. Комарова, І. Пеша, Н. Тілікіна, на сьогоднішній день існує багато варіантів визначення поняття «насильство», залежно від точки зору спеціалістів, які займаються цією проблемою: юристи, психологи, соціальні педагоги тощо. Зокрема, українське законодавство оперує таким поняттям, як «домашнє насильство», але це одна з категорій загального поняття «насильство», яке було визначено Всесвітньою організацією охорони здоров'я: насильство – це навмисне застосування фізичної сили або влади, фактичне або у вигляді погрози, спрямоване проти себе, проти іншої особи, групи осіб або громади, результатом якого є (або існує висока вірогідність цього) тілесні ушкодження, смерть, психологічна травма, відхилення в розвитку або різного роду збиток [1, с. 5].

Особистість злочинця, який вчиняє насильницькі злочини, достатньо глибоко вивчається вченими-кримінологами та кримінальними психологами. На основі аналізу наукової літератури ми можемо визначити, що частіше вчинення насильницьких злочинів притаманне частіше малоосвіченим, недостаньо розвинутим та некультурним особам. У таких осіб спостерігається недостатньо розвинуте критичне відношення до власної поведінки, інфантильність, вузький кругозір, суттєво виражені примітивні потреби та інтереси, імпульсивні та мають знижений самоконтроль, в зв'язку з чим вони не стримують своїх бажань, прагнень, підтримують культ грубої сили, що розглядають як вірний засіб вирішення конфліктності. Крім того, спостерігається певна дефектність соціальної ідентифікації, адаптації, проблеми у встановленні міжособистісних відносин, невміння підтримувати соціальні

контакти, відчувати емпатію, співпереживати іншим, замкнуті, відчужені. Власні потреби на першому місці, будь-яку ситуацію розглядають через призму особистих переживань та образ, афективно ригідні. Моральні та правові норми несуттєво впливають на їх поведінку.

Що стосується вчинення домашнього насильства, то ситуація змінюється, і злочинець може мати вищу освіту, займати високостатусні посади, реалізовуватись в певному виді професійної діяльності, мати високі доходи, культурний та обізнаний тощо. Але це, так би мовити, зовнішня сторона. Основні дефекти проявляються в площині психологічних рис. Наприклад Г. Ю. Мустафаєв та І. І. Довгаль виділяють наступні психологічні риси особи, яка вчиняє насильство в сім'ї: має власну точку зору, що не підлягає змінам та обговоренню; брак знань щодо відповідальності за скоєння насильства в сім'ї; відсутність умінь обговорювати проблеми; має страх перед змінами у своєму житті; має установки, що заради нього його близькі повинні жертвувати всім; низький рівень релаксації; низький рівень партнерських стосунків; співзалежність від інших людей; відсутність умінь партнерського існування; гіпертрофоване бажання бути лідером; нестійкість ціннісних орієнтацій; низька культура подолання стресів і травм; готовність вирішувати усі питання силою [2, с. 190].

Як зазначає Б. М. Головкін, найбільш типовими емоційно-вольовими рисами злочинців, що вчиняють насильницькі дії в родині є: імпульсивність, агресивність – більше третини; грубість, жорстокість – у 20%; конфліктність, ревнивість – у 40%. Автор вказує, що вияв насильницької та агресивної поведінки часто залежить від здоров'я особи, яка вчиняє насильство в сім'ї. Це пов'язано з наслідками черепно-мозкових травм, гормональним дисбалансом в організмі, порушенням обміну речовин в організмі людини, психічними захворюваннями. Черепно-мозкові травми викликають часто незворотні зміни в поведінці людини, оскільки порушують рефлекси і реакції людини [3]. На основі проведеного дослідження Б.М. Головкін виділяє типові риси і психологічні властивості особистості кривдника в його психологічному портреті:

1. *інтелект*: наявність власної точки зору, що не підлягає змінам та обговоренню; своє власне розуміння влади; рівень

культури частіше низький, але бувають кривдники з високим рівнем обізнаності; брак знань щодо законодавства; відсутність вмінь обговорювати проблеми; гіпертрофована жага особисто приймати всі рішення;

2. *цінності*: власна кар'єра; цінності своєї власної батьківської, часто дисфункціональної чи тоталітарної сім'ї; власне самоствердження, навіть за рахунок інших людей; думка, що ніхто не повинен мати будь-яких сумнівів в його геніальності чи спроможності;

3. *мотиви*: влада за всяку ціну; подолання дитячих комплексів за рахунок насильства щодо близьких людей; реалізація систематичної агресивної поведінки, не отримуючи ніяких покарань; віра в те, що саме він знає, в чому щастя жертви та дітей; страх перед змінами у житті (наприклад, дружина піде працювати);

4. *самооцінка*: завищена самооцінка чи скрита занижена при бажанні мати високу самооцінку; втрата віри в близьких і гіпертрофована віра в себе; стигматизація близьких людей і надання їм соціальних ролей: «нероба», «погана господарка», «погана мати» тощо і через це штучне підняття своєї власної самооцінки;

5. *емоційний стан*: хронічний стрес, систематична агресивна поведінка; втрата рівноваги; зловживання засобами «набуття рівноваги» – алкоголь, наркотики тощо; відчуття повсякденності факту насильства в сім'ї;

6. *життєві вміння*: низький рівень релаксації; низька культура подолання стресів та травм; відсутність практики одержання психологічної допомоги і віри в те, що саме йому це дуже потрібно; відсутність вмінь зміни звичних стереотипів та пошуку нових шляхів вирішення проблем;

7. *особистісні риси*: співзалежність від інших людей; відсутність вмінь партнерського співіснування; гіпертрофоване бажання бути лідером; агресивність; дратливість; авторитарність.

Таким чином, в основі формування і розвитку схильностей особи до здійснення насильницьких дій лежить комплекс соціально-психологічних чинників та педагогічних умов. Саме тому при розробці превентивних та корекційних програм для кривдників, на нашу думку, слід обов'язково

враховувати їх особистісні особливості. Крім того, необхідно забезпечити системний багатосторонній підхід, що враховує здійснення правового, соціального, педагогічного та психологічного впливу на всіх членів суспільства, особливо звертати увагу на формування у громаді правосвідомості, поваги до прав і свобод, толерантності та розвитку особистості.

Список використаних джерел

1. Запобігання та протидія домашньому насильству: Інформаційні матеріали для фахівців, які працюють з дітьми та молоддю в громадах. К.: Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики, 2018. 32 с.

2. Методичний посібник для фахівців, які впроваджують корекційні програми для осіб, які вчинили насильство в сім'ї / Мустафаєв Г. Ю., Довгаль І. І. Київ, 2011. 192 с.

3. Головкін Б. М. Сімейно-побутові конфлікти в системі детермінації умисних вбивств і тяжких тілесних ушкоджень: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.08. Х., 2003. 20с.

Ліщунова А. Р.,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра за спеціальністю
«Правоохоронна діяльність», курсантка
2 курсу навчально-наукового інституту
№ 3 Національної академії внутрішніх
справ

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник наукової
лабораторії з проблем превентивної
діяльності та запобігання корупції
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ

Мозоль В. В.

МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ТА ОХОРОНИ ПРАВ ЖІНОК В УКРАЇНІ

Закон України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків» набрав чинності 01.01.2006 р., він надає визначення низці важливих понять, а саме: поняття як дискримінація за ознакою статі, позитивні дії, сексуальні

домагання тощо. В цілому, закон справедливо оцінюється експертами як декларативний, такий, що не передбачає ефективних інструментів і механізмів боротьби із гендерною дискримінацією.

Серед тих положень Закону, які все ж таки мають прикладне значення, слід відзначити такі:

- обов'язковість проведення гендерно-правової експертизи законодавства (ст. 4);

- обов'язковість відображення органами державної статистики показників становища жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства; такі статистичні дані мають бути невід'ємною складовою державної статистичної звітності (ст. 5). За низкою показників така статистична інформація дійсно збирається (наприклад, чисельність населення, рівень економічної активності, рівень зайнятості і безробіття, середня заробітна плата за видами економічної діяльності тощо) і може використовуватись під час судових розглядів для аргументації відповідної позиції.

- заборона роботодавцям в оголошеннях (рекламі) про вакансії пропонувати роботу лише жінкам або лише чоловікам, за винятком специфічної роботи, яка може виконуватись виключно особами певної статі, висувати різні вимоги, даючи перевагу одній із статей, вимагати від осіб, які влаштовуються на роботу, відомості про їхнє особисте життя, плани щодо народження дітей (ст. 17). Це, по суті, єдина конкретна норма, яка також підкріплена аналогічною заборонаю в Законі про зайнятість і в Законі про рекламу, завдяки чому органи державної влади здобули повноваження контролювати її виконання роботодавцями. Крім того, самі кандидати на посаду у низці випадків успішно оскаржували дії роботодавців, які безпідставно включали до оголошень вимогу щодо статі працівника.

Закон про забезпечення рівних прав також передбачає можливість оскарження дискримінації за ознакою статі та сексуальних домагань (ст. 22) і право на відшкодування матеріальних збитків та моральної шкоди, завданих унаслідок дискримінації за ознакою статі чи сексуальних домагань (ст. 23), однак не пропонує жодних спеціальних механізмів, інструментів, особливого порядку, просто відсилаючи до загального порядку оскарження, передбаченого процесуальним законодавством, і загального порядку відшкодування шкоди,

встановленого ЦК України, не розкриваючи ніякої специфіки й не конкретизуючи їх. Цим пояснюється низький рівень застосування положень Закону на практиці [1].

Аналогічні зауваження (щодо в цілому занадто абстрактного і декларативного характеру, відсутності ефективних механізмів і інструментів дії) справедливо лунають і на адресу Закону про протидію дискримінації. У ньому наводяться визначення таких понять як дискримінація, непряма дискримінація, пряма дискримінація, підбурювання до дискримінації, позитивні дії, пособництво у дискримінації, утиск. Як і Закон про забезпечення рівних прав, Закон про протидію дискримінації гарантує право на оскарження рішень, дій чи бездіяльності з питань дискримінації (ст. 14), відшкодування матеріальної шкоди та моральної шкоди, завданих унаслідок дискримінації (ст. 15), а також передбачає, що особи, винні в порушенні вимог законодавства про запобігання та протидію дискримінації, несуть цивільну, адміністративну та кримінальну відповідальність (ст. 16), але при цьому закріплено лише посилання на загальні норми, без обумовлення тієї чи іншої специфіки, пов'язаної із дискримінацією [2].

Потенційне порушення прав жінок, прояви дискримінації за ознакою статі є можливим у різних сферах відносин. Водночас, для підвищення ефективності реагування є потреба виділення певних сфер відносин, які характеризуються підвищеним ризиком. Сам характер окремих видів відносин зумовлює підвищений ризик порушення прав жінок, у тому числі через усталені в суспільстві стереотипи щодо соціальних ролей чоловіків і жінок.

Аналіз наявної практики, експертні й аналітичні дослідження у сфері забезпечення рівності за ознакою статі, дозволяють виділити ті сфери суспільного життя, де ризик дискримінації за ознакою статі, у тому числі поєднаною з іншими ознаками (інвалідність, належність до певної національності/етнічної групи, вік, тощо), за ознаками вагітності, годування груддю, родинного статусу, сімейних обов'язків, та/або іншого порушення прав жінок є найбільш високим/вірогідним. Це, зокрема, сімейні відносини, трудові, відносини щодо окремих видів соціального забезпечення, відносини, пов'язані із доступом жінок до політики, зокрема, застосування так званих гендерних квот на виборах тощо. Крім

того, як свідчить практика, окремі різновиди правопорушень і злочинів мають гендерну обумовленість – їх жертвами в переважній більшості випадків виступають жінки. Йдеться про домашнє насильство, звалтування, торгівлю людьми тощо. Відповідно, такі випадки потребують особливої уваги в аспекті необхідності застосування гендерно чутливого підходу [3].

Прикладом таких сфер, зокрема, є:

1. Захист і сприяння реалізації прав уразливих груп жінок і дівчат (жінки з ВІЛ/СНІД, жінки з інвалідністю, жінки з числа ВПО, жінки, задіяні у секс-індустрії, жінки-ЛБТІК, сільські жінки, жінки у місцях позбавлення волі, жінки похилого віку, ромські жінки тощо), приділяючи основну увагу таким питанням як бідність, неграмотність, насильство, неоплачувана робота, включаючи догляд за членами сім'ї, доступ до медичного обслуговування, житла, соціальної допомоги і економічної підтримки, занятості.

2. Права жінок і дівчат, у тому числі з уразливих груп населення, у зоні конфлікту. Увага має приділятися, серед іншого таким питанням як: захист жінок і дівчат від насильства, у тому числі сексуального, доступ до медичних послуг, освіти, соціального забезпечення, участь жінок у прийнятті рішень тощо.

3. Права жінок і дівчат в окремих сферах життєдіяльності:
дискримінація у системі освіти;
дискримінація у сфері зайнятості, у тому числі поширеність сексуальних домагань;
дискримінація під час надання медичних послуг;
дискримінація у сфері забезпечення житлових умов;
дискримінація в органах системи юстиції;
дискримінація у доступі до послуг та у проведенні вільного часу.

3. Права жінок у сфері зайнятості (відмова у працевлаштуванні, недопуск жінок до небезпечних і важких робіт, відмова у працевлаштуванні / недопуск вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років, до роботи, яка передбачає відрядження, справи про недопуск таких жінок до відряджень, відмова у працевлаштуванні / недопуск жінок до роботи, яка передбачає нічні зміни тощо; розміщення оголошень про роботу (наявність вакансії) із зазначенням статі).

4. Попередження і реагування на випадки сексуальних домагань на роботі і за місцем навчання. Так, зокрема,

відповідно до Закону України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків» передбачає: сексуальні домагання – дії сексуального характеру, виражені словесно (погрози, залякування, непристойні зауваження) або фізично (доторкання, поплескування), що принижують чи ображають осіб, які перебувають у відносинах трудового, службового, матеріального чи іншого підпорядкування; Роботодавець зобов'язаний: ...вживати заходів щодо унеможливлення та захисту від випадків сексуальних домагань та інших проявів насильства за ознакою статі. Однак сьогодні практично відсутня практика виконання відповідних положень законодавства.

5. Розміщення реклами, яка містить сексизм та/або є такою, що принижує осіб жіночої або чоловічої статі. Згідно із абз. 7 ч. 2 ст. 17 Закону України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків»: Роботодавцям забороняється в оголошеннях (рекламі) про вакансії пропонувати роботу лише жінкам або лише чоловікам, за винятком специфічної роботи, яка може виконуватися виключно особами певної статі, висувати різні вимоги, даючи перевагу одній із статей, вимагати від осіб, які влаштовуються на роботу, відомості про їхнє особисте життя, плани щодо народження дітей.

Отже, запровадження ефективної політики рівноправності передбачає наявність правової бази забезпечення фактичної рівноправності жінок і чоловіків, механізму захисту від дискримінаційного ставлення до себе як жінками, так і чоловіками. Створення національного механізму забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків, як сукупності засобів реалізації ними своїх прав і можливостей, має відбуватися насамперед через формування гендерного законодавства.

Список використаних джерел

1. Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08.09.2005 р. № 2866-IV (поточна редакція від 07.01.2018 р.). *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2005. № 52. Ст. 561. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>

2. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 06.09.2012 р. № 5207-VI (поточна редакція від 30.05.2014 р.). *Відомості Верховної Ради*. 2013. № 32. Ст. 412. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>.

3. Гендерні стереотипи та ставлення громадськості до гендерних проблем в українському суспільстві. Центр соціальних експертиз Інституту соціології НАН України, Програма розвитку ООН в Україні. К. : ВАІТЕ, 2017.

Лагодич Т. П.,

здобувач вищої освіти магістра 2 курс
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

старший науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем
превентивної діяльності та запобігання
корупції навчально-наукового інституту
№ 3 Національної академії внутрішніх
справ *Федоровська Н. В.*

ОСОБЛИВОСТІ РЕПРОДУКТИВНОГО НАСИЛЛЯ

Насильство щодо жінок, особливо з боку інтимного партнера, і сексуальне насильство над жінками є серйозною проблемою охорони здоров'я та порушенням прав людини.

Згідно з опублікованими ВООЗ оцінками, приблизно кожна третя жінка (30%) у світі протягом свого життя зазнає фізичного та/або сексуального насильства з боку інтимного партнера або сексуального насильства з боку іншої особи.

Найчастіше це насильство з боку інтимного партнера. У всьому світі майже третина (27%) жінок віком від 15 до 49 років, які перебували у відносинах, повідомляють про те, що протягом життя зазнавали фізичного та/або сексуального насильства у тій чи іншій формі з боку свого інтимного партнера.

Насильство може негативно відобразитися на фізичному, психічному, сексуальному та репродуктивному здоров'ї жінок та в деяких обставинах пов'язане з підвищеним ризиком інфікування ВІЛ [1].

Сфера охорони здоров'я покликана відіграти важливу роль у наданні комплексної медико-санітарної допомоги жінкам, які зазнали насильства, і служити відправною точкою для направлення жінок до інших служб підтримки, послуг яких вони можуть потребувати, однак, насилля щодо жінок може починатись саме з цього моменту.

Низка фахівців пропонує ділити репродуктивне насильство на два типи. У *першому* випадку ми маємо справу із насильством на державному рівні. Якщо в якійсь країні жінці не можна зробити аборт за власним бажанням, це якраз такий випадок.

Наприклад, на сьогоднішній день аборти законодавчо заборонені в Польщі, Анголі, Бангладеш, Єгипті та багатьох інших країнах (найчастіше винятки можливі, тільки якщо вагітність становить загрозу життю жінки, але загалом аборт уподібнюється до вбивства). Такі міри можуть призводити до трагічних подій. Яскравим прикладом репродуктивного насильства є недавні події в Польщі в лікарні міста Пщина померла вагітна жінка: адвокати сім'ї померлої стверджують, що лікарі відмовилися переривати вагітність через обмеження, що діють у країні, і чекали смерті плоду [2].

Як повідомляє адвокат Іоланта Будзовська, яка представляє інтереси сім'ї загиблої, жінка надійшла до лікарні на 22-му тижні вагітності через відходження навколоплідних вод. Лікарі підтвердили патологію. Плід загинув, і у жінки розпочався септичний шок. Через 24 години після надходження до лікарні вона померла.

Лікарі утримуються від спорожнення порожнини матки до смерті плоду, що пов'язано з чинними конституційними нормами, які обмежують можливість проведення легального аборту», – зазначила Будзовська.

Також до цього типу відноситься так зване «акушерське насильство», яке стимулюється державними органами. Частіше за все має форму «затягування» строків, коли можливий легальний аборт. Це може мати форму вмовляння, психологічного тиску, а інколи погроз та знущань, себто жінка винна в тому, що завагітніла, а тепер хоче вбити свою дитину. Акушерське насильство продовжується до кінця вагітності жінки, а саме: під час пологів жінку можуть ображати, звертатись зверхньо та грубо.

До *другого* типу репродуктивного насильства належить насильство всередині сім'ї або всередині пари: до цієї групи входить цілий спектр дій – від набридливих коментарів родичів на адресу жінки про те, що годинник цокає і час народжувати (тут ми, швидше, говоримо про репродуктивний тиск), до контрацептивного саботажу та примусу до аборту. Репродуктивне насильство може чинити як чоловік, так і жінка.

Раніше в суспільстві часто засуджувалась жінка («залетіла, щоб утримати мужика»), але сьогодні ми все більше переконуємося про те, що репродуктивне насильство найчастіше вчиняють чоловіки, а також інші родичі, які своїми репліками та поведінкою примушують жінок до дітонародження.

Партнер може намагатися відмовляти жінку від контрацепції під час сексу. Він може сам принципово відмовлятися вдягати презерватив. Або може переконувати жінку, що від гормональних засобів захисту у неї зіпсується здоров'я, настрої чи інше. Також чоловік може ховати оральні засоби контрацепції або підміняти їх іншими таблетками. Контрацептивний саботаж небезпечний, тому що часто проходить у прихованій формі. Класична практика – це проколювання презервативів. Але таємне завжди стає явним, а іноді буває навіть кримінально караним. Так у Німеччині у 2018 році вперше винесли обвинувальний вирок хлопцю, який під час статевого акту зняв презерватив, не попередивши про це партнерку.

При тяжкій формі сімейного репродуктивного насильства із суто психологічного воно стає фізичним. До цього типу відносяться не тільки зґвалтування, а й побиття – на жінку можуть здійснюватись напади за те, що вона не хоче мати дітей або за те, що вона завагітніла дитиною не тієї статі, на яку чекали в сім'ї.

Важливо сказати, що репродуктивне насильство в сім'ї – це про владу над тілом партнера чи партнерки, а не про статеві відносини. Якщо жінка не змогла завагітніти природним шляхом, її можуть примушувати здійснити нескінченну кількість процедур ЕКЗ. І, звичайно ж, змушувати можуть не тільки вагітніти, а й робити аборт. Принциповим є не результат, а те, кому належить право контролю у питанні «народжувати чи не народжувати».

На жаль, як показують дослідження, у тій чи іншій формі з репродуктивним насильством стикається від 8 до 30 відсотків жінок. Деякі з них починають використовувати внутрішньоматкову спіраль, хтось купує протизаплідні пігулки в інших країнах, щоб чоловік не міг зрозуміти, які саме партнерка приймає медикаменти. Багато респондентів говорять про те, що, зіткнувшись із репродуктивним насильством, їм не вистачило чуйного ставлення лікарів та їхньої підтримки.

Однак, ми вважаємо за доцільне розширити цей список репродуктивного насильства та додати до нього ще два:

- 1) Примусові шлюби;
- 2) Жіноче обрізання.

На сьогоднішній день у всьому світі понад 650 мільйонів жінок вийшли заміж у дитячому віці. Щороку щонайменше 12 мільйонів дівчаток одружуються до того, як їм виповниться 18 років. Тобто 28 дівчаток щохвилини. Кожна п'ята дівчинка виходить заміж або одружена до повноліття. У найменш розвинених країнах ця цифра подвоюється: 40% дівчаток одружуються до 18 років, і 12% дівчаток виходять заміж до того, як їм виповниться 15 років. Ця практика особливо поширена в країнах, порушених конфліктом, та в умовах гуманітарної кризи (джерело – ЮНІСЕФ).

Дитячий шлюб – це будь-який шлюб, у якому принаймні однією зі сторін менше 18 років.

Примусові шлюби – це шлюби, в яких одна та/або обидві сторони не виражали особисто повну та вільну згоду на вступ до такого шлюбу. Дитячий шлюб вважається формою примусового шлюбу за умови, що одна та/або обидві сторони не висловлювали повної, вільної та усвідомленої згоди.

Основні ризики для дівчат в цьому випадку виражені тим, що відносно них вчиняється репродуктивне насильство, звалтування та калічення статевих органів, що нерідко призводить до смерті.

Мільйони дівчат у більш ніж 30 країнах світу стають жертвами цієї страшної практики. В основному жіноче обрізання поширене в близькосхідних та африканських країнах, а також на Філіппінах, Малайзії, Пакистані, Індонезії, Еміратах, Омані та Бахреїні. Жіночі обрізання в Танзанії поставлені на потік, аналогічна ситуація зберігається й у сусідніх країнах. Ісламська держава в Іраку в липні 2014 року видала фетву, яка зобов'язує всіх дівчаток і жінок на підконтрольній їм території піддатися процедурі обрізання.

Жертви операцій, що калічать, у всьому світі – в основному, дівчатка віком від 5 до 14 років. Під час операції практично ніколи не використовуються ні наркоз, ні знеболювання, а вона проводиться в антисанітарних умовах людьми без медичної освіти. Ножом або бритвою, часто однією на багатьох дівчаток. Жіноче обрізання в Африці, особливо

якщо це відбувається в глухому селі, взагалі може проводитися з використанням звичайного уламка скла.

Список використаних джерел

1. У Польщі через обмеження на аборти померла вагітна жінка. Лікарі чекали на смерть плода, заявили адвокати. URL: <https://www.currenttime.tv/a/poland-abortion-death/31543037.html>.

2. Дитячі шлюби є порушенням прав людини, але дуже поширені. URL: <https://data.unicef.org/topic/child-protection/child-marriage/>.

3. Безпліддя. URL: <https://www.who.int/ru/news-room/fact-sheets/detail/infertility>.

Лисенко Т. В.,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 3 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, викладач
кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх
справ ***Литвин В. В.***

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ, НАСИЛЬСТВУ ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ Й ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ: НАЦІОНАЛЬНА ПРАКТИКА ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Майже половина населення України страждала від насилля в сім'ї впродовж свого життя, причому 30% з них зазнавали жорстокого поводження в дитячому віці. За оцінками громадських організацій, кожна друга жінка у світі потерпає від одного з видів насильства. До поліції звертається лише невеликий відсоток від усієї кількості постраждалих. Причин цьому чимало, і одна з них – нерозуміння того, що саме є насильством.

Домашнє насильство поширене в багатьох суспільствах. Про це свідчать чисельні міфи, стереотипи, прислів'я, які ускладнюють швидке реагування на акти насильства учинені над близькими та рідними. Всі ці міфи переконують свідків, що не реагувати – нормально, жертв – примушують мовчати,

наси́льників – зміцнюють в переконанню безкарності власних вчинків.

Міф 1. Це був інцидент, який більше не повториться.

Факт. Сімейне насильство рідко трапляється лише раз. Якщо проти винного не буде застосовано відповідні заходи – насильство повториться. Зазвичай, поліцію кличуть тоді, коли насильство має тривалу історію.

Міф 2. Домашнє насильство існує лише у неблагополучних сім'ях.

Факт. Домашнє насильство не має ні соціальних, ні національних меж, є у всіх суспільних прошарках, незалежно від рівня освіти чи матеріальної ситуації. Воно може трапитися будь з ким. Основою домашнього насильства дуже часто є бажання контролю одного члена сім'ї над іншим.

Міф 3. У шлюбі не буває сексуального насильства. Згвалтування в сім'ї неможливе.

Факт. Згвалтування – це вчинення статевого акту без добровільної згоди одного з партнерів за допомогою погроз, насильства і т. д. Ніде не написано, що це не стосується родини нападника. Кожний має право вирішувати про своє інтимне життя, не залежно від сімейного стану. Статеві контакти мають відбуватися за згодою обох партнерів. Якщо статевий контакт відбувається з примусу, в небажаній формі, партнер залякує жінку, принижує, ображає – це сексуальне насильство.

Міф 4. Жінка сама провокує насильство.

Факт. Ніхто не заслуговує на биття, кривду, приниження, не дивлячись на те, що було зроблено чи сказано. Ніхто не має права, знущатися, принижувати і бити інших. Насильство однієї людини щодо іншої – це протиправні дії, яким немає виправдання.

Міф 5. Треба почекати, і все зміниться – буде добре, як колись.

Факт: багато жінок вірять, що насильство в їх сім'ї – це прикрий випадок, що чоловік зміниться – просто має пройти час, треба дати йому «ще один шанс». Тим більше, що кривдник може вибачатися, дарувати подарунки та вкотре запевняти у тому, що «це» більше не повториться. Але, на жаль, насильство відбувається знову і знову. Природа насильства циклічна. Це означає, що з часом ситуація лише погіршиться. Отже, без звернення жінки та її партнера за кваліфікованою допомогою розірвати цикл насильства дуже складно.

Міф 6. Для жертви насильство в сім'ї – прийнятне, якби вона справді страждала, то пішла б від кривдника.

Факт. Жертви сімейного насильства завжди намагаються оборонятися, на жаль, їх спроби малоефективні. Вони застосовують різні, часто нераціональні, стратегії для власної оборони, внаслідок яких насильство посилюється. Жертви справді страждають. Ніхто не любить, коли його б'ють чи принижують. Те, що жертви не йдуть від своїх кривдників, виникає з їхньої залежності: не мають житла, намагаються зберегти шлюб, піддаються тиску зі сторони родини, друзів, сусідів.

Міф 7. Алкоголь – причина насильства в родині.

Факт. Навіть алкогольна залежність не звільняє від відповідальності за дії, виконані під його впливом. Алкоголь тільки полегшує застосування насильства. Часто буває так, що в стані сп'яніння кривдники б'ють своїх близьких, а потім намагаються виправдати свою поведінку алкоголем, щоб уникнути відповідальності.

Необхідно пам'ятати, від насильства не застрахований ніхто. Психіка людини унікальна і має здатність до змін. І ми не можемо спрогнозувати, що на нас вплине наступної хвилини, тому і психотипи людей, які страждають від домашнього насильства, різні. Тому першим кроком для створення позитивних взаємовідносин та виявлення на початкових стадіях саме насильство у стосунках – звільнення від міфів про домашнє насильство. Та людина, яка хоче жити щасливим сімейним життям, не знущатиметься зі своєї половинки. Люди сходяться для щастя, а не страждань.

Список використаних джерел

1. Володіна, Тетяна Миколаївна Малиновська. *Право і безпека*. 2020. № 2 (77). С. 81–85.
2. Бондаровська В. Що ми можемо зробити, щоб запобігти домашньому насильству. К. : Логос, 1999. 60 с.
3. Максимова Н. Ю., Мілютіна К. Л. Соціально-психологічний аспект проблем насильства. К. : Либідь, 2003. 337 с.

Люлько В. А.,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 3 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, викладач
кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ

Литвин В. В.

ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ЖЕРТВАМ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Домашнє насильство – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [4].

Психологічна допомога – область практичного застосування психології, орієнтована на підвищення соціально-психологічної компетентності людей і надання психологічної допомоги як окремії людині, так і групі чи організації [1].

Психологи надають допомогу постраждалим від домашнього насильства, допомагають вийти із складної життєвої ситуації, вирішити проблеми у спілкуванні з близькими, а також консультують дітей та підлітків [2].

Закон передбачає створення спеціалізованих служб, де надається психологічна допомога жертвам домашнього насильства. А саме - кризові центри для жертв насильства в сім'ї; центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї.

Відповідно до стану жертви насильства, якій надається допомога, можна виділити такі види допомоги:

- I. Екстрена (невідкладна) допомога.
- II. Короткотермінові втручання.
- III. Тривалий психологічний супровід.

Суть короткотривалого втручання:

1. Дослідження проблеми:

А) Емоційне опрацювання. Це збирання інформації про проблеми з наданням переваги в першу чергу почуттям, а вже вдруге – оцінкам

В) Когнітивне опрацювання. Фактично, це намагання «визначити» запит на психологічну допомогу або, іншими словами, допомога клієнтові у постанові цілі, якої він прагне.

2. Визначення альтернатив і рішень. Це короткострокове втручання, необхідно зосередитися на тому, що можна зробити за обставин, що склалися [3].

Первинну співбесіду з жертвою насильства доцільно вибудовувати в такій послідовності:

1 крок. Консультант представляється клієнту, розповідає про свою роль і про ту допомогу, яку може надати.

2 крок. Він визнає тяжкість сталося.

3 крок. Він пропонує клієнту розповісти про все це, задаючи уточнюючі питання.

4 крок. Він допомагає клієнту висловити почуття, що виникли у зв'язку з насильством.

5 крок. Він пояснює, що багато людей, які пережили насильство, переживають подібні почуття і реакції.

6 крок. Він прояснює ситуацію насильства (дії до і під час насильства).

7 крок. Він пояснює, що відповідальність за насильство лежить тільки на кривдника.

8 крок. Він резюмує розповідь клієнта.

9 крок. Він допомагає визначити, що турбує клієнта найбільше і чим слід зайнятися в першу чергу.

10 крок. Спільно створюється план дій з вирішення проблем, викликаних насильством. Консультант пропонує можливі рішення.

11 крок. Консультант повинен посилити почуття контролю клієнта над своїм життям. Він пропонує подальшу допомогу і уточнює, хто з близьких і друзів може надати клієнту підтримку [5].

Отже, звичайно психологи не можуть надавати чітких інструкцій та настанов з покращення вашого життя. З вами вони обговорять проблеми та допоможуть знайти шляхи їх вирішення, покращити емоційний стан, а далі все залежить тільки від вас.

Список використаних джерел

1. Кочюнас, Римантас. Психологическое консультирование и групповая психотерапия. М.: Академический Проект, 2005. 464 с. (Gaudeamus). 5000 экз.
2. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/stories/hot-lines>
3. URL: <http://moodle.socosvita.kiev.ua/moodledata/filedir/ce/04/ce0466e7482879d71431f657aad0c457bda5eb7c>.
4. URL: <https://legallawyer.com.ua/yurydychna-dumka/domashne-nasylstvo/>.
5. Малкіна-Пих І. Г. Гендерна терапія. Довідник практичного психолога, 2003.

Ляшенко Є. І.,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 2 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

викладач кафедри поліцейського права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук **Горбач-
Кудря І. А.**

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БАТЬКІВ ЗА ВЧИНЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ ДІТЬМИ, ПОВ'ЯЗАНИХ З НАСИЛЬСТВОМ

На сьогодні актуальною проблемою постає відповідальність малолітніх та неповнолітніх осіб за скоєння адміністративних та кримінальних правопорушень. Адже за певні діяння, які вчинили діти, відповідно до Кодексу України про адміністративне правопорушення (далі – КУпАП), покарання можуть нести батьки.

Метою доповіді є висвітлення проблеми, пов'язаної із настанням відповідальності малолітніх та неповнолітніх осіб за вчинення правопорушень, дослідження зарубіжного досвіду за напрямом.

Ст. 13 КУпАП закріплено, що до осіб віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили адміністративні правопорушення, застосовуються заходи впливу, передбачені ст. 24¹ КУпАП [3]. Однак науковці скептично відносяться до

даної норми, оскільки в ч. 2 ст. 184 КУпАП передбачено наступне: «Вчинення неповнолітніми віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років правопорушення, відповідальність за яке передбачено цим Кодексом, крім порушень, передбачених частинами третьою або четвертою статті 173⁴ цього Кодексу, – тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян» [3]. Тобто, відбувається притягнення третьої особи до відповідальності за правопорушення, яке не було нею скоєне.

Основою нашого дослідження слугували наукові праці О. В. Ткалі, О. Л. Чернецького, О. М. Ярмак, О. В. Горбача, Н. В. Лесько, В. О. Продаєвича, Р. В. Кимлика, В. Л. Ортинського, Т. І. Шанскової, Б. М. Лазарева, О. Г. Стрельченко.

О. В. Алексєєва зазначає, що складність проблеми полягає в тому, що адміністративна відповідальність батьків пов'язана не з юридичним фактом, а з їх сукупністю, які мають юридичне значення, тобто правопорушення виступає у вигляді фактичного складу [1]. Такий різновид адміністративних проступків можна визначити як протиправні, винні, адміністративно карані діяння батьків або осіб, які їх замінюють, з невиконання своїх юридичних обов'язків із виховання дітей і нагляду за ними, що призвели до порушення правових норм неповнолітніми. Тому, адміністративна відповідальність зазначених суб'єктів за ч. 2 та ч. 3 ст. 184 КУпАП повинна наставати лише за наявності протиправної поведінки батьків і протиправної поведінки неповнолітньої особи [1].

Згідно з Кримінальним кодексом України до кримінальної відповідальності притягуються особи, яким до моменту вчинення злочину виповнилося шістнадцять років [4]. Специфічною ознакою адміністративної відповідальності неповнолітніх є можливість її перекладення на інших осіб, коли неповнолітні вчинили адміністративне правопорушення, але через вікові особливості не можуть бути притягнуті до відповідальності, або ж якщо неповнолітні своїми протиправними діями заподіяли матеріальну шкоду, але не мають самостійного джерела прибутку, то за їхні вчинки несуть відповідальність батьки або особи, які їх замінюють.

На нашу думку, варто знизити загальний вік, з якого може наставати юридична відповідальність, з 16 років до 14, оскільки

така особа психічно сформована і усвідомлює скоєне нею правопорушення та негативні наслідки свого діяння. До того ж, більшість правопорушень, скоєних особами до 16 років залишаються безкарними й породжують ще більше свавілля з боку підлітків. А враховуючи, що 14-річний вік фігурує у законодавстві України як найменший, то юридично вірним буде встановлення його і в адміністративному праві України.

З практики роботи з неповнолітніми встановлено, що до них також не застосовуються виправні роботи (хоча це й не закріплено в законодавстві), оскільки більша частина з них в цьому віці навчається. Звертаючи увагу на закордонний досвід, зазначимо, що в Німеччині притягнення до відповідальності відбувається з 14 років. Це обумовлюється тим, що особа в момент скоєння правопорушення могла усвідомлювати сутність свого діяння в силу своєї достатньої розумової та моральної зрілості. У США неповнолітня особа, що досягла 14-річного віку, відповідає за вчинене нею діяння в повному обсязі, оскільки у вказаному віці вона повністю розуміє «неправильність» свого вчинку [5].

І. Ю. Ковальчук, досліджуючи визначення віку адміністративної відповідальності осіб до 18 років, вказує, що неповнолітні з 14 років повинні нести адміністративну відповідальність, через те, що правопорушення, які ними вчиняються, характеризуються підвищеним ступенем суспільної шкоди та їх поширеністю в підлітковому середовищі [2]. Однак за вчинення окремих протиправних діянь, можливе настання кримінальної відповідальності з чотирнадцяти років. До таких діянь можна віднести, зокрема, умисне тяжке тілесне ушкодження, звалтування, вбивство та інші [4]. Відповідно до Кодексу України про адміністративне правопорушення адміністративна відповідальність настає лише тоді, коли особі, на момент вчинення протиправного діяння виповнилося шістнадцять років [3]. До таких осіб застосовуються такі засоби впливу: попередження, догана або сувора догана, зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення, передача неповнолітнього батькам або особам, що їх замінують [3].

Проблематика обраної теми залишається актуальною у наукових колах, оскільки досі суперечливим є питання віку та заходів впливу, що застосовуються до малолітніх та неповнолітніх осіб. Створюються та обговорюються пропозиції до законопроектів для її усунення на належному рівні.

Зауважимо, що в багатьох країнах світу адміністративна відповідальність настає не з 16 років, а набагато раніше. З огляду на наші реалії вік, з якого настає адміністративна відповідальність, потрібно зменшити до 14 років.

Список використаних джерел

1. Алексєєва О. В. Адміністративно-правовий статус суб'єктів адміністративної відповідальності за правопорушення неповнолітніх. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Юриспруденція*. 2015. Вип. 14 (1). С. 93–96.

2. Ковальчук Ю. І. Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх. *Право України*. 2003. № 6. С. 111–114.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.

4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 року № 2341-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

5. Шестак Л. В., Веремієнко С. В. Особливості заходів адміністративного впливу, що застосовуються до неповнолітніх в Україні. *Актуальні проблеми юридичної науки та практики*. 2016. № 1 (2). С. 61–65.

Максимчук М. В.,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 2 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

викладач кафедри поліцейського права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук ***Горбач-***

Кудря І. А.

БУЛІНГ, ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ

Одним із пріоритетних завдань кожної демократичної держави у сфері охорони прав і свобод людини і громадянина є захист її честі та гідності. Конституція України проголошує життя і здоров'я людини, її честь і гідність, недоторканність і безпеку як найвищу соціальну цінність, наголошуючи, що

«ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню». Можна сказати, що заборона булінгу фактично відповідає вимогам міжнародно-правових актів, на підставі яких кожна держава, в тому числі і Україна, розглядає акти даного діяння як правопорушення.

Булінг полягає у нанесенні булером психологічного, фізичного, економічного, сексуального насильства потерпілому, нерідко із застосуванням засобів електронних комунікацій. В більшості дані діяння вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи, але й серед дорослих не рідко можна зустріти жертву булінгу (цькування) внаслідок чого особи заподіюється шкода на психологічному чи фізичному рівнях.

За даними Центру інформації про права людини станом на липень 2017 року 67% дітей в Україні у віці від 11-17 років стикалися з проблемою булінгу за останні 3 місяці . 24% дітей цькували, 48% з яких нікому не розповідали про ці випадки. Варто згадати також і про цікаве дослідження проведене наприкінці листопада 2017 року, в якому Український інститут дослідження екстремізму встановив, що із проявами булінгу в Україні стикаються 8 із 10 дітей [4].

На сьогоднішній день булінг набув більш жорстокого характеру, з виявом все більшої імпульсивності та агресії (масові побиття, катування, які до того ж знімаються на відео і навіть знаходяться у вільному доступі мережі Інтернет). Героями таких відео є діти-булери у вікових межах 11-18 років, насильницькі правопорушення даної категорії неповнолітніх за ступенем суспільної небезпеки та тяжкістю заподіюваних наслідків перевершують інші кримінальні прояви в підлітковому середовищі. Вони завдають величезної, часом непоправної шкоди суспільству, як фізичної, так і моральної.

Поширення булінгу в дитячому середовищі веде до викривленого сприйняття дитиною навколишнього світу, підміни ідеалів, що може відобразитись у поширенні дитячої злочинності та навіть криміналізації суспільства.

Основною і головною характеристикою булінгу можна виділити публічно-емоційне приниження особи, яке призводить до виключення її з групи. Основними ознаками варто виділити:

- Наявність сторін – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), а також спостерігачі (специфічною складовою є

спостерігачі, які надають цьому діянню масштабність, бо для потерпілого вони ототожнюються із булером)

- систематичність дій (для більшості випадків характерним є не мала кількість інцидентів, яка може тягнутися роками)

- емоційне приниження, що включає вербальні і невербальні способи вираження також прояв образливої і принизливої поведінки впродовж тривалого періоду, втручання та висміювання приватного життя особи;

- намір нанесення моральної чи (або) фізичної шкоди (нанесення психологічної шкоди часто супроводжується з нанесенням тілесних ушкоджень чи побоїв).

Булінг є надзвичайно різноманітним явищем, оскільки, дані діяння можуть проявлятися як : фізичне насилля, економічне психологічне та сексуальне. Особливо важливо небезпечним є кібербулінг, оскільки, приниження за допомогою інтернету має більший масштаб та рівень агресії булерів.

Найбільшою проблемою, все ж таки, виділяють булінг у школі або вищих навчальних закладах, але також це може трапитись між населенням старшого віку. Для дорослих осіб поширеним є економічний та сексуальний булінг, останній в свою чергу, часто переростає в сексуальне насильство.

Слід зазначити, що обов'язковому доказуванню в справах даної категорії підлягає наявність юридичного складу адміністративного правопорушення в діях особи, яка притягується до адміністративної відповідальності.

Відповідно до ст. 173-4 КУпАП України, булінг карається накладенням штрафу від п'ятдесяти (850 грн.) до ста (1700 грн.) неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин [4].

А якщо діяння вчинено групою осіб чи повторно тягне за собою накладення штрафу від ста (1700 грн) до двохсот (3400 грн.) неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин [4].

Щодо відповідальності дітей, то їх чекає накладання штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, від п'ятдесяти (850 грн.) до ста (1700 грн.) неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин. У разі вчинення цих дій повторно, то санкція матиме вигляд накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів

доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяті годин [4].

Слід зазначити, що неповідомлення керівником закладу освіти уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу (цькування) учасника освітнього процесу тягне за собою накладення штрафу від (850 грн.) до ста (1700 грн.) неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням до двадцяти процентів заробітку [3].

Склад даного адміністративного проступку для притягнення булера до відповідальності, повинен складатися з наступних елементів:

- наявності сторін – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності);	- здійснюється всупереч волі жертви (потерпілого);
- умисел;	наслідком є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, обмеження свободи волевиявлення або дій потерпілого, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника та/або
- протиправність;	спричинення соціальної ізоляції потерпілого.
- енергетичний (фізичний) або інформаційний (психічний) вплив на іншого учасника освітнього процесу;	
реалізується шляхом дії або через бездіяльність;	

Стосовно повторності чи систематичності, то їх судова практика виділяє як обтяжуючу ознаку булінгу, яка передбачає суворіше покарання, а не типовими ознаками, як це зазначено в Законі України «Про освіту».

Для ефективної протидії булінгу, з січня 2018 року розширено доступ до безоплатної вторинної правової допомоги для осіб, які постраждали від домашнього насильства або насильства за ознакою статі, а також – для дітей. Послуги юристів та адвокатів оплачує держава.

Підсумовуючи все вище написане, варто зазначити, що протидія та попередження булінгу в суспільстві, в першу чергу, є засобом захисту прав і свобод людини. Гостра потреба у дієвому законодавстві та справедливій судовій практиці, на жаль, не задовольняється, оскільки, суспільна небезпечність даного діяння, просто цинічно знецінюється працівниками

правоохоронних органів та суду. Особливо важливим та складним під час з'ясування обставин даних кейсів є встановлення контакту з дитиною-жертвою та надання їй кваліфікованої та комплексної правової, психологічної і медичної допомоги.

Список використаних джерел

1. Протидія булінгу в закладі освіти: системний підхід. Методичний посібник / Андрєєнкова В. Л., Мельничук В. О., Калашник О. А. Київ : ТОВ «Агенство «Україна», 2019. 132 с.

2. Булінг у школах: які покарання чекають на агресорів?: ЗУ від 18.12.2018 р. № 2657-VIII. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/buling-u-shkolah-yaki-pokarannya-chekayut-na-agresoriv>.

3. Булінг в Україні: кримінологічна характеристика та запобігання / Запорожець А. К., Миронюк Т. В., Левченко Ю. О. 2020. 136 с.

4. Кодекс України про Адміністративні Правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984, додаток до № 51. Ст. 1122.

5. Конституція України : Київ, 2013. 96 с.

6. Український інститут дослідження екстремізму. Дослідження «Стоп шкільний терор. Профілактика та протидія булінгу». URL: <http://uire.org.ua/wpcontent/uploads/2017/11/Doslidzhennya-buling.pdf>.

Миронова А. С.,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 1 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

кандидат психологічних наук, професор,
Заслужений працівник освіти України

Андросюк В. Г.

ПРОБЛЕМА БУЛІНГУ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ

Проблему шкільного цькування у світі ґрунтовно досліджують з 1980-х років на противагу українським ученим, які звернули увагу на це питання лише в останнє десятиліття

(перші дослідження в Україні розпочалися 2005 року). Це пов'язано насамперед із тим, що останнім часом булінг серед українських школярів набув значного поширення (або, можливо, суспільство частіше стає його свідком, зокрема, унаслідок потрапляння в мережу Інтернет відео, на яких діти булять одне одного). За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, Україна належить до десятки країн Європи за його розповсюдженістю серед школярів 11–15 років.

Стикаючись з проявами булінгу (цькуванням) в шкільному віці, дитина часто переносить насильницьку модель поведінки у своє життя і в майбутньому може стати на «хибний шлях», розпочавши протиправну поведінку. Тому актуальним є дослідження булінгу та шляхів його запобігання, з метою збереження у дітей шкільного віку нормального психологічного та емоційного розвитку, а також з метою виявлення та проведення профілактичних заходів з особами, найбільш схильними до вчинення правопорушень.

Однак для створення ефективних механізмів протидії шкільному цькуванню необхідно мати об'єктивні й актуальні дані щодо ситуації, пов'язаної з відповідним явищем.

Явище булінгу стало предметом досліджень таких учених, як А. Ведернікова, Ю. Градова, О. Джафарова, О. Дручек, О. Іваній, І. Іщенко, С. Константінов, Лубенець, К. Плутницька, Н. Прібиткова, С. Шатрава, О. Шуміло, та інших.

Булінг – це протиправне, винне діяння, скоєне умисно, яке виявляється у тривалій агресії, пов'язаній з повторюваними насильницькими діями фізичного, психічного, економічного, сексуального характеру з боку особи або групи осіб, які мають певні переваги (фізичні, психологічні тощо), що вчинено з метою завдання особистості моральної та/або фізичної шкоди та посягає на її життя, честь і гідність [1].

З огляду на спрямування та суб'єкти профілактики булінгу, слід виокремити три важливі й одночасні заходи запобігання, які мають спільне завдання – зниження рівня булінгу серед дітей у сучасних умовах: загально соціальний, спеціально-кримінологічний та індивідуальний [2].

Залежно від характеру заходів, необхідно зазначити такі блоки заходів запобігання на загально соціальному рівні булінгу: економічні, правові; організаційно-управлінські (підвищення ефективності роботи освітніх закладів, організація

дозвілля дітей у позанавчальний час); соціальні; інформаційні; морально-виховні (ідеологічні).

На загально соціальному рівні пропонуємо вжити такі заходи: застосувати канадський досвід: розповсюдження через ЗМІ онлайн-матеріалів про те, як протидіяти насильству та домаганням, розпізнавати ситуації насильства й куди звертатися по допомогу, а також як повідомляти про насильство та домагання, проводити перевірку волонтерів для того, щоб розпізнати й не допускати до дітей тих, чия поведінка може становити ризики для них. Ця інформація також містить корисні поради для батьків, тренерів, учителів і волонтерів. Крім цього, створити Startup безкоштовного мобільного онлайн-додатку, в якому жертва зможе анонімно звернутися до спеціаліста/психолога або юриста в разі вчинення стосовно неї булінгу й отримати належну допомогу, а також спілкуватися у групах з іншими жертвами заради підтримки й порад. За допомогою такого листування можна організувати анонімі зустрічі, місце та час проведення яких визначає координатор чату.

На спеціально-кримінологічному рівні слід проводити заходи стосовно окремих груп осіб (батьків, учителів, учнів). Ефективним заходом на цьому рівні буде запровадження тренінгів, семінарів за різними напрямками: психологічні (як не стати жертвою булінгу, реагувати на булінг, ознаки осіб, що піддаються булінгу); просвітницькі (правове виховання) із залученням психологічних служб, органів управління освітою, членів громади, церкви, правоохоронних служб, громадських та урядових організацій.

Одним із провідних суб'єктів запобігання булінгу на спеціально-кримінологічному рівні є Національна поліція України, щодо діяльності якої пропонуємо внести доповнення у відомчі інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України (наказ МВС України від 19 грудня 2017 року № 1044) і дільничних офіцерів поліції (наказ МВС України від 28 липня 2017 року № 650).

Індивідуальний рівень стосується окремої жертви. Індивідуальне запобігання булінгу дає змогу розв'язати проблему шкільного насилля для однієї особи. Також цей шлях передбачає роботу з жертвою, переслідувачем і свідком. Головною умовою цього рівня є завчасне виявлення можливих та реальних жертв, робота з ними. Основний засіб подолання комплексу жертви – це підвищення її самооцінки [3, с. 22].

З метою удосконалення протидії булінгу в освітньому середовищі, нами було проведене власне моніторингове дослідження, зокрема анкетування дітей шкільного віку 5-8 та 9-11 класів. Усього нами було опитано 251 респондента з двох шкіл Шевченківського району міста Києва. Метою опитування було не лише повноцінно дослідити стан булінгу в освітньому середовищі серед дітей різного віку, але і здійснити порівняльний аналіз між школярами різних шкіл одного району.

В процесі дослідження, нами було підготовлено дві анкети, серед яких одна передбачала питання для учнів 5-8 класів, а інша – для підлітків 9-11 класів. Нами було отримано такі дані: в цілому, в обох школах, учні 5-6 класів відповіли «так» на питання «Чи стикався Ти з булінгом у своїй школі?» – 55,8%; учні 7-8 класів відповіли «так» – 60,1%, відповідь «так» на це питання дали учні і 9-11 класів, зокрема 41,7%. На питання «Чи відбувався булінг по відношенню до тебе?», «так» відповіли: 40% дітей 9 -12 років; 63,4% дітей 13-15 років, 36,8% підлітків старших класів (16-17 років).

На наступне питання: «Якщо часто протягом останнього року?» із 251 респондента зазначили: один раз – 31,7% декілька разів на місяць – 24%; декілька раз на рік – 11,8%; майже щодня – 2,6%. Варто зазначити, що серед усіх опитаних дітей, на питання « Чи вчиняв ти особисто прояви булінгу?», 24% відсотка зізналися, що вчиняли. Порівнюючи школярів двох різних шкіл Шевченківського району, нами було встановлено, що діти та підлітки однієї школи, з яким упродовж 3-х років було регулярно проведено профілактичні заходи та реалізація проєктів, спрямованих на протидію жорстокому поводженню з дітьми, показали більш позитивні результати в опитуванні, ніж вихованці навчального закладу, до якого ми завітали вперше. Зокрема, рівень агресивності серед дітей 9-11 класів між школами відрізняється на 7,5%, а серед дітей, 6-8 класів – на 3,5 %. Це свідчить про позитивний досвід постійної роботи та співпраці з здобувачами вищої освіти та їх позитивний авторитетний вплив на підлітків та дітей.

Отже, вважаємо доцільним розвивати співпрацю між здобувачами вищої освіти та адміністрацією шкіл задля проведення комплексним профілактичних занять, адже результати моніторингового дослідження свідчать не лише про високий рівень прояву булінгу серед дітей, але й про доведену позитивну динаміку зменшення прояву насильства, внаслідок

реалізації заходів запобігання цькуванню, розробленими здобувачами вищої освіти з специфічними умовами навчання.

Список використаних джерел

1. Березовська С. Найбільша загроза для дітей – конфлікти в соц. мережах. 2019. URL:<https://tsn.ua/ukrayina/v-ukrayini-chastishayut-vipadki-bulingu-sudi-vzhe-rozglyanuli-mayzhe-200-sprav-1416465>.

2. Жеброва А. О. Булінг як різновид катувань серед неповнолітніх. 2016.С.12. URL:<http://www.nusta.edu.ua/wp-content/uploads/2016/11>.

3. Миронюк Т. В. Удосконалення заходів протидії булінгу в Україні. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2019. № 3. С. 21–28.

Олексин Х. Л.,

здобувач вищої освіти, курсант
103 навчальної групи навчально-
наукового інституту № 3 Національної
академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник наукової
лабораторії з проблем превентивної
діяльності та запобігання корупції
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ

Сюравчик В.Г.

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО: ПОНЯТТЯ, ПРИЧИНИ, ВИДИ ТА ЗАПОБІГАННЯ

На сьогодні насильство є однією з гострих соціальних проблем. Його жертвами водночас можуть ставати як жінки, так і чоловіки, проте, за міжнародною статистикою, переважна частина насильницьких дій спрямовується на жінок та дітей. Насильство не обмежується фізичною, сексуальною та психологічною шкодою. До нього також відносять залякування, страждання, примус і позбавлення свободи. Насильницькі дії можуть спрямовуватися на одну людину або усіх членів родини,

проте є випадки, коли насильство здійснюється проти окремих соціальних груп чи у суспільстві загалом.

За 2020 рік органи та установи, що протидіють домашньому насильству, зафіксували 211 362 звернення щодо насильства в сім'ї, більшість із них – від жінок. Так, 180 921 звернення надійшло від жінок, 27 676 – від чоловіків та 2 756 – від дітей. З 2021 року у 18 областях та у Києві діє 33 притулки для постраждалих від домашнього насильства [1].

Намагаючись вирішити проблему домашнього насильства, у грудні 2017 року Верховна Рада України ухвалила Закон «Про запобігання та протидію домашньому насильству»[2], в якому запропоновано новий підхід (із використанням європейських стандартів) до боротьби з цим негативним явищем у суспільстві.

З прийняттям у нашій державі Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [2] та набранням чинності Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» [3] стало очевидно, що Україна визнає і привертає неабияку увагу до гостроти та глибини цієї проблеми. Цей Закон визначає організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спрямовані на захист прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насильства. Певна частина суспільства звикла закривати очі на подібне та абсолютно не прагне допомагати чи підтримувати осіб, які систематично страждають від домашнього насильства.

Домашнє насильство – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [2].

Види домашнього насильства та їх ознаки:

- фізичне (заподіяння тілесних ушкоджень, незаконне позбавлення волі, мордування, залишення в небезпеці, ненадання допомоги, заподіяння смерті);

- сексуальне (будь-які діяння сексуального характеру, вчинені без згоди особи);

- психологічне (словесні образи, погрози, приниження, переслідування, залякування, обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, що спричиняють невпевненість, нездатність захистити себе, шкоду психічному здоров'ю);

- економічне (умисне позбавлення житла, їжі, одягу, коштів чи документів, перешкоджання в отриманні лікування, заборона працювати, примушування до праці, заборона навчатися).

Насильство в сім'ї є однією з найбільш розповсюджених форм порушення прав людини. У більшості випадків протиправні дії проти когось із членів родини супроводжуються актами агресії, приниження та жорстокої поведінки. Як правило, найбільше страждають від сімейного насильства жінки та діти. Головною проблемою насильства в сім'ях є те, що воно найчастіше не виходить за межі зачинених дверей, а відтак «насильник» залишається непокараним і продовжує знущатись над рідними. Найчастіше, сім'я, в якій живе насильник, піддається психологічному тиску, а такий вид домашнього насильства виміряти і довести практично неможливо. Людина, яка піддається насильству, постійно перебуває у пригніченому стані та боротись із «тираном» практично не має сили. Різні форми приниження та знуцання у родині відображаються на дітях, які й самі безпосередньо страждають або й переймають приклад насильницьких дій. Серед причин того, що постраждалі не звертаються до правоохоронних органів, це – страх помсти з боку «тирана», відчуття власної вини, страх зганьбити сім'ю, почуття сорому та приниженості, низька самооцінка, бажання створити образ ідеальної сім'ї та щасливого подружжя перед іншими, самопожертва заради дітей, а також фінансова залежність.

Відповідно до ст. 25–28 Закону [2], здійснюються наступні спеціальні заходи протидії домашньому насильству:

- терміновий заборонний припис стосовно кривдника (Національною поліцією до 10 днів)
- обмежувальний припис стосовно кривдника (судом до 6 місяців);
- взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи (Національною поліцією);
- направлення кривдника на проходження програми для кривдників (судом або за згодою).

На сьогодні у Закарпатській, Одеській та Чернівецькій областях – у сфері запобігання та протидії домашньому насильству діють по три притулки; у Києві, Дніпропетровській, Донецькій, Львівській, Миколаївській, Полтавській, Харківській та Київській областях – по два притулки; у Вінницькій, Волинській, Запорізькій, Луганській, Рівненській, Тернопільській, Херсонській та Хмельницькій областях – по одному. У Чернігівській, Черкаській, Івано-Франківській, Кіровоградській, Сумській та Житомирській областях на початок 2021 року не було притулків для постраждалих від домашнього насильства [4]. Також в Україні діють 304 мобільні бригади соціально-психологічної допомоги постраждалим від домашнього насильства та насильства за ознакою статі [4].

По допомогу до органів що протидіють насильству, зазвичай, звертається лише незначна частина постраждалих. Причини полягають не тільки в низькому рівні поінформованості щодо можливої допомоги, але й в певному культурі замовчування – жертви не говорять про насильство через страх помсти від кривдника та стигматизації у суспільстві. Крім того, багато хто з людей просто не знає, що робити у випадках домашнього насильства, куди звертатися по допомогу та в результаті вимушені терпіти насильство

Незважаючи на всі кроки, зроблені урядом України для подолання проблеми домашнього насильства, ця проблема все ще залишається широко розповсюдженою, тому потрібно постійно удосконалювати практичні навички усім суб'єктам, які задіяні у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Фахівцям та науковцям у цій сфері потрібно постійно розробляти нові методичні рекомендації щодо алгоритму дій у протидії домашньому насильству.

Список використаних джерел

1. Департамент комунікації МВС України. URL: https://mvs.gov.ua/ua/news/10801_U_2017_roci_proekt_POLINA_bude_masshtabovaniy_shche_na_tri_lokacii_Anastasiya_Dva_FOT_O_INFOGRAFIKA.htm (дата звернення: 01.12.2020).

2. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 01.12.2021).

3. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: Закон України від 06.12.2017 р. № 2227-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19#Text>.

4. Міністерство соціальної політики України. Офіційний сайт. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/20575.html> (дата звернення: 01.12.2020).

Опанасенко В. Р.,

здобувач вищої освіти ступеня
бакалавр навчально-наукового
інститут № 2 Національної
академії внутрішніх справ

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Останнім часом інтерес до проблеми домашнього насильства виник і в нашій країні. Цю тему обговорюють у пресі, наукових конференціях, газетах та платформах Інтернету. На жаль, домашнє насильство існує у всіх соціальних групах, воно є не лише фізичним, а й психологічним. Прояви такого виду насильства почали стрімко зростати через COVID-19, бо під час карантинних вимог, люди досить багато часу перебували вдома. Ця проблема потребує швидкого вирішення, через своє гостре поширення.

З прийняттям у нашій державі Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та набранням

чинності Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» стало зрозуміло, що влада намагається боротися з цією проблемою та розуміє усю її глибину. Цей Закон визначає організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спрямовані на захист прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насильства[1]. Нажаль, багато людей звикли не звертати на подібне уваги, а жертви домашнього насильства бояться про нього говорити. Суспільство повинно розуміти, що домашнє насильство – це кримінальне правопорушення, за яке кривдник має нести покарання згідно закону.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» домашнім насильством визнаються діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [2].

Прикро спостерігати за проявами домашнього насильства у новинах та платформах Інтернету. З кожною новою трагедією стає зрозуміло, що наша держава робить замало для вирішення проблеми. Хоч приймаються закони та ситуацію намагаються брати під контроль, через недовіру суспільства до поліції, багато жертв не звертаються за допомогою. Тому треба не лише приймати закони, а й налагоджувати довіру населення до правоохоронних органів. Коли громадяни бачать в поліцейському підтримку, правильне виховання, вміння бути комунікативним, знання законів, то позитивне ставлення до правоохоронних органів буде набирати обертів.

Людина, яка піддається насильству, постійно перебуває у пригніченому стані та боротись із «тираном» практично не має

сили. Різні форми приниження та знуцання у родині відображаються на дітях, які й самі безпосередньо страждають або й переймають приклад насильницьких дій[3].

Жертви домашнього насильства зазвичай потребують допомоги психологів та лікарів загалом, адже наслідки бувають різні, такі як:

- смерть жертви (внаслідок отриманих травм);
- розлади здоров'я;
- міжпоколінне відтворення насильства.

Сьогодні різноманітні прояви домашнього насильства є проблемою не лише в Україні, але й у більшості зарубіжних країн. Саме тому, Україна може рівнятися на способи вирішення цієї проблеми у інших державах.

У Франції парламент періодично вносить поправки до законодавства, щодо домашнього насильства, розширюють та уточнюють інформацію про самі кримінальні правопорушення, роблять покарання більш жорстоким. На мій погляд, якщо збільшити покарання до кривдників, прояви такого виду насильства будуть зменшуватись. Наша держава змінюючи законодавство в кращу сторону, буде запобігати проявам подібних злочинів.

Підбиваючи підсумки, можна зазначити, що дане питання потребує швидкого вирішення. Через COVID-19 прояви домашнього насильства зросли, тому запобігти цьому можна змінюючи наше законодавство, збільшивши покарання до кривдників, та сприяти розвитку довіри суспільства до поліції, аби громадяни могли звертатися за допомогою. У ситуації домашнього насильства треба телефонувати на гарячу лінію 116 123 та чекати на допомогу.

Список використаних джерел

1. Іващенко В. О. Причини домашнього насильства в Україні. *Збірник кримінологія*. 2020.

2. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07 грудня 2017 р. № 2229-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

3. Даніель А. Практика розгляду судами справ про домашнє насильство. *Ліга*. 2021. URL: <https://blog.liga.net/user/adaniel/article/39717>.

Панасюк В. В.,

здобувач вищої освіти магістр 2 курсу
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

старший науковий співробітник наукової
лабораторії з проблем превентивної
діяльності та запобігання корупції
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ
Федоровська Н.В.

ПРОФІЛАКТИЧНІ ЗАХОДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Протягом останнього десятиліття проблема торгівлі людьми набула особливої актуальності. Щорічно мільйони людей у світі стають жертвами відкритої та прихованої торгівлі. Торгівля людьми охопила сьогодні всі регіони та країни, загрожуючи їхній безпеці, що змушує говорити про неї як про глобальну проблему ХХІ ст. Це новий виклик, який постав перед людством як наслідок глобалізації. Міжнародні організації та уряди країн активно працюють над створенням програм, стратегій, політик, законів та механізмів, спрямованих на протидію цьому явищу [1, с. 166].

За даними ООН, кримінальний бізнес із торгівлі людьми за прибутковості посідає третє місце після торгівлі зброєю та наркотиками. Такий злочин складніше довести, тому цей кримінальний бізнес вважають одним із привабливих. Торговці людьми максимізують свій незаконний прибуток, шляхом мінімізації свободи своїх жертв. Торгівля людьми охоплює близько 24,9 мільйона людей у всьому світі. Кримінальний бізнес на такому злочині щорічно заробляє майже дев'ять мільярдів доларів за рахунок своїх жертв і на шкоду чесним громадянам [2].

30 липня 2020 Джон Річмонд, посол з особливих доручень у Державному департаменті США з моніторингу та боротьби з торгівлею людьми у Доповіді присвяченій 20-річчю знаменитих історичних подій заявив: «Торгівля людьми – це злочин на підставі обману та примусу, і ми можемо усунути помилки та поліпшити ідентифікацію жертв, прийшовши до правильного розуміння природи цього злочину» [3].

За інформацією звіту про кримінальні правопорушення Генеральної прокуратури України вже зареєстровано 225 кримінальних правопорушень за фактами торгівлі людьми, що майже на чверть більше ніж торік. На 40% збільшилася кількість осіб, яким повідомлено про підозру у скоєнні цього злочину, і на третину збільшилася кількість направлених до суду обвинувальних актів. Ці цифри свідчать про те, що в Україні у декілька разів збільшилася кількість злочинів цієї категорії.

Основними напрямками Національної поліції України у сфері профілактики та протидії торгівлі людьми є:

1) попередження торгівлі людьми шляхом підвищення рівня обізнаності населення, превентивної роботи, зниження рівня вразливості населення, подолання попиту;

2) боротьба із злочинністю, пов'язаною з торгівлею людьми, шляхом виявлення злочинів торгівлі людьми, осіб, причетних до скоєння злочину, притягнення їх до відповідальності;

3) надання допомоги та захисту особам, які постраждали від торгівлі людьми, шляхом удосконалення системи відновлення їхніх прав, надання комплексу послуг, впровадження механізму взаємодії суб'єктів у сфері протидії торгівлі людьми [4].

На нашу думку, стратегію протидії торгівлі людьми слід проводити за такими напрямками, як: а) підвищення рівня поінформування громадськості, осіб групи ризику; б) удосконалення законодавства та правоохоронних дій; в) постійна допомога потерпілим і потенційним жертвам.

Профілактична діяльність працівника поліції України стосується також імовірних і незакінчених фактів торгівлі людьми. Вона може здійснюватися за трьома основними напрямками: а) діяльність, спрямована на недопущення вчинення каузальних фактів торгівлі людьми, тобто таких, імовірність учинення яких зумовлена та перебуває в причиновому зв'язку зі злочином, котрий розслідується, з процесом слідства (такі злочини вчиняються з метою протидії розслідуванню); б) профілактична діяльність, спрямована на недопущення злочину щодо вчинення торгівлі людьми іншими особами, аналогічного тому, який розслідується (передбачає усунення причин та умов, що сприяли вчиненню злочину); в) профілактика «ймовірних» фактів торгівлі людьми, таких, які

можуть бути вчинені за наявності певних умов (невстановлені члени злочинного угруповання можуть знову розпочати злочинну діяльність) [5, с. 59].

Загальна профілактика передбачає вивчення працівниками поліції специфічних криміногенних чинників, що зумовлюють попит і пропозицію на «жертв торгівлі», а також створення умов та здійснення комплексу попереджувальних заходів, спрямованих на зменшення негативних наслідків або повне подолання цього суспільно небезпечного явища. Виявлення таких факторів досягається завдяки здійсненню кримінологічного аналізу правопорушень у сфері торгівлі людьми, учинених на конкретній території протягом певного періоду.

Індивідуальна профілактика полягає у виявленні осіб, від яких, з огляду на вірогідно встановлені факти їхньої антигромадської, протиправної поведінки, можна очікувати вчинення торгівлі людьми, і здійснення щодо них та їхнього оточення виховних та інших заходів впливу для запобігання злочинам. Виявлення причин та умов, що спричиняють торгівлю людьми, може бути досягнуто завдяки вивченню та аналізу: стану злочинності в межах обслуговування працівників поліції; матеріалів кримінальних проваджень щодо осіб, які займаються торгівлею людьми; даних адміністративної практики, повідомлень службових осіб, а також заяв, листів громадян; публікацій у пресі; результатів розвідувальних опитувань затриманих, заарештованих і свідків; застосування особистого пошуку [5, с. 83–85].

Зміст профілактичної роботи визначається з огляду на саму особистість, його характер, переконання, зв'язки й інші обставини. Стосовно виявлених осіб, від яких можна очікувати вчинення злочинів, пов'язаних із торгівлею людьми, це може бути досягнуто шляхом регулярного контролю за їхньою поведінкою.

Як свідчить аналіз дослідження, найбільш поширеними тактичними прийомами схилення окремих осіб до відмови від своїх злочинних намірів є такі: а) формування переконання в недоцільності вчинення саме цього злочину; б) аргументація недоцільності вчинення злочину через труднощі його здійснення, ненадійності партнерів співучасників; в) наведення аргументів неминучості викриття та покарання за обраний варіант злочинних дій, критика інших запропонованих варіантів;

г) роз'яснення можливостей утрати особистого благополуччя внаслідок реалізації злочинних задумів [6, с. 233–234].

Найбільш ефективним напрямом попередження торгівлі людьми є вжиття таких профілактичних заходів як:

а) правова пропаганда та роз'яснювальна робота серед населення;

б) своєчасне усунення або нейтралізація причин торгівлі людьми та умов, що їм сприяють;

в) активізація діяльності НП України з виявлення осіб, організованих злочинних угруповань, що займаються торгівлею людьми, та потерпілих від злочинів, усунення недоліків у боротьбі з торгівлею жінками;

г) залучення до боротьби всіх сил поліції та громадськості.

Отже, боротьба та запобігання злочину торгівлею людьми, захист його жертв і переслідування торговців людьми є комплексною проблемою. Завдяки цілеспрямованому підходу та колективних зусиль з профілактики торгівлею людьми можна досягти значних результатів. Раціональне та доцільне застосування всіх рівнів профілактики може свідчити про зменшення та розповсюдження явища торгівлі людьми, яке залежить як від самої структури профілактичної роботи, так і від самої особи [7].

Список використаних джерел

1. Протидія торгівлі людьми: навч.-метод. посіб. / Н. Гусак та ін.; за ред. Т. Семигіна. К.: Києво-Могилянська академія, 2008. 166 с.

2. Richmond John Cotton 2020 TIP Report Calls on Governments to Dispel Misperceptions About Human Trafficking and Movement. URL: www.state.gov/2019-tip-report-calls-on-governments-to-dispel-misperceptions-about-human-trafficking-and-movement/.

3. Richmond John Cotton 2020 TIP Report Celebrates 20 Years in the Fight to End Human Trafficking, JULY 30, 2020. URL: www.state.gov/2020-tipreport-celebrates-20-years-in-the-fight-to-end-human-trafficking.

4. Про протидію торгівлі людьми : Закон України від 20.09.2011 Ст. 4. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010.

5. Виявлення та запобігання торгівлі жінками з метою сексуальної експлуатації : метод. рек. / [Андрієнко М. І., Дубина В. І., Василичук В. І. та ін.]. Київ : Кандиба Т. П., 2015. 59 с.

6. Дубина В. І. Взаємодія оперативних підрозділів МВС України з міжнародними та громадськими організаціями щодо протидії торгівлі людьми. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2014. № 2 (8). С. 230–243.

7. Виявлення та припинення торгівлі людьми : навч.-практ. посіб. / Н. М. Ахтирська [та ін.]. Київ : Конус-Ю, 2009. 212 с.

Савчук А. І.,

здобувач ступеня вищої освіти магістра
навчально-наукових видань № 3

Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

доктор юридичних наук, професор
кафедри теорії держави та права

Національної академії внутрішніх справ
Пендюра М. М.

ЗАСТОСУВАННЯ ПСИХОТЕХНІК ЯК ЕФЕКТИВНИЙ СПОСІБ УПРАВЛІННЯ ЖЕРТВОЮ

В умовах сьогодення явище домашнього насильства стає поширеним феноменом не тільки в Україні, але й у всій Європейській діаспорі загалом. Згадане вище явище дуже близьке психологам, адже одним із його не менш актуальних проявів від фізичного є завуальований психологічний вплив, у вигляді небезпечних психотехнік, які уміло використовує обізнаний маніпулятор для управління жертвою. До таких методів першочергово відносяться маніпуляції – непрямий спосіб досягти бажаного. Саме цей вид психологічного впливу застосовується з метою прив'язати до себе людину, або підштовхнути до виконання певних дій, що явно суперечать її власним інтересам.

Одним із важливих факторів побудови міцних та довірливих взаємин є щирість між партнерами. Маніпуляції ж як прийом прихованого впливу аж ніяк не сприяють встановленню щирих відносин. Адже маніпулятор використовує слабкість близької людини, її комплекси, дитячі травми та вразливий стан шляхом нав'язаного образу, який він створив у свідомості жертви. Саме застосування цієї психотехніки провокує такі небажані та нав'язливі для партнера емоції як страх, почуття провини та

невпевненість в собі. Це слугує своєрідним сигналом для кривдника, що жертва повністю йому підвладна.

На жаль, наше сімейне виховання, шкільна та вища освіта не дають ні інформації, ні навичок, необхідних для реалістичного та здорового розуміння самих себе та оточуючих. Ми регулярно піддаємося самообману, помиляємось у розумінні інших людей та оцінки ситуацій. Ми не аналізуємо обставини, а керуємося стереотипами, які допомагають іншим обводити нас навколо пальця. Саме ця проблема вказує на те, що в наш час ще і досі розповсюджені погляди, успадковані від патріархального укладу, які у суспільній свідомості нерідко виправдовують психологічне насильство. Доволі поширеною є також хибна думка про те, що жінки самі провокують насильство над ними, не виконуючи вимог чоловіка.

Проаналізувавши, можна дійсно припустити, що розуміння здорових відносин досить спотворено через усталенні нав'язливі стереотипи, які примушують жертв виправдовувати своїх кривдників. Ці шаблони лише зміцнюють потерпілу в думці, що кривдник не винен. Адже піддаються психологічному насильству зазвичай люди з низькою самооцінкою, які не в змозі відстоювати особисті межі, схильні знецінювати себе у стосунках та наділені гіпертрофованим почуття провини. У таких жінок на першому місці завжди буде чоловік та його бажання що, згодом, через циклічність процесу зруйнує її як особистість.

У відносинах з маніпулятором жертва перебуває у явно програшному становищі, тому що гра йде за його прихованими правилами. Він не виявляє відкритої агресії, якій можна протистояти, а діє приховано. Поки жертва перебуває в райдужних мріях, нічого не знаючи про його справжні наміри, маніпулятор повільно і вірно придушує її волю, знижує самооцінку та руйнує особисті межі. У міру того, як він справляється зі своїм завданням, протистояти агресії стає ще складніше. Не найприємніша перспектива, але розуміння суті маніпуляцій і того, як їм протистояти, може її запобігти.

Як діє чоловік-маніпулятор? Він ставить жінку на п'єдестал, але при цьому дає зрозуміти, що вона може бути там тільки завдяки йому. Самій їй туди не дістатись. І жінка готова постійно повертатися за тим, щоб опинитись на ньому. Найчастіше можна зустріти такі форми маніпуляцій: постійне викликання людиною почуття провини, коли маніпуляції діють

через приниження партнера. Насправді ця форма маніпуляцій виглядає так: з одного боку жінку знецінюють, незалежно від цього, є в неї недоліки, чи ні, вказуючи ними, з іншого - попри знецінення, їй демонструють, що її обирають; захвалювання людини, при якому відбувається не стикування з очікуваним жінкою результатом. Після того, як її підносять, вона починає уявляти собі подальший розвиток відносин, який, після тривалого проміжку часу, так і не настає. Маніпуляції чоловіка - це регулярне «прогинання» жінки під його інтереси та постійне ігнорування власних меж.

Для того, щоб вчасно виявити маніпулятора і попередити процес віктимізації, важливо: 1) **Усвідомлювати власні якості, травми та конфлікти, які роблять вас уразливим для маніпуляцій та працювати з ними.** Не секрет, що існують люди, яким хронічно не щастить із стосунками. На їхньому шляху з якоюсь причини зустрічаються виключно такий тип особистостей.. Чому так відбувається? Справа в тому, що маніпулятор інтуїтивно зчитує свою потенційну жертву. Він майже ніколи не входить у спілкування просто так, з усіх інших він вибирає саме ту, яка погодиться на гру. Він також уважно спостерігає, щоб зрозуміти, чи є у вашій особистості вразливі місця, на які він згодом тиснутиме. Тому краще виявити їх першою; 2) **Знати основні види маніпуляцій та механізм їхньої дії, це дозволить своєчасно помітити, що вас намагаються залучити до нечесної гри.** Те, що маніпулятор такий, який він є, і те, що він опинився у вашому житті - це його зона відповідальності, а те, що ви залишили його там надовго, вже ваша. Знання та розуміння того, що відбувається, допоможуть звести до мінімуму ризик негативних наслідків. Нехтування цією інформацією може коштувати довгих років, проведених у деструктивних відносинах, втрати цінних життєвих ресурсів та важкого емоційного виснаження. 3) **Бути готовим вийти з безнадійного протистояння.** Іноді, перемагає саме той, хто вчасно залишив поле бою. Чим довше тривають стосунки з маніпулятором, тим складніше з них вибратися. Битва без шансів на перемогу занурює жертву у стан пригніченості, безсилля та безнадійності, енергія витікає в нікуди, сил не залишається навіть на те, щоб сказати «стоп». Основним мотивом продовження протистояння є надія на те, що він все ж таки зміниться. Для цього жертва вигадує безліч способів: намагається стати «хорошою», переконує його у своїй

відданості, страждає, злиться, загрожує і багато іншого. Вона намагається вплинути на те, що знаходиться поза сферою її впливу, забуваючи про те, що єдина людина, яку вона може змінити, – це вона сама. Однак сама думка про те, що треба припинити міняти його і почати змінюватися самій, викликає у неї протест. Адже жертва і так натерпілася, у її душі скупчилося багато образи та гніву, адресованого агресору. Тоді чомусь потрібно змінюватися їй, а не він повинен відповісти за свою поведінку. Тут варто згадати про те, що саме вона впустила маніпулятора у своє життя, і саме вона страждає у цих відносинах, у нього все гаразд.

Узагальнюючи усе вищесказане, хочеться акцентувати увагу, що кожна людина самостійно обирає сценарій свого життя і є його безпосереднім творцем. Уміння брати відповідальність за себе і свої вчинки – справа зрілої особистості, що, безумовно, зводить до мінімуму ризик піддаватися впливу маніпулятора.

Сміжак Б. В.,

здобувач вищої освіти магістра 1 курсу
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
старший науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем
превентивної діяльності та запобігання
корупції навчально-наукового інституту
№ 3 Національної академії внутрішніх
справ ***Федоровська Н. В.***

ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ ЯК ОДИН ІЗ ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Протидія торгівлі людьми є одним з нагальних питань, що стоїть перед Україною на сьогодні. Щороку понад два мільйони осіб стають жертвами торгівлі людьми. Згідно зі статистикою, з 1991 року понад 260 тисяч українців постраждали від торгівлі людьми.

Безробіття, складне соціально-економічне становище штовхає українців шукати кращої долі за кордоном. У прагненнях отримати високооплачувану роботу, наші громадяни

ігнорують звернення в державні центри зайнятості або консульської установи країни призначення, а покладають, по факту, своє життя і здоров'я на відповідальність напівлегальних організацій. Часто такі «кантори», які беруть на себе питання з оформлення документів, або ж обіцяють швидке/легке/вигідне працевлаштування стають тими посередниками, які постачають «живий товар».

Відповідно до відомостей Міністерства соціальної політики України, яке є національним координатором у сфері протидії торгівлі людьми відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 18.01.2012 № 29, протягом 2020 року Мінсоцполітики встановлено статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми, 132 громадянам. Серед осіб, яким встановлено зазначений статус, 33 жінки, 97 чоловіків та 2 дітей (2 хлопчики). Протягом зазначеного періоду 114 осіб постраждало від торгівлі людьми в Україні, 18 осіб – від торгівлі людьми за кордоном. За видами експлуатації: 64 особи використано у збройних конфліктах, 52 осіб постраждало від трудової експлуатації, 9 осіб втягнуто у злочинну діяльність, 5 осіб від сексуальної експлуатації, 3 осіб використано у порнобізнесі, 2 особи залучено до жебракування, жодної дитини не було продано третім особам.

Відповідно до інформації Національної поліції України за сім місяців 2021 року працівники поліції виявили понад 760 кримінальних правопорушень, пов'язаних з торгівлею людьми. Викрито та ліквідовано діяльність 26 організованих злочинних груп, до яких входило 139 учасників. Їх вина доведена. Справи скеровані до суду, який дослідить докази та винесе відповідні вироки. 328 торгівцям людьми повідомлено про підозру. 895 кримінальних проваджень скеровано до суду. За 7 місяців проведено спілкування майже з 500 потерпілими від торгівлі людьми [1].

Згідно класифікації кримінальних правопорушень, визначеної у статті 12 Кримінального кодексу України, торгівля людьми в залежності від кваліфікуючих обставин є тяжким (ч. 1 ст. 149 КК України) та особливо тяжким злочином (ч. 2 та 3 ст. 149 КК України).

Санкція ч. 1 ст. 149 КК України передбачає покарання у вигляді позбавлення волі на строк від трьох до восьми років, ч. 2 ст. 149 КК України – позбавлення волі на строк від п'яти до дванадцяти років з конфіскацією майна або без такої, в ч. 3

ст. 149 КК України – позбавлення волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

Разом з цим, судами при розгляді справ про торгівлю людьми, не зважаючи на тяжкість кримінальних правопорушень, часто ухвалюються м'які вироки, а в багатьох випадках засуджені взагалі звільняються від відбування покарання з випробуванням відповідно до ст. 75 КК України.

Так, відповідно до статистичних даних протягом 2018 року судами:

засуджено 3 особи за ч. 1 ст. 149 КК України, з яких 1 особу – до позбавлення волі на певний строк, 2 особи – звільнено від відбування покарання з випробуванням;

засуджено 10 осіб за ч. 2 ст. 149 КК України, з яких 2 особи – до позбавлення волі на певний строк, 8 осіб – звільнено від відбування покарання з випробуванням;

засуджено 2 особи за ч. 3 ст. 149 КК України, з яких 2 особи – до позбавлення волі на певний строк.

У 2019 році судами:

засуджено 1 особу за ч. 1 ст. 149 КК України, яку звільнено від відбування покарання з випробуванням;

засуджено 29 осіб за ч. 2 ст. 149 КК України, з яких 12 осіб – до позбавлення волі на певний строк, 17 осіб – звільнено від відбування покарання з випробуванням.

засуджено 5 осіб за ч. 3 ст. 149 КК України, з яких 1 особу – до позбавлення волі на певний строк, 4 особи – звільнено від відбування покарання з випробуванням (до 3 із них суд застосував статтю 69 КК України та призначив більш м'яке покарання, ніж передбачено законом, що дало підстави звільнити їх від покарання з випробуванням).

Вказані обставини негативно впливають на криміногенну обстановку у сфері боротьби з торгівлею людьми та неодноразово ставали предметом критики України з боку громадських організацій та міжнародних моніторингових інститутів у доповідях Групи експертів Ради Європи (ГРЕТА) та Державного департаменту США.

Крім цього, статтею 22 Конвенції Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми, ратифікованої Законом України № 2530-VI (2530-1) від 21.09.2010 (набрав чинності 01.03.2011) передбачено, що кожна країна, яка підписала Конвенцію вживає заходи, направлені на притягнення юридичних осіб до відповідальності за торгівлю людьми [2].

За інформацією Державної прикордонної служби України за 11 місяців 2021 року затримано 4 організатори та 8 пособників, не допущено вивезення за кордон 24 потенційні жертви торгівлі людьми. А також розпочато 19 кримінальних проваджень, оголошено 14 підозр, винесено 3 обвинувальні вироки стосовно 3 осіб, одну з яких засуджено до реального строку. Крім того, припинено функціонування 4 каналів торгівлі людьми в рамках кримінального провадження за ст. 149 КК України (Торгівля людьми) [3].

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що торгівля людьми, на сьогоднішній день, є ганебним явищем у сучасному світі, що порушує права людини, принижує її честь та гідність. Таким чином, протидія торгівлі людьми є одним з нагальних питань, вирішення якого є пріоритетним завданням правоохоронних органів України та світу в цілому.

Список використаних джерел

1. З початку 2021 року Нацполіція виявила понад 760 злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми (30.07.2021). URL: <https://mvs.gov.ua/uk/press-center/news/z-pocatku-2021-roku-nacpoliciya-viyavila-ponad-760-kriminalnix-pravororusen-povyazanix-z-torgivleyu-lyudmi>.

2. Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення кримінальної відповідальності за торгівлю людьми (зареєстр. № 5134 від 22.02.2021). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71204

3. З початку року підрозділи ДПСУ ліквідували 4 канали торгівлі людьми (02.12.2021). URL: <https://mvs.gov.ua/uk/press-center/news/z-pocatku-roku-pidrozdili-dpsu-likvidovali-4-kanali-torgivli-lyudmi>.

Стадников В. С.,

здобувач вищої освіти магістр 2 курсу
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник наукової лабораторії
з проблем превентивної діяльності та
запобігання корупції навчально-наукового
інституту № 3 Національної академії
внутрішніх справ *Сюравчик В. Г.*

НАСИЛЬСТВО НАД ЧОЛОВІКАМИ: ПРОЯВИ ТА ПРОТИДІЯ

«Він ніколи не скаржиться, сильний, може дати відсіч, багато заробляє і просто герой», – мабуть, багато з нас уявляє саме це, коли чує фразу «справжній чоловік». Та що ховається за цим стереотипом? Через те, що нереально відповідати всім критеріям чоловіка-героя, формується внутрішня напруженість у чоловіків. А постраждати від аб'юзу у стосунках може кожен, і неважлива тут стаття.

Раніше в Укрінформ повідомлялося, що до Київського міського Центру гендерної рівності, запобігання та протидії насильству 15–20 % звернень про домашнє насильство надійшли саме від чоловіків [3].

Дуже часто самі постраждали особи не розуміють, що над ними чиниться насильство, наприклад, коли їм постійно погрожують, забороняють навчатися та працювати, контролюють кожен крок, ображають та принижують.

Самоідентифікація особи, як жертви психологічного/економічного насильства, є першим кроком до зупинення домашньої тиранії. Тут спрацьовує наступний алгоритм: людина, яка не усвідомлює, що страждає від насильства, не розуміє й протиправності цих дій, тому з її боку жодних кроків для подолання насильства бути не може.

Особа, яка страждає від насильства, повинна спочатку усвідомити, що вона жертва, адже, не переконавши себе – не переконаєш інших. Наступним логічним кроком будуть дії, спрямовані на припинення насильства та покарання кривдника.

Перебувати під психологічним та економічним тиском кривдника, не норма, а нонсенс. Не замовчуйте насильство, не

бійтеся розвінчати міф про ідеальне родинне життя в очах сусідів, знайомих, пересічних [2].

Марина Семенова, адвокатка, кандидат юридичних наук (м. Київ) розповіла про досвід у таких справах, де постраждалими від аб'юзу стають чоловіки:

«На практиці АБ «Юридична фірма «Семенова і Партнери» є декілька кримінальних проваджень, відкритих за ст. 126-1 Кримінального кодексу України за фактом вчинення психологічного та економічного насильства відносно дитини та чоловіка з боку дружини/матері, але тільки після оскарження бездіяльності слідчого, яка полягає у невнесенні відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань у суді.

У цих справах слідчі вперто стають на бік кривдника та декілька разів безпідставно закривали провадження. Наприклад, справа № 234/4674/21», – розповідає кандидатка юридичних наук.

У вказаній адвокаткою справі йдеться, що слідчий закрив справу, на що Марина Семенівна звернулася зі скаргою до суду. Вона обґрунтована тим, що кримінальне провадження щодо вчинення домашнього насильства над чоловіком було закрито з грубим порушенням кримінально-процесуального закону України.

«Скарга обґрунтований тим, що кримінальне провадження № 12021052390000202 від 19.02.2021 року закрито з грубим порушенням кримінально – процесуального закону України, без допиту особи1 (чоловік), як потерпілого. Постановою слідчого від 10.03.2021 року підтверджується, що особа1 є потерпілим.

Крім цього, слідчим не було з'ясовано достовірність свідчень та наявність розбіжностей у свідченнях свідків. Під час досудового розслідування не була допитана бабуся, що призвело до неефективного розслідування.

Також під час досудового розслідування не було враховано та перевірено належним чином відомості, що містилися в поясненнях потерпілого та висновках експерта...

Разом з тим, слідчим суддею встановлено, що досудове розслідування проведено без повного та всебічного дослідження обставин кримінального провадження...

Аналізуючи у своїй сукупності всі вищевстановлені фактичні обставини, слідчий суддя приходять до висновку, що слідчий під час досудового розслідування кримінального провадження здійснив поверхневий підхід до оцінки та збирання доказів, а саме не провів необхідний та достатній обсяг та не здійснив необхідну сукупність слідчих дій», – пояснюється у

справі (Справа № 234/4674/21, Провадження № 1-кс/234/5193/21, Ухвала 18 серпня 2021 року).

У наслідку визнано бездіяльність старшого слідчого протиправною, а також була скасована постанова про закриття кримінального провадження [1].

Отже, підсумовуючи вищесказане, домашнє насильство може трапитися з кожним із нас в незалежності від статі. Не потрібно «закривати очі» на випадки насильства і йти по прийнятими прабабусями і прадідусями нормами поведінки у суспільстві. Потрібно вміти відстоювати свою думку та захищати свої права.

Список використаних джерел

1. Денис Булавін, член ГО «Ти потрібен Україні». URL: <https://pravokator.club/news/pro-nasylstvo-nad-cholovikamy-proyavy-ta-protydiya/>.

2. Сновське бюро правової допомоги. І. Литвиненко. URL: <https://snovmr.gov.ua/psychologichne-ta-ekonomichne-nasylstvo-yak-dovesty-fakt/>.

3. Мультимедійна платформа іномовлення України/ URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-kyiv/3287775-kiivskij-centr-gendernoi-rivnosti-do-20-zvernen-sodo-domasnogo-nasilstva-vid-colovikiv.html>.

Старинець А. Ю.,

здобувач вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

старший науковий співробітник наукової
лабораторії з проблем превентивної
діяльності та запобігання корупції
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ
Федоровська Н. В.

СЕКСУАЛЬНЕ РАБСТВО ЯК РІЗНОВИД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Сексуальне рабство – це особлива форма поневолення, яка включає обмеження автономії, свободи пересування та повноважень вирішувати питання, що стосуються сексуальної діяльності людини

Для торгівлі людьми перетин державних кордонів неважливий. Значна кількість випадків торгівлі відбувається під час переміщення людей з одного регіону до іншого в межах однієї країни. І такі потерпілі страждають від насильства не менше від тих, яким доводиться перетинати кордон. Важко точно визначити кількість жінок, проданих з метою сексуальної експлуатації. Сексуальною експлуатацією є практика, коли певна особа отримує сексуальне задоволення, фінансовий прибуток шляхом використання або експлуатації сексуальності іншої особи в порушення прав людини, таких, як право на гідність, рівність, самостійність, нормальний фізичний і психологічний стан, у результаті торгівлі, секс-туризму, торгівлі «нареченими по пошті», порнографії, оголення, побиття, гвалтування і сексуальних домагань.

Відповідно до пп. 14 пункту 1 статті 1 Закону України «Про протидію торгівлі людьми», торгівля людьми це здійснення незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, у тому числі сексуальної, з використанням обману, шахрайства, шантажу, уразливого стану людини або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, з використанням службового становища або матеріальної чи іншої залежності від іншої особи, що відповідно до Кримінального кодексу України визнаються злочином [1].

Проблема сексуального рабства набула розголосу і для підтримання прав жінок та не допущення подібного стала приводом до прийняття Конвенції ООН «Про боротьбу з торгівлею людьми й експлуатацією проституції третіми особами».

Згідно з статтею 1 та 2 цієї Конвенції країни зобов'язуються притягувати до відповідальності кожного, хто:

1) зводить, умовляє або спокушає з метою проституції іншу особу, навіть за згодою цієї особи;

2) експлуатує проституцію іншої особи, навіть за згодою цієї особи.

3) утримує будинок розпусти чи управляє ним або свідомо фінансує чи бере участь у фінансуванні будинку розпусти;

4) здає в оренду або наймає будівлю чи інше місце, або частину такого, знаючи, що вони будуть використані з метою проституції третіми особами [2].

Стаття 149 Кримінального кодексу України встановлює кримінальну відповідальність за торгівлю людиною, а так само вербування, переміщення, переховування, передачу або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням примусу, викрадення, обману, шантажу, матеріальної чи іншої залежності потерпілого, його уразливого стану або підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання згоди на його експлуатацію [3].

Основою злочину є порушення свободи волі жінки. Тому необхідне проведення досліджень щодо уточнення цього визначення, виявлення його головних характеристик та ознак.

Ознакою торгівлі жінками є такі ситуації, коли:

жінка не знала про те, що вона буде працювати в проституції або була ошукана щодо знання обставин, в яких їй прийдеться працювати;

жінка не вільна прийняти особисте рішення про те, бажає вона взагалі працювати в проституції;

жінку примушують віддавати зароблені нею гроші іншим особам;

жінку постійно тримають під контролем інші особи;

жінку обмежують у вільному пересуванні або в можливостях спілкування з іншими людьми;

жінка не вільна відмовити окремим клієнтам або протестувати окремим видам сексуального контакту [4].

Сексуальна експлуатація – використання особи у діяльності сексуального характеру за винагороду або будь-яку іншу форму відшкодування незалежно від того, чи носить така діяльність добровільний або примусовий характер.

Ознаками сексуальної експлуатації є недобровільний характер роботи та неможливість розпоряджатися прибутками, отриманими від надання своїх послуг.

Питання захисту жінок від усіх видів насильства є складовою частиною Національного плану дій щодо поліпшення становища жінок і підвищення їх ролі в суспільстві, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 8 вересня 1997 р.

Підсумовуючи, слід зазначити, що в законодавстві є ще багато невирішених питань щодо захисту жінок від торгівлі, і необхідно продовжувати законотворчу діяльність в цьому напрямку. Крім цього, необхідні узгоджені дії з іншими країнами для змін ситуації на краще. Кожна держава повинна захищати

людину від небезпеки бути проданою, а також примусової праці чи рабства. Тільки разом ми зможемо знайти шляхи вирішення цієї проблеми. Діяльність соціальних працівників у цьому напрямку через просвітництво, правовий і моральний вплив є надзвичайно важливою суспільно корисною справою.

Список використаних джерел

1. Про протидію торгівлі людьми: Закон України від 20.09.2011 № 3739-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17#Text>.

2. Конвенція ООН «Про боротьбу з торгівлею людьми й експлуатацією проституції третіми особами». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_162#Text.

3. Кримінальний кодекс України 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

4. Нагачевська Ю. С. Щодо сутності поняття «торгівля жінками з метою сексуальної експлуатації». *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2011. № 2. С. 376–386. URL: https://www.lvduvs.edu.ua/en/documents_pdf/visnyky/nvsvy/02_2011/1Inyusmse.pdf.

Сюравчик К. В.,

слухач магістратури «Управління та адміністрування» ННІЗДН Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем превентивної діяльності та запобігання корупції навчально-наукового інституту № 3 Національної академії внутрішніх справ

Пашковська М. В.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ НАЙНЕБЕЗПЕЧНІШОМУ ЯВИЩУ СУСПІЛЬСТВА – ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Відповідно Конституції України [1], людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Домашнє насильство відповідно до Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами від 11.05.2011 [2] та Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 р. (далі – Закон) [3], як діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [3].

Як зазначено у методичних рекомендаціях щодо запобігання та протидії насильству Міністерства освіти і науки України, домашнє насильство є найактуальнішою проблемою будь-якого суспільства, воно притаманне для багатьох держав, незважаючи на їх позитивні здобутки у законодавчій, політичній та практичній сферах, воно є однією з найрозповсюдженіших форм порушення прав людини [4]. Саме тому запобігання та протидія домашньому насильству є найактуальнішою проблемою суспільства та найбільш складним процесом.

Розрахунки, проведені Інститутом демографії і соціальних досліджень на замовлення Фонду народонаселення ООН, говорять про те, що щорічно 1,1 млн українок стикаються з фізичною та сексуальною агресією в сім'ї, і більшість з них мовчать. За статистикою Всесвітньої організації охорони здоров'я, 38 % вбивств жінок у світі – справа рук їх партнерів. У деяких країнах ця цифра наближається до 70 %. Одна з чотирьох жінок земної кулі упродовж усього життя страждає від сексуального насильства [4].

За статистикою, яку оприлюднили під час голосування за Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», понад 3 мільйони дітей в Україні щороку спостерігають за актами домашнього насильства або є їхніми вимушеними учасниками. Зазвичай, найбільше страждають від домашнього насильства жінки, діти та люди похилого віку. Майже 70 % жінок піддаються різним формам знущань і принижень. Домашнє насильство в Україні – причина 100 тисяч днів госпіталізації, 30 тисяч звернень до відділів травматології,

40 тисяч викликів лікарів. Водночас, лише 10 % постраждалих звертаються за допомогою. Адже донині багато хто вважає такі стосунки «нормальними». Щорічно близько 1500 жінок, і ця тенденція збільшується за останні три роки, помирають від рук власних чоловіків. Діти скривджених матерів у 6 разів схильніші до суїциду, а 50 % – до зловживань наркотиками. Майже 100 % матерів, які зазнали насильства, народили хворих дітей – переважно з неврозами, заїканням, енурезами, церебральним паралічем, порушенням психіки [4; 5].

Відомий фахівець із запобігання домашньому насильству Луїс Аларкон, дає наступне визначення насильству: «насильство – це дії, що здійснюються одним (або декількома) особами, які характеризуються такими ознаками: здійснюються умисне і направлені на досягнення певної мети; завдають шкоди (фізичної, моральної, матеріальної тощо) іншій особі; порушують права і свободи людини; той, хто здійснює насильство, має значні переваги (фізичні, психологічні, адміністративні тощо), що робить неможливим ефективний самозахист жертви насильства» [6, с. 234].

Особливо небезпечним проявом домашнього насильства, на нашу думку є насильство щодо дітей, або у їх присутності. Як слушно зазначає Г. Терещук, проблема існування насильства щодо дітей у сім'ях лежить в площині не тільки права, а й психології, педагогіки, моралі, і навіть релігії. Натомість, запобігати цьому ганебному явищу покликані багато інститутів держави та громадськості, а особливе місце займають органи Національної поліції, які відіграють роль запобіжників, а також механізму припинення. Отже, роль та значення різних суб'єктів протидії насильства щодо дітей в сім'ях є, безумовно, важливою, і потребує уваги з боку правової науки [7, с. 48].

Захист дітей від жорстокості, попередження злочинів проти них є надзвичайно важливим, соціально значущим і актуальним завданням, вирішення якого носить міждисциплінарний характер. У діяльність щодо припинення насильства повинні залучатися працівники правоохоронної системи, органів опіки та піклування, представники соціальної та педагогічної спільнот, співробітники медичної і психологічної служб [4]. Однак, найчастіше зусилля зі створення ефективної системи профілактики та припинення насильства щодо дітей, надання допомоги жертвам жорстокого поведіння розбиваються через перешкоди, з-поміж: відомча

обмеженість і міжвідомча роз'єднаність, суб'єктивізм у виборі недержавних організацій для співпраці, відсутність єдиних методичних і системних підходів в організації профілактичної роботи; ігнорування профілактичної спрямованості в роботі з дітьми і сім'єю; відсутність законодавчих норм і правозастосовної практики щодо захисту і реабілітації жертв, що посилюється правовою неписьменністю і недовірою населення до правоохоронних органів, низькими матеріальними статками, що не дозволяють звертатися за кваліфікованою юридичною допомогою; несформованістю у педагогічних, поліцейських, соціальних, медичних працівників навичок спілкування з жертвою, що веде до приховування або замовчування фактів насильства, особливо за відсутності особистої зацікавленості дорослого в покаранні кривдника і реабілітації постраждалого від домашнього насильства; відсутність ефективно діючої і доцільно організованої реабілітаційної системи [4].

У запобіганні домашньому насильству щодо дітей, на думку Г. Терещук, головними напрямками діяльності підрозділів поліції мають бути наступні: проведення індивідуальної профілактичної роботи з неповнолітніми та їх батьками; виявлення осіб, які залучають неповнолітніх до вчинення правопорушень та інших антисуспільних дій; виявлення батьків неповнолітніх і посадових осіб, які не виконують або неналежним чином виконують свої обов'язки з виховання, навчання та утримання неповнолітніх; здійснення організаційних заходів щодо виявлення неповнолітніх, оголошених в розшук, а також неповнолітніх, які потребують допомоги держави, і в установленому порядку направлення таких осіб до відповідних органів або установ; розгляд заяв і повідомлень про правопорушення, вчинені неповнолітніми, а також дітьми, які не досягли віку, з якого настає юридична відповідальність [7, с. 49].

Для швидкого, доступного та оперативного реагування на випадки вчинення насильства Міністерством внутрішніх справ було розроблено Чат-бот @police_helpbot, який діє в месенджері Telegram та акумулює всю необхідну інформацію про домашнє насильство [8]. Даний чат-бот може: допомогти викликати служби допомоги (поліцію та «швидку допомогу»); роз'яснити, що таке домашнє насильство та як протидіяти цьому явищу, повноваження органів і установ, які здійснюють заходи із запобігання домашньому насильству; надати контакти інших

служб допомоги; переадресувати на спеціалістів безоплатної правової допомоги, які нададуть юридичну консультацію в онлайн-режимі.

Міністерство соціальної політики України забезпечує Чат-бот @police_helpbot контактами загальних та спеціалізованих служб підтримки осіб, постраждалих від домашнього насильства та / або насильства за ознакою статі. Зокрема, телефон національної «гарячої лінії» 8 800 500 335 або 386 (з мобільного безкоштовно), «Гаряча лінія» Координаційного центру з надання правової допомоги: 0-800-213-103 (цілодобово) [9]

Таким чином, для підвищення соціальної ефективності виконуваних функцій з протидії домашньому насильству, потрібно вирішення наступних питань: покращення професійної підготовки співробітників; активне впровадження в повсякденну діяльність автоматизованих обліків, формалізованих бланків документів, електронних картотек; підвищення рівня матеріально-технічної оснащеності робочого місця дільничного офіцера поліції, в тому числі сучасними комп'ютерними засобами; подальше розширення і вдосконалення наявних інформаційно-обчислювальних і пошукових мереж, постійне оновлення інтегрованих банків даних, що сприятиме своєчасному, оперативному реагуванню на виявлені факти домашнього насильства.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254-вр#Text>. Дата звернення: 01.12.2021.

2. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами від 11.05.2011. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU11251.html.

3. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 01.12.2020).

4. Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству: Лист Міністерства освіти і науки України від 18.05.2018 р. № 1/11-5480. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS30017> (дата звернення: 01.12.2021).

5. Ольховий В. Булінг: зовнішність, поведінка, успіхи та статки родини – можуть стати причинами цькування дитини. офіційний сайт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини URL: <https://ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/26219-ic-buling-zovnishnist-povedinka-uspixi-ta-statki-rodini-mozhut-stati-pri/> URL: (дата звернення: 01.12.2021).

6. Юрків Я. І. Сутність та зміст соціального феномену «наси́льство в сім'ї». Науковий вісник Ужгородського нац. ун-ту. Серія «Педагогіка, соціальна робота». 2013. Вип. 27. С. 234–237. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2013_27_79.

7. Терещук Г. Органи національної поліції як суб'єкти протидії насильства в сім'ї щодо дітей. Актуальні проблеми правознавства. Вип. 4 (8). 2016. С. 48–50.

8. Органи влади об'єднують зусилля, щоб запобігти та протидіяти домашньому насильству. Управління сім'ї, молоді та масових заходів національно-патріотичного виховання Донецької державної обласної адміністрації. Офіційний сайт. 07 трав. 2020 р. URL: <https://dn.gov.ua/news/organi-vladi-obyednuyut-zusillya-shchob-zapobigti-ta-protidiyati-domashnomu-nasilstvu> (дата звернення: 01.12.2021).

Торхова К. Д.,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 2 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

викладач кафедри поліцейського права
Національної академії внутрішніх
справ, к.ю.н. *Горбач-Кудря І. А.*

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ В УМОВАХ КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ

Домашнє насильство є однією з головних соціальних проблем в Україні. Через карантинні заходи, введені для боротьби з пандемією коронавірусу, самоізоляцією багатьох сімей у світі поширюється хвиля насильства. Кожна друга родина перебуває у складних життєвих обставинах, а у зв'язку з пандемією вони загострилися. Суспільство звикло недооцінювати цю проблему, довгий час вона замовчувалась.

Вважалося, що насильство не потребує зовнішнього втручання. За словами заступника міністра внутрішніх справ Катерини Павліченко, в Україні кількість повідомлень про домашнє насильство за перші півроку зросла на 40%. Станом на 2021 рік притягнуто до відповідальності 921 людину, роком раніше, таких справ було втричі менше. Зокрема, 180921 звернення надійшло до поліції від жінок, 27676 – від постраждалих чоловіків та 2756 – дітей [1].

Метою доповіді є пошук шляхів попередження та подолання наявної ситуації в Україні. Потрібно не лише боротися з насильством, а навчитись його попереджувати. Люди, які вже зазнали насильства, вмiли не боятися та звернутися по допомогу.

Постраждалі і кривдники називають такі причини «карантинного» насильства у своїх сім'ях: втрата роботи, пияцтво, вживання наркотиків, образа, стрес. Проте психологи стверджують, що реальними причинами його є самоствердження, нереалізованість, самотність, відчуття неповноцінності [2]. Через обмеження, багато людей втратили роботу, що призвело до економічних наслідків у суспільстві. Перебудова в житті складна і не кожен може адаптуватися до цього, тому є конфлікти.

За даними опитування Info Sapiens, через пандемію близько 60% українців зазнали фінансових збитків [3]. Після початку карантину багато компаній пішло у відпустку на невизначений термін, тобто приховане безробіття людей. Ударом стало те, що все відбулося несподівано, працівникам не давали час знайти новий дохід. Суспільство звикло планувати свій дохід та витрати, що багато в чому залежать від позик у банку. Фінанси стали потребою для людей, що дуже впливає на емоційний стан. Тисячі українців опинилися в умовах зростаючої напруги у відносинах, ізольованими у своїх власних будинках.

Отже, домашнє насильство пов'язане з уявленнями кривдника, що будь-яка образа є прийнятною для інших.

Безробіття, втрата доходу, соціальна ізоляція, високий рівень стресу ще більше ускладнюють наявну проблему. Також зникла можливість відвідувати розважальні заклади, відпочивати у парках, що знижує можливість розслабитися та побути зі своїми думками. Ці аспекти стали лакмусовим папірцем для посилення сплеску домашнього насильства.

Обмеження змушують жертву переживати карантин в одному помешканні з агресорами. У такій ситуації це є більшою небезпекою, а потенціал загрози від кривдника стає реальним. Травматичний досвід від насильства, призводить до руйнування впевненості в собі, зниження самооцінки, самотності та схильності до депресії. Слід пам'ятати, що у насильстві завжди винен той, хто завдає шкоду.

Вище викладене дозволяє говорити, що багато людей стали перебувати вдома 24 години на добу, це вдарило по їхньому емоційному та психологічному становищу. Перебування в обмеженнях, побутові обов'язки, економічне напруження сприяли активізації проявів насильства. У телефонних зверненнях лідерами є конфлікти економічного та соціально-побутового характеру [4].

Не можна виправдовувати це за жодних умов. Тому головною метою є попередити та подолати наявну ситуацію в країні. Подолання економічних факторів дозволить забезпечити зниження фактів домашнього насильства. Щоб змінити ситуацію в нелегкий час, треба трансформувати в онлайн-формат діяльність, яка приносить дохід або знайти для себе актуальне заняття під час карантину.

Раніше віддалена робота була мрією, досить бажаним варіантом. Проте зараз ситуація змінилась і дистанційна робота стала єдиним способом заробітку. Чимало підприємств перейшли в онлайн-режим, а отже, потребують професіоналів [5]. Через закриття кафе та ресторанів виник ажіотаж на доставку їжі та продуктів кур'єром. Можна пропонувати місцевим магазинам та кафе доставляти їх замовлення для клієнтів. Для людей, які звикли працювати фізично, є робота на складі супермаркетів або інтернет-магазинів. Карантин дає поштовх до позитивних змін для впровадження нових технологій. Гарною ідеєю було б запровадити на період карантину допомогу людям, які цього потребують. Людина має почувати себе захищеною з боку держави. Соціальна підтримка, міжнародне співробітництво і колективне зусилля є умовою ефективної боротьби з COVID-19.

Список використаних джерел

1. Кількість скарг про домашнє насильство зросла на 40 % – поліція. *Укрінформ*: веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua> (дата звернення 02.12.2021).

2. Столяренко О. Б. Психологія особистості: Навчальний Посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 280 с.

3. 60% українців зазнали фінансових збитків внаслідок епідемії корона вірусу. *Info Sapiens*: веб-сайт. URL: <https://sapiens.com.ua> (дата звернення 02.12.2021).

4. Життя після конфлікту: опитування щодо соціально-демографічних та соціально-економічних характеристик ветеранів конфлікту на сході України та їхніх сімей. Вступ. *Міжнародна організація з міграції (МОМ)* веб-сайт. URL: <https://iom.org.ua/> (дата звернення 03.12.2021).

5. Вплив пандемії коронавірусу COVID-19 на права, свободи і безпеку людини в інформаційній сфері: матеріали другої наук.-практ. студ. конф., м. Київ, 18 листоп. 2020 р. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020 Вплив пандемії коронавірусу COVID-19 на права, свободи і безпеку людини в інформаційній сфері: матеріали другої наук.-практ. студ. конф., м. Київ, 18 листоп. 2020 р. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020. 96 с.

Франчук Ю. О.,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 1 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник, заступник
начальника відділу організації
наукової діяльності та захисту прав
інтелектуальної власності
Національної академії внутрішніх
справ **Калиновський О. В.**

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА: ЯК НЕ СТАТИ ЙОГО ЖЕРТВОЮ

На даний час проблема домашнього насильства в Україні залишається актуальною, адже з кожним роком потерпілих від даного діяння стає все більше. Варто зазначити про існування певного стереотипу: почувши термін «домашнє насильство» у більшості громадян відразу складається враження, що дані дії вчиняє саме чоловік стосовно жінки, проте це не так. Адже від

домашньої тиранії потерпають не лише жінки, а й діти та чоловіки.

Значну увагу вивченню насильства у родині приділяли такі дослідники як К. Леві-Строс, К. Лоренс, Н. Максимова, К. Мілюгіна, С. Палмер, Е. Фромм. Аналіз досліджень А. Мудрик, Л. Алексєєвої, І. Новосельського, Р. Овчарової засвідчив, що наслідки насильства, порушуючи психічне здоров'я дітей, не мають чітко виражених симптомів та ознак, які б вказували на першопричину відхилень.

Що ж таке «домашнє насильство»? – це протиправні дії або бездіяльність (а також погрози їх вчинення) у формі фізичного, сексуального, психологічного, економічного насильства, що вчиняються у визначеному колі осіб, незалежно від місця їх проживання [1]. Слід зазначити, що протягом 2019 року зафіксовано понад 130 тисяч звернень громадян з приводу домашнього насильства, що на 15 % більше у порівнянні з аналогічним періодом минулого року [2]. У 2020 році зареєстрували 3037 правопорушень за статтею 126-1 Кримінального кодексу України, 1829 з них направили до суду, а загалом було засуджено 778 осіб. Ситуація загострилась у зв'язку з карантинном, коли кривдники і жертви вимушено опинились у закритому просторі, тому за 2020 рік кількість звернень з приводу насильства зросла більш ніж наполовину [3, с. 11]. Слід сказати, що така статистика дійсно вражає, адже кожна третя родина в Україні зустрічається з насильством. Як підсумок, за даними Нацсоцслужби, лише за перше півріччя 2021 року від жінок надійшло 86 955 звернень, 14 564 – від чоловіків та 1778 – від дітей) [4].

Слід відзначити, що психологічний аспект даної проблеми займає важливе місце, оскільки свою історію жертви часто замовчують й не наважуються розповісти про пережите, особливо це стосується чоловіків, які зазнали насильства. І виникає запитання: чому саме чоловіки найчастіше бояться зізнатися та поводитися тихо у даній ситуації? Я зазначу одну із відповідей: в суспільній свідомості немає місця для раненого чоловіка. Хто повірить чоловікові, який заявляє, що його б'є дружина? Ще споконвіків вважали, що чоловік це завжди сила, мужність та впевненість у собі, а жертви - зазвичай маленькі, тендітні, слабкі. Знову стереотип? Але це аж ніяк не означає, що якась із сторін повинна замовчувати факт вчиненого насильства. Для більшої впевненості зазначу, що відповідно до ст. 21

Конституції України усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах, а ст. 24 цього ж Закону зазначає, що «громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом...» [5].

Далі слід звернути увагу на правовий аспект, а саме на те, що законодавством України чітко встановлена відповідальність за домашнє насильство – не лише кримінальна, а й адміністративна (ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення). Також для захисту осіб, які постраждали від даного діяння, статтею 24 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» визначено такі спеціальні заходи, які можуть застосовуватися до кривдника:

1. терміновий заборонний припис стосовно кривдника (виносить поліція, строком до 10 днів);

2. обмежувальний припис стосовно кривдника (строком до 6 місяців);

3. взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи;

4. направлення кривдника на проходження програми для кривдників [6].

Цікавим фактом є те, що раніше домашнім насильством вважали інциденти між подружжям, проте зараз до відповідальності можуть притягувати осіб, котрі перебувають у громадянському шлюбі, колишнє подружжя, наречених та інших осіб, визначених статтею 3 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [6]. Надання допомоги та послуг особам, які постраждали від домашнього насильства та насильства за ознакою статі станом на 1 серпня 2021 року забезпечують: 339 мобільних бригад соціально-психологічної допомоги; 40 притулків або відділень для постраждалих осіб; 22 кризові кімнати; 16 центрів денного перебування; урядова «гаряча лінія» 1547 з питань протидії торгівлі людьми, запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей. Зважаючи на вищевикладене, варто зробити висновок, що держава справді піклується про громадян та забезпечує їхній захист [7].

Для того, щоб відповісти на головне запитання, як же не допустити домашнє насильство та не стати жертвою, в першу чергу необхідно вивчити та проаналізувати основні проблеми, які спровокували виникнення даного явища. Першим етапом

вирішення проблеми може бути звернення до психолога чи медіатора, які проведуть ґрунтовну психологічну роботу із особами з метою вирішення конфлікту у позитивну сторону, не залучаючи при цьому органи поліції. Більшість жінок, які зазнають насильства від чоловіків не завжди усвідомлюють, що вони є жертвою та все одно бажають зберегти сім'ю, аргументуючи це наступними фразами: «кому я буду потрібна із трьома дітьми», «мене ніхто не полюбить», або ж категорично неприпустима та жахаюча – «б'є – значить любить», але чи виправдано це? Ми вважаємо, що ні. Жодна жінка не повинна навіть допускати появу таких думок, тому що кожна жінка має право на повагу до гідності та любов. Варто відзначити, що матерям слід подумати про той факт, що їхні діти спостерігаючи насильство у сім'ї в майбутньому можуть стати потенційними кривдниками, тобто наслідки – не з найкращих. Насильство в сім'ї, за даними ЮНЕСКО, існує у будь-якому суспільстві, будь-якій культурі, воно передається з покоління в покоління, перетворюючи вихованих у насильстві дітей у жорстоких дорослих [8, с.234], проте ніхто не повинен жити в щоденному страху від психологічного, фізичного, економічного чи сексуального насилля. Це не лише побої, це і образи, погрози та приниження, це умисне позбавлення житла, засобів до існування, документів, це заборона чи примушування до праці, зрештою, це домагання і зґвалтування, які часто прикривають виконанням «подружніх обов'язків».

Отож при виникненні будь-яких дій, які підпадають під ознаки насильства відразу необхідно діяти: не боятися та головне – не мовчати. Якщо вирішення проблеми неможливо досягнути через мирні переговори, тоді вже необхідно залучати уповноважені органи задля забезпечення власної безпеки. Усвідомлення проблеми – це вже перший крок до її вирішення. Адже запобігання насильству криється не лише у правовому методі регулювання, а й у свідомості кожної особи, її готовності до примирення та припинення різних форм насильства. З огляду на те, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ч. 1 ст. 3 Конституції України), права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, утвердження і забезпечення прав і свобод людини являється головним обов'язком держави (ч. 2 ст. 3 Конституції України), тому можна впевнено сказати, що об'єкт

домашнього насильства виступає абсолютною цінністю, посягання на яку мають суспільно небезпечний характер [4, с. 10].

Тому ми вважаємо, що важливим кроком до подолання проблеми насильства в родині має стати, в першу чергу, її усвідомлення, як суспільством в цілому, так і кожним громадянином. Досить часто дана проблема є прихованою не лише для суспільства, а й для тих, хто є жертвою такого насильства. Отже, варто сказати, що усі ми повинні боротися із нею шляхом проведення широкої просвітницької кампанії, спрямованої на подолання стереотипів у сімейних відносинах та створення у суспільстві атмосфери нетерпимості до будь-яких проявів насильства та жорстокості. Жодному насильству немає виправдання, тим більше – домашньому. Це – не прояв любові, це камінь, який тягне донизу теперішнє та майбутнє. Не дозволяйте їм мовчати.

Список використаних джерел

1. Домашнє насильство: що це таке, як його розпізнати, куди звертатись по допомогу? URL: <https://mvs.gov.ua/uk/activity/domesticviolence> (дата звернення: 04.12.2021).

2. Кожна 5 жінка в Україні стикається з тією чи іншою формою насильства, – Юлія Соколовська. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/kozhna-5-zhinka-v-ukrayini-stikayetsya-z-tiyeyu-chi-inshoyu-formoyu-nasilstva-yuliya-sokolovska> (дата звернення: 04.12.2021).

3. Міністерство соціальної політики України : офіційна сторінка у Facebook. URL: <https://www.facebook.com/MLSP.gov.ua/posts/4377129649000167> (дата звернення: 04.12.2021).

4. Біловол О. О. Дотримання принципів криміналізації у разі встановлення кримінальної відповідальності за домашнє насильство (ст. 126-1 КК України). *Актуальні проблеми держави і права* : зб. наук. пр. Вип. 91 / редкол.: Г. І. Чанишева (голов. ред.) та ін. Одеса : Гельветика. 2021. С. 9–20.

5. Конституція України: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

6. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII.

7. Мінсоцполітики розробило проект Типової програми для постраждалих від домашнього насильства та / або насильства за ознакою статі осіб, а також проект змін до

Типової програми для кривдників. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/20575.html> (дата звернення: 04.12.2021).

8. Юрків Я. І. Сутність та зміст соціального феномену «наси́льство в сім'ї». *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Педагогіка, соціальна робота». Луганськ. 2013. Вип. 27. С. 234–237.

Чорномаз А. О.,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра за спеціальністю «Правоохоронна діяльність», курсантка 2 курсу навчально-наукового інституту № 3 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем превентивної діяльності та запобігання корупції навчально-наукового інституту № 3 Національної академії внутрішніх справ

Мозоль В. В.

ПРОБЛЕМАТИКА ЗАХИСТУ ЖІНОК ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ТА ГЕНДЕРНОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день проблема гендерної дискримінації та домашнього насильства в Україні залишається актуальною. Щоб зрозуміти глобальність проблеми захисту від домашнього насильства, варто подивитися на статистику. Згідно з останньою доповіддю ООН, близько 45 відсотків 45 мільйонного населення України зазнають насильства – фізичного, сексуального чи психічного і більшість із них – жінки [1].

За даними дослідження Українського Інституту Майбутнього 1,5 млн людей повідомили, що стикалися з домашнім насильством. 45 відсотків жінок, які стикалися з домашнім насильством, повідомили, що не зверталися у поліцію, а майже кожна 2 жінка не зробила цього, тому що боялася, що це викличе ще більше насильство [2].

У 2020 році за домашнє насильство в Україні було засуджено лише 921 людину (за даними державної судової адміністрації) [3] при тому, що звернень щодо домашнього насильства у цьому році зафіксовано 211 362 (за даними Національної соціальної сервісної служби України) [4].

17 відсотків жінок навіть самі не усвідомлюють, що стали жертвами насильства та дискримінації. Нас з дитинства привчають виправдовувати насильство над жінками. «Смикнув за волосся – ти просто йому подобаєшся»; «Хлопчики є хлопчики»; «Вчись поступатися та слухайся чоловіка». Ці та купу інших подібних фраз чула, певно, у дитинстві майже кожна жінка. В патріархальному суспільстві підтримуються гендерні стереотипи та толерується насильство над жінками. Коли мова заходить про домашнє насильство, є багато тих, хто дивуються й не розуміють, чому жінка лишається поряд із кривдником? Більшість домашніх насильників залякують та погрожують знайти, скалічити, вбити свою жертву. Перебуваючи у фінансовій та матеріальній залежності від кривдника, вона не має місця, де б могла почуватися у безпеці. А якщо взяти до уваги ще й те, що насильство чинять в більшості близькі люди, які мають постійний доступ до жертви, не можна засуджувати мовчання.

Взаємозв'язок між гендером та насильством є складним. Різні ролі та поведінка жінок і чоловіків, дітей та дорослих формуються та підкріплюються гендерними нормами в суспільстві. Це соціальні очікування, що визначають відповідну поведінку для жінок та чоловіків. Відмінності в гендерних ролях та поведінці часто створюють нерівність, коли одна стать стає сильнішою на шкоду іншій. Так, у багатьох суспільствах жінки вважаються підлеглими по відношенню до чоловіків і мають нижчий соціальний статус, що дозволяє чоловікам контролювати і мати більшу владу у прийнятті рішень, ніж у жінок.

Домашнє насильство має безліч форм та проявів, деякі з яких не лишають ані синців на тілі, ані інших видимих слідів, за якими їх можна було б виявити. Так, багато жінок ніколи не зазнавали побоїв чи сексуального насильства, проте, майже щодня піддаються образам та психологічному тиску із боку близьких. Головна небезпека психологічного насильства у тому, що воно дуже часто сприймається жертвою як «норма» чи

«особливості поведінки» кривдника і тому часто лишається безкарним.

На міжнародному рівні захист прав жінок регулюється низкою міжнародних нормативно-правових документів, зокрема Конвенцією «Про політичні права жінок» 1952 року; Декларацією «Про захист жінок і дітей у надзвичайних обставинах і в період збройних конфліктів» 1974 року; Конвенцією Міжнародної організації праці «Про рівне винагородження чоловіків і жінок за працю рівної цінності» № 100 1951 року; Конвенцією «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок» 1979 року.

Права жінок та механізми захисту їхніх прав у разі порушення визначені Конституцією України та законами України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

Одним із ефективних методів запобігання розвитку домашнього насильства є відкрите обговорення проблеми у суспільстві, поширення інформації за допомогою ЗМІ та прозорості статистики [5]. Під час проведення медіа-заходів використовуються телебачення, радіо, Інтернет, газети, журнали та інші друковані видання, щоб охопити широке коло людей і добитися змін у суспільстві. Вони спрямовані на підвищення знання, зміни ставлення та поведінки в суспільстві. Втручання ЗМІ також може змінити соціальні норми та цінності за допомогою суспільних дискусій та соціальної взаємодії. Кампанії у ЗМІ довели свою успішність у підвищенні рівня знань про насильство з боку інтимного партнера та вплив на ставлення до гендерних норм. Дослідження показують, що найбільш успішними медіа-інтервенціями є ті, що починаються з розуміння поведінки своєї аудиторії. Просування гендерної рівності є невід'ємною частиною профілактики насильства. Ціла низка заходів у школах, спільнотах та засобах масової інформації спрямована на заохочення гендерної рівності та ненасильницьких відносин шляхом подолання гендерних стереотипів, які дозволяють чоловікам велику владу та контроль над жінками.

В останні роки ця проблема стала більше обговорюватися і висвітлюватися серед народу. Але, незважаючи на це, станом на сьогодні, в окремих регіонах країни існують сприятливі

умови для розвитку насильства. Наприклад збройний конфлікт, внаслідок якого виник низький рівень цивільного захисту в окремих територіях країни. Дослідження Amnesty International [6] показують, що жінки на сході України зазнають сексуального насильства з боку військовослужбовців у різних формах, особливо в районах уздовж лінії зіткнення. Amnesty International задокументувала вісім випадків сексуального насильства проти цивільних жінок і дівчат, вчинених військовослужбовцями, включаючи два випадки зґвалтування, одну спробу зґвалтування та п'ять випадків сексуальних домагань, скоєних військовослужбовцями протягом 2017–2018 років у жилих регіонах області.

Факторами, які сповільнюють розгляд справ випадків домашнього насильства, є роль прокурорів і суддів, які досі не розуміють циклу домашнього насильства. Прокурори часто повертають справи до поліції кілька разів, вимагаючи додаткових доказів. За офіційною статистикою, у понад 50% судових справ судді через помилки повертають адмінпротоколи на доопрацювання. Дана практика також має великий вплив на довіру громадян до правоохоронних органів і в більшості випадків жертви насилля уникають права на подання офіційної заяви до поліції [7].

В той же час, я вважаю, що окрім загальновідомих шляхів запобігання насильству, а саме: не мовчати, знати про свої власні права та алгоритм дій, профілактика, впровадження кримінальної відповідальності, потрібно вирішувати питання професійної придатності судової та правової гілки влади стосовно цієї проблеми. Неповнота інформації, що характеризує проблеми, з якими можуть стикатися жертви під час звернення до правоохоронних органів, обмежує можливість запровадження ефективних інструментів протидії домашньому насильству які б відповідали реальним потребам потерпілих, забезпечували адекватне покарання кривдників та сприяли попередженню ризиків повторення насильства.

Для вирішення проблеми низької довіри громадян до правоохоронних органів та підвищення якості їх роботи щодо питань запобігання домашнього насильства, на мою думку, необхідно:

- надавати пріоритет для швидкого реагування на звернення щодо домашнього насильства;

- забезпечити гарантії безпеки та конфіденційності жертви після її звернення до правоохоронних органів;
- проводити постійну роботу з правоохоронцями щодо об'єктивності рішень, які ухвалюються за підсумками звернень;
- покращити роботу правоохоронних органів з інформування громадян щодо можливості отримання спеціалізованих послуг для потерпілих (кризові центри, соціальні послуги, юридична підтримка тощо).

Список використаних джерел

1. ООН. Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом, в Україні. URL: https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/ReportCRSV_UA.pdf.

2. Український інститут майбутнього. Домашнє насильство: 2 млн українців стверджують, що стали жертвами жорсткого поводження у побуті. URL: <https://uifuture.org/publications/domashnye-nasylstvo-2-mln-ukrayincziv-stverdzhuyut-shho-staly-zhertvamy-zhorstkogo-povodzhennya-u-pobuti/>.

3. Судова влада України. Судова статистика. URL: https://court.gov.ua/inshе/sudova_statystyka/.

4. Радіо свобода. В ОПУ розповіли, скільки звернень щодо домашнього насильства надходить до дитячого омбудсмена. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-dytyachuy-ombudstmen-domashne-nasylstvo/31143766.html>.

5. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 грудня 2017 р. № 2229–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення 01.12.2021)

6. Amnesty International. Україна: епідемія насильства щодо жінок на охопленому конфліктом сході. URL: <https://www.amnesty.org/en/latest/press-release/2020/11/ukraine-epidemic-of-violence-against-women-in-conflictorn-east/>.

7. Всесвітня організація охорони здоров'я. Пропагування гендерної рівності, щоб запобігти насильству проти жінок. URL: https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/gender.pdf

Шиманська А. К.,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 3 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

старший викладач кафедри
поліцейського права Національної
академії внутрішніх справ *Лях Н. В.*

ОСОБЛИВОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДИТИНИ, ЩО ВЧИНИЛА ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО

Статтею 1 Закону України «Про запобігання та протидії домашньому насильству» визначено, що домашнє насильство – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [1].

За даними Мінсоцполітики, щороку від 1 до 3 мільйонів дітей стають свідками чи жертвами домашнього насильства. Наслідки цього – крім фізичних, глибокі душевні травми, які не загоїти ніколи. Але інколи і сама дитина стає кривдником. Національне законодавство визначає дитиною-кривдником – особу, яка не досягла 18 років та вчинила домашнє насильство у будь-якій формі [1].

На даний час законодавство передбачає заходи впливу до дітей-кривдників. За вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, тобто умисне вчинення будь-яких діянь (дій або бездіяльності) фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування насильства, що не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо), внаслідок чого могла бути чи була завдана шкода фізичному або психічному здоров'ю потерпілого, а так само невиконання термінового заборонного припису особою,

стосовно якої він винесений, або неповідомлення уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про місце свого тимчасового перебування в разі винесення такого припису, Кодексом України про адміністративні правопорушення передбачена відповідальність за статтею 173⁻²[2].

Стаття 12 цього Кодексу визначає, що адміністративній відповідальності підлягають особи, які досягли на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку[2].

До осіб віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили адміністративні правопорушення, застосовуються заходи впливу, передбачені статтею 24⁻¹ цього Кодексу, а саме:

1) зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого;

2) попередження;

3) догана або сувора догана;

4) передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінують, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання[2].

Таким чином до адміністративної відповідальності за вчинення домашнього насильства дитину можна притягнути лише по досягненню нею шістнадцятирічного віку. Але домашнє насильство часто вчиняється і дітьми молодшого віку.

Законом України «Про запобігання та протидії домашньому насильству» визначені спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству, серед яких є терміновий заборонний припис стосовно кривдника, що виноситься кривднику уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України у разі існування безпосередньої загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи з метою негайного припинення домашнього насильства, недопущення його продовження чи повторного вчинення [1].

Припис може містити наступні заходи:

1) зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи;

2) заборона на вхід та перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи;

3) заборона в будь-який спосіб контактувати з постраждалою особою.

Закон не встановлює мінімального віку особи до якої може бути застосований терміновий заборонний припис, однак визначає певні особливості його застосування до дітей. Так, заборонний припис не може містити зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи, а також заборони на вхід та перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи, якщо кривдником є особа, яка на день винесення припису не досягла вісімнадцятирічного віку та має спільне місце проживання (перебування) з постраждалою особою.

Відповідно до Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, однією з підстав взяття дитини на профілактичний облік є вчинення нею домашнього насильства в будь-якій формі (дитина-кривдник), передбачене статтею 173⁻² Кодексу України про адміністративні правопорушення, а також щодо якої винесено терміновий заборонний припис чи виданий обмежувальний припис [3].

Виникає питання, які юридично-правові наслідки матиме порушення особою яка не досягла шістнадцятирічного віку термінового заборонного припису? Коли мова йде про суб'єкта адміністративної відповідальності (особа досягла шістнадцяти років), відповідно до статті 173⁻² КУпАП, поліцейські уповноважені скласти по відношенню до неї адміністративний протокол в частині порушення термінового заборонного припису. А що робити у такій ситуації з дітьми молодшого віку, які не є суб'єктами адміністративної відповідальності?

Стаття 184 КУпАП передбачає відповідальність батьків або осіб, що їх замінюють, щодо невиконання обов'язків щодо виховання дітей [2]. Зокрема, якщо дитина вчинила адміністративне правопорушення (у нашому випадку правопорушення передбачене статтею 173⁻² КУпАП в частині порушення термінового заборонного припису) у віці від чотирнадцяти до шістнадцяти років, до відповідальності мають бути притягнені батьки або особи, що їх замінюють за частиною 3 вказаної вище статті. У випадку коли дане правопорушення вчиняється дитиною до досягнення нею чотирнадцяти річного віку, на батьків складається протокол за частиною 1 цієї статті.

Виходячи з викладеного вище можемо дійти висновку, що спочатку з метою захисту потерпілої особи (матері або батька), поліцейські виносять терміновий заборонний припис по відношенню до дитини-кривдника, а в разі його порушення у

випадку коли дитина не досягла шістнадцятирічного віку притягують тих самих батьків до відповідальності.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидії домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017. № 2229-VIII. С. 1

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 80731-X, чинний, поточна редакція від 26.11.2021, підстава – 1423-IX. С. 33, 459, 474.

3. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : Наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044.

Бондар В. Ю.,

слухач 1-го курсу магістратури
101 н/т навчально-наукового інституту
№ 1 Національної академії внутрішніх
справ

ПРОБЛЕМА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА СЬОГОДНІ

Б'є – значить любити?!

Українська мова є однією із найбільш милозвучних у світі. Вона, зокрема, подарувала світовому Слову багато влучних прислів'їв та приказок, які підходять до будь-яких життєвих ситуацій та демонструють неабияку мудрість українського народу. Проте деякі із плодів багатства народного слова відверто мене дивує та, відверто кажучи, обурює. Хотів би я глянути в очі людині, яка цей вислів «сотворила»...

Звісно можна припустити, що це прислів'я «народилося» в якомусь ультраконсервативному селі XV-XVIII ст., або взагалі це лише переклад вислову іншого народу. Тим не менш, ми досі вживаємо цей вислів, і зараз його значення ми розуміємо так само, як і раніше.

Це питання, подібно монеті, відкриває перед нами дві різних, протилежних одна одній сторони. Дехто у відповідь на цю фразу скаже, що з проблемою домашнього насильства, яка й стала основою цієї приказки, покінчено: її просто не існує, вона залишилася в минулому, як і багато «мудрих» настанов наших предків. На превеликий жаль, також дехто скаже, що ця приказка озвучує концептуальний принцип сімейного устрою. «Що? - скажете Ви. - Домашнє насильство? У наш час? Неможливо!»

Але так, проблема існує й досі залишається актуальною. Звернімося до офіційної статистики.

Проблема домашнього насильства носить всесвітній характер. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, сімейне насильство торкнулося кожної шостої жінки світу. Рівень насильства стосовно жінок, як правило, залежить від економічного розвитку країн: у країнах з низьким розвитком економіки жінки зазнають більшого насильства і сприймають його як належне. Побой дружин стали нелегальними у США аж близько 1920-го. Відсоток жінок, що заявили про фізичне

насильство з боку інтимного партнера, коливається від 69% до 10% залежно від країни. У США насильство з боку інтимного партнера складає біля 15% від усіх насильницьких злочинів. Дослідження Центрів з контролю та профілактики захворювань у США 2017 року виявило, що більше половини всіх вбивств жінок здійснили інтимні партнери, 98 % з яких – чоловіки [1].

Хоча за статистикою ВООЗ більшість випадків домашнього насильства вчиняється проти жінок, хибно вважати, що насильство вчиняється виключно проти них. Домашнє насильство також включає насильство над дітьми, батьками, рідними та інші насильницькі акти між членами родини. Станом на вересень 2016-го року, ВООЗ зазначало, що щорічно відбувається 41 000 вбивств дітей віком до 15-ти років (чисельні летальні випадки внаслідок нехтування та недбалого поводження при цьому не враховувались). За результатами того ж дослідження кожна четверта доросла людина у дитинстві зазнала фізичного насильства, одна з п'яти жінок і один із тринадцяти чоловіків пережили сексуальне насильство в дитячому віці, а найбільш поширеними формами насильства над дітьми є нехтування та емоційне знущання [1].

Епідемія коронавірусу внесла свої корективи в життя. Зокрема, через епідеміологічні обмеження люди переходять на дистанційну форму навчання, роботи й обмежують себе у відвідуваннях громадських закладів. У зв'язку з цим, люди більше часу проводять вдома разом із своїми сім'ями. Пам'ятаю як далекою весною 2020-го року, коли всесвітня епідемія коронавірусу здавалась мені чимось тимчасовим, а всі вірили, що за час короткотривалого карантину якась велика фармакологічна компанія винайде чудодійну вакцину і з вірусом буде покінчено максимум за місяць, мені пощастило стати свідком досить цікавої та неординарної події. Я їхав в автомобілі і слухав радіоефір із виступом експерта-соціолога стосовно того, що нам чекати від тіснішого, ніж раніше, співжиття людей. Він дійшов висновку, що це неодмінно призведе до покращення взаємовідносин у мільйонах родин, налагодить взаєморозуміння та матиме багато інших позитивних моментів. В момент, коли я це пишу, пандемія коронавірусу, на жаль, ще триває і про якісь глобальні висновки говорити точно рано. Тим не менш, варто зазначити, що згідно із актуальною офіційною статистикою, кількість випадків домашнього насильства у зв'язку з епідеміологічними обмеженнями значно

зросла. Державна судова адміністрація на запит «Радіо Свобода» повідомила, що в Україні за 2020 рік за домашнє насильство засудили 921 людину, а у 2019-му році таких вироків було вчетверо менше – 225. Так, у минулому році в судах на розгляді перебували 1877 проваджень щодо домашнього насильства. Роком раніше, у 2019-му, таких справ було утричі менше – 626. За даними Національної соціальної сервісної служби України, за минулий рік органи та установи, що протидіють домашньому насильству, зафіксували 211 362 звернення щодо насильства у сім'ї. Зокрема, 180 921 звернення надійшло від жінок, 27 676 – від чоловіків та 2 756 – від дітей [2].

Це – страшні цифри! Домашнє насильство, особливо у таких страхітливих масштабах, призводить до трагічних наслідків. Варто зазначити, що наслідки насильства у сім'ї мінімізуються суспільством та окремими людьми. Насправді існуюча епідемія насильства у сім'ї спричиняє величезні небезпечні наслідки не лише для потерпілих, але й для всього суспільства. Найважливішими соціальними наслідками насильства над жінками в сім'ї, як з'ясувалося, є проблеми виховання, пов'язані з так званим явищем «соціальної естафети», коли діти, які спостерігали за насильством в сім'ї, переносять цей негативний досвід у власне життя. Домашнє насильство постійно і в значній мірі виснажує економіку країни та її громадян, а також негативно впливає на населення. Більш того, 30% самогубств і 60% убивств жінок пов'язані із насильством у сім'ї, 35% жінок, які потрапили в лікарню «швидкої допомоги», перебувають там із причин отримання тілесних ушкоджень, пов'язаних із знущанням і сім'ї, 25-40% жінок, які потерпають від насильства в сім'ї, було побито під час їхньої вагітності. Також дослідження показали, що діти скривджених матерів у 6 разів частіше намагаються накласти на себе руки, 50% їх схильні до зловживань наркотиками та алкоголем. Майже 100% матерів, які зазнали насильства, народили дітей хворими (переважно з неврозами, заїканням, енурезом, церебральним паралічем, із порушеннями психіки). Практично всі бездомні діти – жертви домашнього насильства: психологічного, фізичного чи сексуального. Саме від наруги або для припинення насильства діти втікають на вулицю [3]. І це далеко не повний список жакливих наслідків до яких призводить домашнє насильство.

Які ж ключові аспекти, що спонукають громадян до насильства в родинях? В соціології виділяють кілька основних причин. Важливою ознакою домашнього насильства в Україні є те, що сам факт насильства не сприймається як щось протиправне, неправильне, заборонене законом чи іншими соціальними нормами. До конкретних причин насильства належать суспільне схвалення насильства (пов'язане із викривленим розумінням соціальних ролей жінок, чоловіків та дітей), стереотипні поняття, «токсичні» стосунки (партнер, що зазнає утисків, боїться вийти з стосунків), занижена звітність про насильство, теорія не підпорядкування (домашнє насильство у цьому контексті розуміється як інструмент підкорення), «спадкове» насильство (люди, які вчиняють насильство були свідками насильства у дитинстві) та аб'юзивна влада та контроль (особа бажає зберегти контроль над стосунками) [1].

Як ми бачимо, до домашнього насильства призводить багато чинників, що говорить про різноплановість та комплексність цієї проблеми. З огляду на це, ми можемо впевнено сказати, що цю проблему потрібно вирішувати одночасно на глобальному і локальному рівнях. Варто спробувати вплинути на кожну людину окремо. Відомий американський педагог і письменник Дейл Карнегі писав: «Давайте не будемо засуджувати інших людей! Причиною того, що Ви не гримуча змія є те, що Ваш тато і Ваша мама не є гримучими зміями... Ми такі, якими нас зробили!». Серед вищезазначених причин домашнього насильства, ми не бачимо причин, які можемо охарактеризувати на зразок «він так робить, тому що він погана і ненормальна людина» - це пов'язано із тим, що кожна наша дія, включаючи домашнє насильство має конкретну причину.

Домашнє насильство – це велика проблема, яка потребує вирішення. Потрібно одночасно боротися із причинами домашнього насильства, запобігати його вчинення і мінімізувати шкідливі наслідки домашнього насильства. Потрібно ефективно реагувати на факти домашнього насильства шляхом запровадження механізмів взаємодії суб'єктів, до яких відносяться державні органи, міжнародні організації та небайдужих людей. Також важливо надавати допомогу та захист постраждалим особам, забезпечити повне відшкодування шкоди, завданої домашнім насильством. Особливо важливим є незалежне розслідування фактів домашнього насильства,

притягнення кривдників до передбаченої законом відповідальності та зміни на кращу їх поведінки. В психології діє закон, який говорить, що змінивши нас і наш спосіб мислення на краще, ми побачимо, що на краще зміниться наше оточення і справи. Я вважаю, що після того, як ми мінімізуємо або взагалі знищимо домашнє насильство, то зможемо збудувати таку державу, якою ми зможемо пишатися!

Список використаних джерел

1. Дописувачі Вікіпедії, «Сімейне насильство» Українська Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%96%D0%BC%D0%B5%D0%B9%D0%BD%D0%B5_%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE.
2. «У 2020 році в Україні за домашнє насильство засудили 921 людину – Державна судова адміністрація». URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-ukraine-domashye-nasylstvo-zasudzheni/31152269.html>.
3. Методичний посібник для фахівців, які впроваджують корекційні програми для осіб, які вчинили насильство в сім'ї/Укладачі: Мустафаєв Г.Ю., Довгаль І.І. – Київ, 2011. – 192 с.

Горбач-Кудря І. А.,

ад'юнкт відділу ад'юнктури
та докторантури Національної
академії внутрішніх справ

УКРАЇНСЬКА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

«Кайдашеву сім'ю» І. С. Нечуя-Левицького знає кожен українець. Ми вивчаємо цей твір за шкільною програмою, аналізуємо та вчимося викладати його на філологічних факультетах педагогічних вишів, залюбки відвідуємо вистави у Національному академічному драматичному театрі імені Івана Франка за участю Наталі Сумської у ролі Марусі Кайдашихи, переглядаємо на TV дещо віддалений, але такий злободенний, 12-серійний серіал «Спіймати Кайдаша» (2020) Наталії Ворожбит та не лише. Про що цей твір? Чому він більш ніж півтора століття привертає стільки уваги? Чому він актуальний і сьогодні?

Залежно від вікової категорії респондентів, відповідь буде переважно, що «Кайдашева сім'я» І. С. Нечуя-Левицького – це твір про добро і зло, кохання, сімейні стосунки, взаємини батьків і дітей, людську гідність та свободу, взаємини батьків з невістками, віру в Бога та мораль. У меню пошукової системи Google в Інтернеті випаде три варіанти відповіді: соціально-побутова повість, реалістична повість та навіть, як не дивно, повість про духовну смерть українців ХІХ століття.

Особисто я вважаю, що «Кайдашева сім'я» І. С. Нечуя-Левицького ілюстрована енциклопедія Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», що був прийнятий Верховною Радою України 7 грудня 2017 року. І от чому.

По-перше, практичними прикладами з художнього твору наочно представлено визначення термінів законодавчої бази.

Статтю 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» («Визначення термінів») закріплено тлумачення домашнього насильства та його форм, а саме: економічного, психологічного, сексуального та фізичного. У «Кайдашевій сім'ї» ілюстрованим прикладам домашнього насильства відведено дві третини твору. І. С. Нечуй-Левицький описує ситуації економічного, психологічного та фізичного насильства. Унікає епізодів з сексуальним насильством, що обумовлено насамперед жанровою формою твору. Водночас не забуваймо про цензуру, яка існувала за часів письменника і через яку твір не друкувався окремим виданням майже 10 років після написання.

Уперше «Кайдашеву сім'ю» надруковано в журналі «Правда» у 1879 році. Перед тим, І. С. Нечуй-Левицький клопотався про дозвіл на видання повісті у Росії, але царська цензура ставила всілякі перепони, вказуючи на низку «предосудительных мест» твору. Окремим виданням повість «Кайдашева сім'я» вийшла у Києві з рядом цензурних купюр, авторських переробок та скорочень лише у 1887 році.

Питому вагу у повісті І. С. Нечуя-Левицького становлять епізоди психологічного насильства, що яскраво демонструється стосунками Марусі Кайдашихи з невістками – Мотрею та Мелашкою.

Валерія Зубатенко зазначає, що психологічне насильство – це «вплив на близьку людину з метою встановити контроль за її поведінкою і ствердити свою владу над нею» [3]. Воно

виражається у вигляді заборон, агресії, контролю, засудження, погроз, приниження, ігнорування, дорікань, шантажу, лайки, маніпуляції, висміювання тощо. Загалом психологічним насильством може бути будь-який словесний акт, спрямований на підрив психоемоційного стану людини [2, с. 234] [3].

Погляньмо на Марусю Кайдашиху, як вона повчає своїх невісток. Спочатку приховане, а потім відкрите знуцання над моторною, брикливою Мотрею та відверте, принижене дорікання тихій, покірній Мелашці. Засобами Кайдашиха не нехтує, іноді зупиняється, а потім продовжує власні спроби контролю за поведінкою дружин своїх синів, стверджує свою владу над ними.

Ключовим у стосунках Марусі Кайдашихи з Мотрею стає випадок з мотовилом. Тут ми спостерігаємо як на фоні психологічного насильства між свекрухою та невісткою вчиняється економічне та фізичне насильство.

Особлива філософія родинного життя Омелька Кайдаша – це ілюстрація економічного насильства. Заробляючи у пана на сніп, Мотря «заробила з Карпом більше кіп, ніж Кайдаш з Кайдашихою» [7, с. 7], але Кайдаш усе забирає собі. Карпо та його дружина перебувають у батьківській оселі, як безправні наймити.

Результати дослідження Українського інституту соціальних досліджень імені Олександра Яременка «Попередження насильства над жінками, які перебувають у складних життєвих обставинах: стан розвитку та забезпечення діяльності» (на прикладі м. Києва) в межах проекту «Свобода від насильства: розширення прав та можливостей дівчат і жінок у складних життєвих обставинах», що реалізовувався у листопаді 2011 року – жовтні 2014 року, засвідчили, що майже з того часу, як І. С. Нечуєм-Левицьким було написано повість «Кайдашева сім'я» нічого в житті українців не змінилося [1, с. 73; 5, с. 12]. Постійні докори свекрухи призвели до того, що Мелашка залишила домівку і подалася з бабою Палажкою та іншими прочанами до Києва, де і зосталася у робітницях. Половина жінок (48%) стикалася з подібною проблемою [1, с. 73; 5, с. 12].

Епізоди, що ілюструють приклади фізичного насильства, І. С. Нечуй-Левицький виводить за двома лініями, а саме: чоловічою, що триває між Омельком Кайдашем та Карпом, а згодом між братами Карпом та Лавріном, та жіночою, що

відбувається між Марусею Кайдашихою та Мотрею, згодом між Мотрею та Марусею Кайдашихою з Мелашкою. Від середини до кінця твору фізичне насильство представлено випадками, за які у сьогоднішні часи може наставати адміністративна відповідальність, передбачена статтею 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення («Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування») [4], зокрема, штовхання із знищенням посуду жіноцтвом Кайдашенків однієї в одній в оселях через те, що Мотрин малий пив воду з Мелашчиного кухля та не втримав його в руках, або кримінальна відповідальність, передбачена статтею 126¹ Кримінального кодексу України («Домашнє насильство») [6], наприклад, коли через сімейні чвари Мотря вибиває свекрусі – Марусі Кайдашисі – око.

По-друге, конкретизовано сферу дії законодавства про запобігання та протидію домашнього насильства в системі «кривдник – постраждала особа».

Напрочуд добре, як на мене, І. С. Нечуй-Левицький змалював взаємозв'язок між кривдником та постраждалою особою. У Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» термінологічна пара «кривдник – особа, яка постраждала від домашнього насильства (постраждала особа)» таких взаємозв'язків не має.

Звернімо увагу на образ Марусі Кайдашихи. Це втілення кривдника, який швидко встановлює зв'язок між потенційною жертвою та робить свою чорну справу. Проте банальність полягає в тому, що не можна розглядати кривдника та постраждалу особу у статичності, ці ролі динамічні та є змінними. І кривдник, і постраждала особа утворюють систему, в якій час від часу міняються ролями. Питання часу: в кого яка роль буде виходити правдоподібно, той більше часу їй і присвятить. І ще один момент є вирішальним – хто з цих двох із системи «кривдник – постраждала особа» буде нести юридичну відповідальність, коли, наприклад, дільничний офіцер поліції виявить факт домашнього насильства.

Система «кривдник – постраждала особа» у повісті І. С. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я» у динаміці представлена стосунками Марусі Кайдашихи та Мотрі. Читач спостерігає, як з постраждалої особи Мотря поступово

переходить на позиції кривдника. Сценою, коли Мотря вибиває свекрусі око і потрапляє в холодну: «Волосний таки посадив Мотрю за бабине око в холодну на два дні» [7, с. 24], – остаточно закріплює за нею статус кривдника. Маруся Кайдашиха тепер постраждала особа.

Письменник дає відповідь на питання про етимологію та механізм дії системи «кривдник – особа, що постраждала від домашнього насильства». На превеликий жаль, законодавець, визначаючи організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спрямовані на захист прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насильства [8], не врахував такої взаємодії. Як аргумент, наведу віднесення програми для постраждалої особи до заходів запобігання та протидії домашньому насильству, водночас направлення кривдника для проходження програми для кривдника – до спеціального заходу щодо протидії домашньому насильству [8]. Аналіз постанов у справах про адміністративні правопорушення у Єдиному реєстрі судових рішень засвідчив, що направлення кривдника для проходження програми для кривдника є одностороннім. Воно не супроводжується направленням постраждалої особи на проходження програми для постраждалої особи.

На ґрунті цього цікавим є факт, що робота соціальних служб, повноваження яких знаходяться у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, зводиться до забезпечення допомоги та функціонування лише програми для постраждалих осіб. Програма для кривдника реалізується у декількох областях, а саме: Дніпропетровській, Івано-Франківській, Київській, Рівненській, Тернопільській, Хмельницькій, Чернівецькій, – а також у м. Києві.

За інформацією Хмельницької ОДА в області протягом 2018 – 2020 року програму для кривдника пройшло 194 особи проти 264, що були направлені судом (лист від 07.10.2020 року №99/22-41-5668/2020). У Тернопільській області відповідні показники становлять 67 осіб проти 148 (лист Тернопільської ОДА від 19.10.2020 року №05-7241/42). У Калуському та Івано-Франківському міських центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді Івано-Франківської ОДА програму для кривдника за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 173-2, пройшли 7 осіб (лист від

02.10.2020 року №01-24/567). У центрі соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді Київської ОДА програму для кривдника пройшли 2 особи поміж 5, що були направлені судом (лист від 09.11.2020 року №01-10/1-347). У 2019 році Острозьким міським центром соціальних служб Рівненської ОДА проводилися тренінгові заняття корекційної програми для кривдників з 4 кривдниками (лист від 02.10.2020 року №1). У 2020 році у районних центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді Чернівецької ОДА тривають заняття програми для кривдників щодо 2 осіб проти 6, направлених судом (лист від 02.10.2020 року №01.3-28/4356).

Згідно з інформаційного листа Дніпропетровського обласного центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді Дніпропетровської ОДА від 05.10.2020 року №657 програму для кривдників, які вчинили домашнє насильство, впроваджено у «Ресурсному центрі примирення та корекційних відновлювальних програм» при Криворізькому міському центрі соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді Дніпропетровської області. Корекційна робота з домашніми кривдниками провадиться у м. Павлограді Дніпропетровської області громадською організацією «Імпульс». У Києві програма для кривдників реалізується районними центрами сім'ї «Родинний дім» у Голосіївському, Святошинському, Дарницькому, Шевченківському районах, а також Службою у справах дітей та сім'ї виконавчого органу Київської міської ради (Київська міська державна адміністрація) на базі Подільського, Оболонського, Печерського РЦСССДМ (лист Київського міського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді від 30.09.2020 року №04/0587).

По-третє, наведено приклади тогочасних заходів протидії та запобігання домашньому насильству.

Оскільки ми вже почали говорити про заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, зокрема про програму для кривдника, то доречно продовжити проведення паралелей із повістю «Кайдашева сім'я» І. С. Нечуя-Левицького. Коли Маруся Кайдашиха йде до Києва за Мелашкою, читач спостерігає, як змінюється насильницька поведінка головної героїні, у неї формується нова, неагресивна психологічна модель поведінки у приватних стосунках, відповідальне ставлення до своїх вчинків та наслідків, у тому числі до виховання дітей [8].

Отже, ілюстрації термінів Закону України «Про запобігання та протидію домашнього насильства», конкретизація сфери дії останнього, приклади застосування заходів запобігання та протидії домашньому насильству, що наявні у «Кайдашевій сім'ї» І. С. Нечуя-Левицького, дозволяють говорити про цю соціально-побутову реалістичну повість кінця XIX століття як українську енциклопедію запобігання та протидії домашньому насильству.

Список використаних джерел

1. Гусєва К. А., Горбач-Кудря І. А. Особливості кваліфікації домашнього економічного насильства в практичній діяльності підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2018. Вип. 4 (84) С. 70 – 78.

2. Гусєва К. А., Горбач-Кудря І. А. Особливості кваліфікації психологічного домашнього насильства у практичній діяльності превентивних підрозділів Національної поліції України. *Часопис Київського університету права* 2019/1. С. 233 – 236.

3. Валерія Зубатенко. Нотатки про психологічне насильство. *Гендер в деталях*: веб-сайт. URL: <https://genderindetail.org.ua/season-topic/genderne-nasilstvo/zubatenko-134061.html> (дата звернення: 04.05.2019).

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 року № 8073-X. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10> (дата звернення: 05.12.2020).

5. Короткий звіт за результатами дослідженням «попередження насильства над жінками, які перебувають у складних життєвих обставинах: стан розвитку та забезпечення діяльності» (на прикладі м. Києва). / [Балакірева О. М., Бондар Т. В., Бондаровська В. М., Пилипас Ю. В.; Гудь С. В. та ін.]. Київ : МБФ «Українська фундація громадського здоров'я». 24 с. URL: <http://www.healthright.org.ua/wp-content/uploads/2014/10/analit-report-on-VAW-context-in-Ukraine-01-11-2012-short-version.doc> (дата звернення: 29.10.2018).

6. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 року № 2341-III // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/ed20131215> (дата звернення: 05.12.2020).

7. Нечуй-Левицький І. С. Кайдашева сім'я // УкрЛіб. Бібліотека Української Літератури. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=907> (дата звернення: 05.12.2020).

8. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII // База даних «Законодавство України» /ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення: 05.12.2020).

Долішняк-Скрипницький С. М.,
здобувач ступеня вищої освіти
«магістр» за спеціальністю «Право»
б навчальної групи 2-КМ-2А курсу
ННЗДН Національної академії
внутрішніх справ

ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Домашнє насильство завдає шкоди людині, зокрема призводить до розладів її здоров'я, психіки, погіршення психологічного клімату в родині. Діти, які виховуються в умовах насильства, підсвідомо переймають модель насильницької поведінки, виявляють агресію, є схильними до негативних проявів у дитячому та молодіжному середовищі.

Насильство породжує низку соціальних проблем. Прояви домашнього насильства призводять до руйнування базової ланки суспільства – сім'ї, породжують дитячу безпритульність та бездоглядність, є однією з причин поширення соціального сирітства. Тому домашнє насильство розглядається не як приватна проблема, а як проблема суспільна та комплексна, що має вирішуватись державними органами разом з громадськістю.

7 грудня 2017 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», який набрав чинності 7 січня 2018 року.

Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» дає таке його визначення: «домашнє насильство – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання, або між родичами, або між

колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь» [1].

Закон запроваджує комплексний підхід щодо запобігання та протидії домашньому насильству та передбачає дієвий механізм надання допомоги та захисту особам, які постраждали від домашнього насильства, в тому числі створення спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб, зокрема притулків і мобільних бригад соціально-психологічної допомоги.

Доволі тривалий час в Україні ставлення до домашнього насильства залишалось суто «домашнім», а суспільство переважно закривало очі.

2017 року в Україні був ухвалений закон, який встановлює кримінальну відповідальність за домашнє насильство. Цей закон вніс низку покращень до заходів із протидії домашньому насильству. Окрім встановлення кримінальної відповідальності, законом вдосконалено порядок надання послуг постраждалим особам, створено спеціальні підрозділи поліції для розгляду випадків домашнього насильства, причому поліція також може видавати заборонні приписи та негайно забороняти кривднику наблизатися до постраждалої особи. Крім того, створено спеціальний реєстр випадків домашнього насильства, призначений для використання виключно уповноваженими правоохоронними органами та соціальними службами, аби підвищити їхню загальну поінформованість під час розроблення відповідних заходів.

Домашнє насильство зрідка трапляється лише раз: якщо не відбудеться належне реагування щодо кривдника – насильство повториться. У більшості випадків повторюваність, регулярність і частота домашнього насильства свідчать про його циклічний характер. Згідно з концепцією Ленор Едни Вокер, домашнє насильство становить цикл з чотирьох стадій, які повторюються зі збільшенням частоти:

1) зростання напруги у стосунках внаслідок бажання агресора встановити контроль, владу над своєю жертвою. При цьому агресор часто виправдовує свою поведінку втомою,

проблемами на роботі або звинувачує жертву в тому, що вона провокує таку його поведінку;

2) акт фізичного, економічного, психологічного або сексуального насильства;

3) примирення, коли агресор вибачається, наводить свої пояснення причин жорстокості, в яких перекладає вину на жертву;

4) спокійний період у відносинах («медовий місяць»), під час якого постраждала особа прощає свого кривдника, догоджає йому та намагається запобігти проявам агресії з його боку. Часто примирення може тривати досить довго. Проте, оскільки справжні причини насильства не розв'язано, виникають нові протиріччя, нові обставини, відносини повертаються на першу стадію, і цикл повторюється. З часом кожна фаза стає коротшою, спалахи жорстокості частішають і завдають більшої шкоди [2].

Відповідно до ст. 3 ЗУ «Про запобігання та протидію домашньому насильству» є чіткий перелік осіб, які можуть виступати як постраждала від домашнього насильства особа та як кривдник.

Так, він є досить широким та включає дві категорії з них коло осіб, на яких дія законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству поширюється незалежно від факту спільного проживання та коло осіб, на яких дія законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству поширюється за умови спільного проживання.

Постраждалою від домашнього насильства дитиною вважається дитина, яка безпосередньо зазнала домашнього насильства у будь-якій формі, так і дитина, яка стала свідком (очевидцем) такого насильства [1].

Встановлено, що для дитини споглядання за проявами насильства є настільки ж травматичним, як і його безпосереднє переживання. Подібна реакція дитячого мозку є природною адаптивною відповіддю на небезпечну ситуацію, однак у більш дорослому віці у таких дітей підвищується ризик різних психічних захворювань, зокрема, тривожних станів, неврозів, депресії [2].

Це також пов'язано із необхідністю забезпечення захисту дітей та надання їм необхідної допомоги [3].

Українське законодавство виділяє чотири форми домашнього насильства: економічне, психологічне, сексуальне та фізичне [1].

Значний внесок до зміцнення зусиль української влади із запобігання насильству щодо жінок та боротьби з ним, а також до підтримки процесу ратифікації Стамбульської конвенції здійснюється Радою Європи. 2016 року Україна вперше наблизилася до її ратифікації, але її було відхилено більшістю голосів депутатів українського парламенту. Причиною цього, як стверджувалося, був текст Конвенції з посиланнями в ній на сексуальну орієнтацію і гендер, що сприймалося як таке, що суперечить українським традиціям і християнським цінностям. Це явне і серйозне нерозуміння Конвенції, метою якої є запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьба з цими явищами. Аналіз процесу ратифікації свідчить про те, що, попри чітко сформульовані цілі Конвенції, а також серйозність цього явища і його вплив на постраждалих і суспільство, попри значний внесок Ради Європи до підтримки процесу ратифікації Конвенції, останніми роками низка груп поширює неправдиві відомості про Конвенцію. Необхідно чітко зазначити, що мету Стамбульської конвенції визначено в її офіційній назві: запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьба з цими явищами.

Відповідно до чинного законодавства особи, які вчинили домашнє насильство, несуть кримінальну, адміністративну чи цивільно-правову відповідальність. Так, адміністративна відповідальність за вчинення домашнього насильства передбачена статтею 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Відповідно до санкції вказаної статті, вчинення домашнього насильства або насильства за ознакою статі, тобто застосування насильства, що не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо, тягне за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (170-340 грн.) або громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин, або адміністративний арешт на строк до десяти діб. У свою чергу, повторне вчинення домашнього насильства чи насильства за ознакою статі особою, яку протягом року вже було піддано адміністративному стягненню за вчинення таких дій, тягне за

собою накладення штрафу від двадцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (340-680 грн.) або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб [4].

Дії кримінального характеру, пов'язані з домашнім насильством, можуть бути кваліфіковані за однією із статей Кримінального кодексу України. Це може бути, зокрема, нанесення тілесних ушкоджень різного ступеню тяжкості (статті 121, 122, 123, 125), погроза вбивством (стаття 129), зґвалтування (стаття 152) тощо. Найбільш тяжким злочином даної категорії є умисне вбивство (стаття 115). Крім того, Кримінальний кодекс містить статтю 126-1 (Домашнє насильство), яка передбачає відповідальність за умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного домашнього насильства. Такі дії караються громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до двох років [5].

Поряд з притягненням до адміністративної чи кримінальної відповідальності до особи, яка вчинила домашнє насильство, можливе застосування також заходів цивільно-правової відповідальності, які полягають в необхідності відшкодування потерпілому завданої моральної та матеріальної шкоди.

На цьому розвиток законодавства України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству не зупиняється та 03.08.2021 року Верховною Радою України було внесено зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, а саме:

встановлено, що військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів, а також особи рядового і начальницького складів Державної кримінально-виконавчої служби України, служби цивільного захисту і Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, поліцейські несуть адміністративну відповідальність за вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування на загальних підставах;

виключено необхідність участі особи, яка вчинила порушення ст. 173-2 КУпАП, при розгляді справ про адміністративні правопорушення.

До спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству належать:

1. терміновий заборонний припис стосовно кривдника;
2. обмежувальний припис стосовно кривдника;
3. проведення профілактичної роботи щодо кривдника, який вчинив домашнє насильство
4. направлення кривдника на проходження програми для кривдників.

Отже, вітчизняне законодавство враховує європейські норми і стандарти, у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, що позитивно впливає на імідж держави та суспільства сильної та здорової нації, забезпечує можливість до самореалізації громадян, як особистості у будь яких сферах діяльності.

Суспільством в Україні та у світі насильство визнано однією з найбільш розповсюджених у світі форм порушення прав людини. У випадку не реагування на вказані факти та не здійснення заходів щодо протидії насильству неможливо створити умови для самореалізації людини, розвитку паритетної демократії, реалізації принципів рівних прав і можливостей кожного громадянина.

Після прийняття 7 грудня 2017 року Верховною Радою України Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», який набрав чинності 7 січня 2018 року Україна зробила величезний крок, у розвитку сучасної сильної держави у сфері протидії та запобігання домашньому насильству.

Варто зазначити, що з вересня 2019 року **в Національній поліції** було створено 45 мобільних груп реагування на факти домашнього насильства по всій Україні, **головним завданням яких є допомога та захист потерпілих від домашнього насильства.**

З початку 2021 року на базі відділів/секторів превенції районних управлінь поліції було створено сектори протидії домашньому насильству, що є сучасним засобом у боротьбі з проявами домашнього насильства. Співробітники мають повноваження вживати відповідні заходи відносно кривдників, зокрема складати протоколи про адміністративне

правопорушення, ставити на превентивні обліки поліції, виносити термінові заборонні приписи. Поліцейські, які входять до складу секторів пройшли відповідне навчання у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

2. Пояснительный доклад к Конвенции Совета Европы о предотвращении и борьбе с насилием в отношении женщин и домашним насилием. Серия договоров Совета Европы (CETS) – № 210, Стамбул, 11.V.2011. URL: <https://rm.coe.int/explanatory-ic-rus-web/16808e9a2a>

3. Закон України «Про охорону дитинства». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>.

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті ч.1 ч. 2 ст. 173-2). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10>.

5. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

Єфремова О. М.,

здобувач ступеня вищої освіти

«магістр» за спеціальністю

«Право» 1-го курсу

ПСИХОЛОГІЧНЕ НАСИЛЛЯ

Написано опираючись на власний досвід, Кримінальний кодекс України, а також досвід знайомих мені людей.

Домашнє насилля – це велика проблема нашого суспільства. На самперед, неможливо визначити точну кількість випадків домашнього насилля, через те що, далеко не всі повідомляють про це. Тому хоча вже існує багато засвідчених випадків, ще більше залишаються без уваги. І хоча коли мова йде про домашнє насилля стаття 126¹ КК України визначає що «Домашнє насилство, тобто умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насилства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних

страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи» я хочу поговорити про несвідоме систематичне психологічне насилля тому що на мою думку це така ж актуальна проблема як і умисне психологічне насильство.

Саме таке психологічне насилля є найрозповсюдженішим і найнебезпечнішим. Тому що, хоча, фізичне насилля завдає фізичної шкоди, але у багатьох випадках фізичне насилля супроводжується також психологічним тиском. Також, психічне насилля найчастіше люди не вважають за насилля, перш за все тому що воно проходить в невидимій формі, і впливає на внутрішній, емоційний і психологічний стан людини. Тобто сам процес і ефект є невидимим для звичайних людей, не маючих певних знань в області психології.

Саме тому що психологічне насилля відбувається найчастіше в усній формі, і не залишає видимих слідів, таке насилля є найнебезпечнішим, так само не можливо доказати умисне воно було чи ні. Майже неможливо доказати його без свідoctва інших людей або відео-, аудіозаписів, саме це є одним із факторів, які наштотхнули мене на висновок що саме психологічне насилля є найнебезпечнішим. Другим фактором є можливий масштаб психологічної травми.

Нажаль таке насилля може бути будь-де, на роботі, на навчанні, серед друзів і, найстрашніше, в сім'ї. Ще гірше, що у більшості випадків це все починається з дитинства. Наприклад малолітня дитина живе з батьками, які інколи або постійно сваряться, вона дивиться на матір яка «пилить» батька, вона дивиться на батька який кричить на матір. Дитина змалечку запам'ятовує як матір обзиває батька, як батько обзиває матір у відповідь, як вони між собою розмовляють, як принижують один одного, якщо в когось поганий настрій або в когось щось не вийшло. Ця, ще маленька, особа дивиться, і все запам'ятовує. Можливо вона не згадає деталей, але десь в підсвідомості це залишиться, і вже зі своїм чоловіком або дружиною в майбутньому він або вона буде вести себе так. Тому що для цієї особи це нормально, вона так виросла, вона до цього звикла. А чого б не звикнути, коли в тебе батьки так «спілкуються», ти з друзями так «спілкуєшся», тому що і в них батьки так «спілкуються». І ніхто не замислюється, що таке «спілкування» не є правильним, що таке «спілкування» може ображати, принижувати інших людей. Тому що коли одна людина каже

іншій щось неприємне, то навряд той кому це сказано спокійно це прийме, він засмутиться, він відчує душевний біль, він розлютиться, і скаже щось неприємне у відповідь. І це призведе до подальших суперечок, ще більшої кількості озвучених огидних речей. І ні один з них не замислиться, що та, інша, людина, кому він говорить всі ці принижуючі слова, може після сварки, піти не просто додому і забути це все, а піти і покінчити життя самогубством, тому що ця сварка, була за сьогодні не перша, а була всього лиш останньою краплею, яка штовхнула його на цей крок. Нажаль часто буває так, коли ми не замислюємось над словами які кажемо іншій людині. В тому числі в сім'ї.

Також часто буває, коли батьки на якусь новину від дитини, будь то успіх чи невдача, ідея, ціль, мрія, відповідають не втішними словами або підтримкою, а приниженням, або порівнянням її з іншою дитиною, сином/донькою знайомого, однокласницею, чи кимось іншим. Це також негативно впливає на психологічний стан дитини. Дуже добре якщо такий підхід її змотує до кращих результатів. Але якщо ні? Якщо дитина після цього образиться? Не тільки на батьків які їй це сказали, але й на ту, іншу дитину яку поставили у приклад. Дитина подумас, що вона не подобається батькам такою яка вона є, і буде намагатися змінитися. Але її батькам знову щось не сподобається, тому що вони не хотіли її міняти, вони хотіли щоб вона стала кращою ніж інші. Але дитина цього не розуміє, вона буде вважати, що вона не подобається їм така яка є, вона буде намагатися змінитися, а якщо і після цього батьки будуть незадоволені, вона просто розчарується, відгородиться від батьків. А потім що відбувається? Батьки не розуміють чому так сталось, чому їх дитина з якою у них було все добре, раптово перестала ділитися з ними своїми думками, переживаннями, перестала з ними розмовляти, окрім «привіт, як справи, нормально, бувай». Звісно не тільки батьки можуть своїми діями заподіяти моральну шкоду дитині. Будь-які родичі можуть не аби як морально тиснути на людину. Діти також вміють маніпулювати, особливо якщо батьки дуже багато їм дозволяють.

А все це відбувається тому, що люди не розуміють своєї помилки. Все це психологічне насилля, і в багатьох випадках воно відбувається не усвідомлено. Звісно багато випадків коли психологічне насилля відбувається свідомо, і сплановано, і це

ще гірше. Це означає що особа, свідомо «ламає» іншу особу, для будь-яких своїх цілей. Маніпулювання, образа, шантаж, моральний тиск, все це має великий вплив на людину, і деякі люди знають як це використовувати проти інших.

Але якщо повернутись до несвідомого психологічного насилля, то в таких випадках людина може просто не помічати, як її слова чи дії впливають на інших людей. В такому випадку для поліпшення, або навіть виправлення ситуації, може бути достатньо розмови, в якій люди обговорять свої проблеми, і вирішать як далі краще взаємодіяти. В деяких випадках можливо прийдеться звернутись до психолога для покращення ситуації. Але не всі захочуть розмовляти, інколи страх, сором, звичка, або позиція «так завжди було» можуть завадити такій розмові. Особливо тяжко може бути знайти спільну мову між дитиною і батьками, коли вони вже заподіяли шкоду своїми діями, але досі не розуміють, що саме вони зробили не так.

Тож для запобігання такого я хочу запропонувати деякі заходи.

По-перше це робота з психологом, і я кажу не про сеанси з психологом віч на віч, а про лекцію про домашнє насильство в навчальних закладах. Не знаю як саме працюють психологи в інших школах, але в моїй, психолог раз на декілька років давала нам завдання намалювати малюнок і на цьому все закінчувалось. Тому я б хотіла запропонувати ввести в шкільну програму хоча б декілька лекцій про домашнє насилля, його види, його шкоду, способи його запобігання, і як самому не стати кривдником.

По-друге, це видання книжок на цю тему. Люди в більшості випадків з більшим бажанням прочитають невелику книжку, з текстом який не набитий психологічними, юридичними та іншими незрозумілими термінами, який простий для сприйняття будь-якій особі, незалежно від рівень освіти і віку. В таких книжках коротко можна охарактеризувати види насилля та способи їх запобігання, та боротьби з ними. Також можна зробити яку-небудь телепередачу, або навчальне відео, або навіть серію відеороликів на Youtube, у facebook, чи в інших соціальних мережах, в якому кваліфіковані спеціалісти розкажуть про домашнє насилля і способи його запобігання. Звісно таких роликів в різних соціальних мережах багато, але я пропоную саме навчальний формат, в якому навчати будуть кваліфіковані, досвідчені спеціалісти, а не випадковий блогер.

До того ж такі відео необхідно розмістити на офіційних каналах, сайтах Українських газет, радіо, телеканалів, тобто там де можна буде його легко знайти і подивитись.

Клементьєва М. С.,

здобувач ступеня вищої освіти магістра
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, доцент кафедри
конституційного права та прав людини
Національної академії внутрішніх справ
Сьох К. Я.

ПРОБЛЕМА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ

Домашнє насильство над дитиною є проблемою, яка існує у багатьох країнах світу. Поняття «дім» та «насильство» здаються несумісними та такими, що не мають права стояти поруч. Слово дім навіть є любов, захист і безпеку. Однак у світі щороку зазнають страждань та гинуть сотні дітей та дорослих не від рук злочинця з вулиці, а від рідної, близької та дорогої людини.

Проблема домашнього насильства є предметом дослідження багатьох науковців, зокрема таких, як Ю. А. Антонян, О. М. Бандурка, М. І. Бажанов, І. Г. Богатирьов, В. В. Василєви, В. В. Вітвіцька, А. А. Вознюк, О. М. Джужа, А. П. Закалюк, О. Г. Кальман, О. Г. Колб, І. І. Карпець, О. М. Костенко, О. В. Максисенко, В. О. Меркулова, В. О. Туляков, Л. П. Фріс, Т. В. Циганчук, В. І. Шакун та ін.

Законодавство, що регулює питання про запобігання та протидію домашнього насильства над дітьми складається з Конституції України, міжнародних договорів, Закону України «Про охорону дитинства», Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та інших нормативно-правових актів щодо недопущення насильства.

Жорстоке поводження з дитиною – це будь-які форми фізичного, психологічного, сексуального або економічного насильства над дитиною, зокрема домашнього насильства, а також будь-які незаконні угоди стосовно дитини [1].

Дитиною яка постраждала від домашнього насильства – є особа, яка не досягла 18 років та зазнала домашнього насильства у будь-якій формі або стала свідком (очевидцем) такого насильства.

Домашнє насильство – це діяння (дія або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняють в сім'ї, а також погрози вчинення таких діянь [2].

Домашнє насильство як явище має ряд особливостей за якими його відрізняють від інших форм насильства. Зокрема, однією з головних особливостей домашнього насильства є те, що воно не є випадковим, чи прикрим епізодом, а має доволі систематичний характер і проявляється в повторюваності різних видів насильства.

Домашнє насильство не є тим конфліктом, який можна вирішити за допомогою переговорів чи компромісів. У ситуації домашнього насильства причиною для агресії є не сама проблема, як така, а лише інтереси кривдника, і його метою є бажання контролювати поведінку та почуття близької людини.

Наступною, другою відмінністю домашнього насильства від інших дій схожого характеру є те, що дії кривдника спрямовані на близьких людей: дітей, другого з подружжя, батьків, пасинка або падчерицю, інших родичів, тобто на людей, які в першу чергу розраховують на любов, підтримку та безпеку з їх боку.

Третьою особливістю домашнього насильства є те, що найчастіше його жертвами стають діти і жінки. Часто діти є свідками жорстокого поводження і це травмує їх психіку.

Передумовами до насильства над дітьми найчастіше вирізняють такі причини:

1. соціально-економічна нестабільність;
2. батьки потерпали від насильства в дитинстві;
3. впевненість, що такий спосіб виховання є корисним для дитини;
4. раннє батьківство, відсутність прикладу;
5. задоволення в такий спосіб власних потреб у домінуванні та агресії [4].

Багато дітей стикаються з домашнім насиллям в своєму домі і зазвичай з насиллям у відношеннях між батьками. Подібна поведінка негативно відображається на почуттях дитини, на її розвитку і відношеннях з іншими людьми на

протязі всього подальшого життя. Коли у сім'ї насилля проявляється по відношенню до жінки, часто воно спрямовується і на дітей.

Виділяють такі види жорстокого поводження з дитиною: фізичне насильство, занедбаність дитини, психологічне насильство, сексуальне насильство, економічне насильство [4].

1. Фізичне насильство – це форма домашнього насильства, а також вид ставлення до дитини, коли їй навмисно завдають біль, тілесні ушкодження або не вживають заходів по їх запобіганню.

У деяких сім'ях в якості дисциплінарних заходів досі використовуються різні види фізичних покарань – потиличники та ляпasi, ремінь, побиття, припікання гарячими предметами, запаленими сигаретами та інші дії схожого характеру. До фізичного насильства також можна віднести дачу дитині алкоголю чи медичних препаратів не прописаних лікарем, що можуть викликати розлади здоров'я (снодійні, седативні препарати). Фізичним насильством є і дії, які загрожують життю дитини чи завдають їй шкоди: замикання у кімнаті чи десь ще на тривалий час, позбавлення води та їжі, виставлення дитини в мороз на вулицю без теплого одягу і можливості повернутися в разі потреби до дому, порушення режиму (заважають спати) [4]. Основними причинами, які спонукають дорослу людину вчинити дії насильницького характеру спрямованих на дитину є: незадоволеність поведінкою дитини, успішністю у школі, невиконання домашніх обов'язків тощо. Буває так, що доросла людина переконана у користі вчинюваних дій, що є цілком неправильною думкою, бо своїми діями вони лиш спонукають дитину чинити супротив. Наслідками фізичного насильства для дитини є невміння контролювати емоції та імпульси, зниження чи повна відсутність довіри до людей [5].

2. Занедбаність дитини – це коли відсутній емоційний зв'язок батьків з дитиною, відсутність належного забезпечення основних потреб дитини. Батьківська турбота, емоційна близькість створюють у дитини почуття захищеності та знання про те, що вона є бажаною та коханою [4]. Занедбаність буває різною:

1. фізична (дитину залишають без відповідного для її віку харчування, не змінюють пелюшки тривалий час, не реагують на плач);

2. емоційна (байдуже ставлення до потреб дитини, ігнорування, неповага до неї як до особистості, відсутність схвалення успіхів);

3. медична (відсутність планової перевірки здоров'я, у разі серйозних травм чи захворювання не звертаються до лікаря);

4. освітня (частий пропуск занять, відсутність розвитку здібностей дитини).

3. Психологічне насильство – форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, приниження, переслідування, залякування та інші дії спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдати шкоди психічному здоров'ю особи [2].

Через психологічне насильство гальмується інтелектуальний розвиток дитини, її адаптаційні здібності. Психологічне насильство проявляється в байдужості батьків до успіхів дитини, часті конфлікти із-за різних причин, ізоляція дитини, образа, лайка, знущання, залякування. Ненасильницька комунікація ґрунтується на повазі до почуттів дитини збоку дорослих, розумність стосовно вимог, формування почуття обов'язку та відповідальності у дитини [3].

4. Сексуальне насильство – форма домашнього насильства, що включає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканності [2]. Сексуальне насильство над дитиною – використання дитини дорослим для задоволення сексуальних потреб або отримання вигоди. Зазвичай жертвами такого ставлення є діти віком до 12 років, але часто ними стають і у віці 3-7 років. У такому віці дитина не розуміє що відбувається і її легше залякати. Специфіка сексуального насильства полягає у ранньому сексуальному досвіді та призводить до порушення сексуального розвитку [4].

5. Економічне насильство – форма домашнього насильства, що включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи

реабілітації та інші правопорушення економічного характеру [2].

Отже, домашнє насильство є витоком системної жорсткої і небезпечної поведінки кривдника яка може включати такі дії, як залякування, ізолювання, примушування на вчинення певних дій та інше. Метою домашнього насильства є задоволення кривдником свого власного егоїстичного «я» через агресію і контроль слабшого члена сім'ї – дитини. Для досягнення своєї мети він прибігає до фізичного, психологічного та сексуального насильства.

Домашнє насильство порушує права тих осіб, яких захищають міжнародні закони про права людини. За прийняття заходів по усуненню домашнього насильства і рівному захисті законом жертв домашнього насильства відповідальний національний уряд. Щоб повністю вирішити питання домашнього насильства і викоренити його соціального життя треба щоб кожний замислився над цим і почав вирішувати це питання із роботи над собою, усвідомленням важливості вирішення проблеми домашнього насильства та розуміння того, що виховування дитини повинно проходити без насильства, а з турботою та любов'ю.

Список використаних джерел

1. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2402-14>.
2. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2229-19>.
3. Сафонова Т. Я. Жесткое обращение с детьми. *Практична психологія та соціальна робота*. 2007.
4. Сімейне насильство: причини та наслідки. URL: <https://learning.ua/blog/201811/simejne-nasyllia-prychyny-ta-naslidky>.
5. Захист прав дітей від насильства. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Захист_прав_дітей_від.

Корнійчук М. В.,

курсант 404 навчальної групи

навчально-наукового інституту № 1

Національної академії внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ, НАСИЛЬСТВУ ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ ТА ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ

Конституція України закріплює у статті 3 положення про те, що людина та її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Стаття ж 24 уточнює, що громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом і не можуть мати привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження тощо [1].

Але, не зважаючи на зазначені вище положення, проблеми домашнього насильства, як по відношенню до жінок та дітей, так і по відношенню до чоловіків, насильства за ознакою статі, а також торгівля людьми залишаються гострими соціальними проблемами в Україні. Практика свідчить, що найбільше від даних видів правопорушень страждають жінки, діти, особи похилого віку та особи з інвалідністю. Значною проблемою є те, що домашнє насильство, насильство за ознакою статі, торгівля людьми негативно впливають на здоров'я постраждалих людей, особливо на їх репродуктивну функцію, що в майбутньому може призвести до глобальної демографічної кризи через зменшення рівня народжуваності та збільшення ризику народження дітей з порушеннями фізичного і психічного здоров'я. Серед зазначених вище протиправних діянь особливе місце займає торгівля людьми, оскільки дане небезпечне діяння є не лише протиправним, що посягає на волю людей, а й тяжким кримінальним правопорушенням, новітньою формою рабства та порушенням прав і законних інтересів людини.

Взагалі, небезпека всіх вище перелічених правопорушень полягає в тому, що об'єктом їх посягання є життя, здоров'я, честь і гідність та воля людини, захист яких є найпершим завданням держави. Саме тому державна політика у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та попередженню торгівлі людьми, має бути

ефективною і спрямованою на унеможливлення їх вчинення в майбутньому. Тобто, держава повинна виконувати свою превентивну функцію [5, с. 101].

Щоб визначити актуальні способи, методи та порядок запобігання зазначеним вище незаконним вчинкам, які спрямовані проти волі людей, необхідно розтлумачити поняття «наси́льство» та «торгівля людьми».

Короткий енциклопедичний словник визначає насильство як діяння, що здійснюється особою або групою осіб для досягнення визначеної цілі, і яке пов'язане з прямим нанесенням психологічної, моральної або фізичної, шкоди іншій людині або з прямою загрозою такого нанесення. В даному випадку під насильством необхідно розуміти і розмежовувати поняття насильства в сім'ї та насильства за ознаками статі [7, с. 354].

Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» уточнює поняття домашнього насильства. Під домашнім насильством закон розуміє діяння (дію або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного характеру, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають однією сім'єю, але не перебувають у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що їй постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [4]. А Закон України «Про забезпечення рівних можливостей жінок і чоловіків» визначає поняття насильства за ознакою статі як діяння, що спрямоване проти осіб через їхню стать. Також закон зазначає, що це поширені в суспільстві звичаї чи традиції, тобто певні стереотипні та викривлені уявлення про соціальні ролі і функції чоловіків і жінок, або діяння, що стосуються переважно осіб певної статі чи обмежують їх непропорційно, які завдають фізичної, психологічної, економічної або навіть сексуальної шкоди чи страждань, включаючи погрози таких дій, у будь-якій сфері життя людини [2].

Поняття ж «торгівлі людьми» в сучасному розумінні вперше було розтлумачено у Протоколі «Про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї» і означає здійснювані з метою вербування, експлуатації, передачі, перевезення, приховування або

одержання людей шляхом загрози застосувати фізичну силу або безпосереднім її застосуванням.

Закон України «Про протидію торгівлі людьми» тлумачить дане поняття як здійснення незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, у тому числі сексуальної, з використанням обману, шахрайства, шантажу, уразливого стану людини або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, з використанням службового становища або матеріальної чи іншої залежності від іншої особи». Причому, важливим є те, що такі діяння мають бути передбачені Кримінальним кодексом України і мати на меті: трудову, сексуальну експлуатацію, усиновлення (удочеріння) з метою отримання неправомірної вигоди; проведення медичних або наукових дослідів над людиною без її згоди; використання людини у порнобізнесі; примусову вагітність як повнолітніх так і неповнолітніх жінок або примусове переривання їм вагітності; схилення до укладення шлюбу проти волі; втягнення у кримінальну діяльність; змушування до зайняття жебрацтвом; використання людей у збройних конфліктах тощо [3].

Необхідно зазначити, що в даний час, новелами протидії домашньому насильству, насильству за ознаками статі та торгівлі людьми є розроблення і втілення в життя як на державному, так і на місцевому рівнях комплексних програм-заходів, які спрямовані на:

- забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;

- створення ефективного механізму взаємодії між центральними органами влади, органами влади на місцях і громадськими організаціями;

- впорядкування роботи з виявлення осіб, які постраждали від насильства або торгівлі людьми, їх реабілітація та попередження прояву насильства щодо таких осіб в майбутньому [5, с. 78-79].

Реалізація таких програм дозволяє запровадити: вдосконалення механізму запобігання та протидії насильству проти особи; підвищення рівня інформованості населення щодо форм і проявів насильства, його причин і наслідків; ефективне реагування на факти протиправного насильства через впровадження механізму взаємодії суб'єктів, які виконують

заходи щодо запобігання та протидії насильству; надання допомоги та захисту особам, постраждалим від домашнього насильства та насильства за ознакою статі, протиправного викрадення; притягнення порушників до певного виду юридичної відповідальності та виправлення їх поведінки в майбутньому. Насамперед, перевагами таких програм є їх фінансування не з державного або місцевого бюджету, а за рахунок позабюджетних коштів, не заборонених законодавством України.

Актуальним напрямом в питанні запобігання домашньому насильству, насильству за ознаками статі та протидії торгівлі людьми є діяльність держави. Основними законами, які визначають суб'єктів державної політики у сфері протидії вищезазначеним незаконним діям і перелічують повноваження таких органів є: Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», Закон України «Про протидію торгівлі людьми». Зокрема, відповідно до цих законів, до органів протидії насильству щодо людини належать: спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади; інші органи виконавчої влади, зокрема уповноважені підрозділи органів Національної поліції України, місцеві державні адміністрації (служби у справах дітей, підрозділи з питань сім'ї, органи охорони здоров'я, органи управління освітою, тощо); органи місцевого самоврядування; центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги; суди; прокуратура тощо [4].

З метою посилення запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознаками статі та торгівлі людьми вищезазначеними законами передбачено розширення повноважень Національної поліції України в даній сфері. Так, до повноважень Національної поліції віднесено прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення вищезазначених протиправних діянь, що посягають на права людей, у тому числі безперервний розгляд повідомлень, що надійшли до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та протиправного викрадення. Як нове повноваження поліції також було надано право скасовувати дозволи на придбання, зберігання, носіння, застосування зброї її власниками у разі виявлення скоєння ними насильства у порядку, визначеному законодавством України.

Поліцейські також мають право проникати до житла громадянина без вмотивованого рішення суду в невідкладних випадках, пов'язаних з безпосередньою небезпекою для життя чи здоров'я потерпілої людини [6, с. 25–26].

Отже, можна підсумувати, що на сьогоднішній день проблеми домашнього насильства, насильства за ознаками статі та торгівлі людьми в Україні серед протиправних діянь, відіграють важливу роль, оскільки такі діяння посягають перш за все на життя і здоров'я людей, їх честь, гідність і волю. Законодавство в даній сфері реформується шляхом збільшення кола повноважень органів, що здійснюють правоохоронну діяльність зокрема Національної поліції України. Однак змінити ситуацію в даній сфері на краще і зменшити вчинення насильства можна лише за умови широкого інформування населення, плідного співробітництва органів влади й місцевого самоврядування та громадських організацій, а також активної протидії кожного цим принизливим для людської гідності явищам.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV. *Відомості Верховної Ради*. 2005. №52. Ст. 561.
3. Про протидію торгівлі людьми : Закон України від 20.09.2011 №3739-VI. *Відомості Верховної Ради*. 2012. № 19–20. Ст. 173.
4. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 5. Ст. 35.
5. Андрєєнкова В. Л. Запобігання та протидія проявам насильства: навчально-методичний посібник. Київ : ФОП Нічoga С.О., 2020. 196 с.
6. Дмитренко М. І. Попередження насильства в сім'ї. *Право України*. Харків, 2017. № 10. С. 25–30.
7. Нестеренко В. Короткий енциклопедичний словник. Київ : Абрис, 2012. 742 с.

Лисовець З. З.,

здобувач вищої освіти ступеня магістра,
навчально-наукового інституту заочного
та дистанційного навчання, 1-КМПД
Національної академії внутрішніх справ

ПРОБЛЕМАТИКА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЛЯ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В СЬОГОДЕННІ

Актуальність проблеми дослідження. Боротьба з домашнім насильством сьогодні є одним із найважливіших напрямків суспільного розвитку. Вона розглядається не лише як соціальна проблема, а насамперед як проблема захисту прав людини, особливо захисту прав жінок, для вирішення якої необхідно сформулювати відповідні правові засоби. Домашнє насильство посягає на права і свободи окремих осіб, і через різноманітні можливості винного та потерпілого самозахист останнього ускладнюється та потребує втручання держави та суспільства.

Протягом багатьох років торгівля людьми набула різноманітних форм. Багато факторів, таких як соціальне неблагополуччя громадян та економічні труднощі в деяких регіонах, призвели до глобалізації цієї світової проблеми. У світі проживає незліченна кількість людей, що в результаті різних факторів стали жертвами торгівлі людьми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі досліджували такі науковці як: А. А. Вознюк, О. О. Дудоров, І. І. Зуєва, Г. Ю. Лук'янова, О. І. Постол, В. М. Приступ, О. В. Проценко, М. І. Хавронюк та ін. Проблему протидії незаконній торгівлі людьми досліджували такі вчені як: І. В. Басиста, В. С. Венедиктов, Т. І. Возна, Н. О. Гуторова, О. М. Джужа, К. Б. Левченко, Я. Г. Лизогуб, В. В. Лунєєв, В. О. Навроцький, А. М. Орлеан, Ю. С. Пестерева, В. М. Підгородинський, І. Б. Похіла, А. М. Притула, О. В. Пустова, Ю. В. Раковська, О. С. Саїнчин, В. М. Стратонов, О. І. Чекмезова, В. К. Шкарупа та інші науковці.

Мета дослідження – проаналізувати та дослідити актуальні питання щодо запобігання та протидії домашньому насильству, насильству в Україні та торгівлі людьми в Україні.

Об'єкт дослідження – протидія насильству в Україні

Предмет дослідження – протидія та запобігання домашньому насильству, насильству за ознакою статі та торгівлі людьми в Україні

Виклад основного матеріалу. Загальновідомим є те, що сім'я – це один із головних інститутів, у якому відбувається первина соціалізація особистості, закладаються основні соціальні цінності та моральні установи. Домашнє насильство є «раковою пухлиною» як сімейного організму, так і суспільного, якому значний час не приділяли належної уваги, внаслідок чого, такий вид соціальної практики знаходився поза правовим полем.

У Стамбулі 11 вересня 2011 року було відкрито для підписання Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами [8], яка на сьогодні є одним із найбільш прогресивних міжнародних інструментів протидії різним проявам домашнього насильства.

Відповідно до статті 126–1 Кримінального Кодексу України домашнє насильство є умисним систематичним вчиненням фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя, або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, внаслідок чого виникають фізичні або психологічні страждання, розлад здоров'я, втрата працездатності, емоційна залежність або погіршення якості життя потерпілої особи [2].

З метою реалізації Національної стратегії у сфері прав людини, ратифікації Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами Верховна Рада України прийняла Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [5, с. 28].

Основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству полягають:

- у запобіганні домашньому насильству;
- у ефективному реагуванні на факти домашнього насильства завдяки уведенню механізму взаємодії суб'єктів, якими здійснюються заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- у наданні допомоги й захисту постраждалим особам, забезпеченні відшкодування шкоди, що заподіяна домашнім насильством;

–у належному розслідуванні фактів домашнього насильства, залученні кривдників до передбаченої законом відповідальності й зміні їх поведінки.

У Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» насильство за ознакою статі визначається як дії, які спрямовуються проти осіб через їхню стать, або поширені в суспільстві звичаї чи традиції (стереотипні уявлення про соціальні функції (становище, обов'язки тощо) жінок і чоловіків) [4].

Протидія насильству за ознакою статі являє собою систему заходів, які спрямовані на припинення насильства за ознакою статі, наданні допомоги та забезпечення захисту постраждалої особи та отриманні нею відшкодування завданої шкоди.

Суб'єкти, якими здійснюються заходи у сфері запобігання та протидії насильству за ознакою статі, взаємодіють між собою на підставі Порядку взаємодії суб'єктів, якими здійснюються заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, що закріплено у Постанові Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 658 [6].

Заходи із запобігання насильству за ознакою статі здійснюються за такими напрямками, що полягають:

–у вивченні ситуації та зборі даних щодо фактів насильства за ознакою статі;

–у проведенні галузевих та міжгалузевих досліджень стану, причин і передумов поширення насильства за ознакою статі;

–у проведенні інформаційних кампаній, що стосуються проявів насильства за ознакою статі, а також наслідків, зокрема для дітей;

–у проведенні у навчальних закладах інформаційних та просвітницьких заходів з питань запобігання та протидії насильству за ознакою статі;

–у залученні ЗМІ з метою проведення просвітницьких кампаній;

–в організації і проведенні спільних та спеціалізованих тренінгів і семінарів для спеціальність, що займаються питаннями запобігання та протидії насильству за ознакою статі;

– в організації і виконанні програм для осіб, що вчинили насильство за ознакою статі, зокрема сексуальне насильство, у визначеному законодавством порядку [1].

Особливої уваги заслугове питання протидії та запобігання торгівлі людьми. Сучасна ситуація щодо запобігання торгівлі людьми свідчить про те, що проблема торгівлі людьми є негативним явищем, порушенням прав людини, суперечить міжнародному та національному законодавству. Тому питання протидії торгівлі людьми потребує більшої уваги з боку вчених і практиків.

Проблема торгівлі людьми є досить актуальна, оскільки з однієї точки зору, вона є багатогранна, транснаціональна, завдяки якій охоплюються права людини, економічна міграція населення, організована злочинність і корупція, трудові відносини, пов'язані з охороною здоров'я, а з іншої точки зору внаслідок з визначеною проблемою необхідні скоординовані дії Державного бюро розслідувань, органів виконавчої влади, зокрема Міністерства соціальної політики, Міністерства внутрішніх справ, Державного бюро розслідувань, органів державної адміністрації, а також неурядових організацій.

На думку багатьох практиків у зв'язку з цією проблемою необхідно проводити спільні оперативно-розшукові дії правоохоронних структур зацікавлених країн, узгоджувати процесуальні процедури, що вимагає високої кваліфікації виконавців [7]. У статті 1 Закону України «Про протидію торгівлі людьми» [3], торгівля людьми – це здійснення незаконної угоди, об'єктом якої виступає людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації.

Поняттям протидії торгівлі людьми є система заходів, що спрямована на подолання торгівлі людьми шляхом її попередження і боротьби з нею та наданні допомоги і захисту особам, які постраждали від торгівлі людьми. В умовах сьогодення, торгівля людьми поділяється на внутрішні та зовнішні фактори.

На підставі аналізу українського законодавства, можна визначити такі основні заходи у сфері протидії торгівлі людьми:

1. Варто розробляти та посилювати попередження торгівлі людьми:

– вивчати ситуацію торгівлі люди в окремих регіонах;

– підвищувати рівень обізнаності, а саме, слід проводити більше заходів через ЗМІ.

2. Посилювати боротьбу з торгівлею людьми. У Законі України «Про протидію торгівлі людьми» передбачено, що боротьба з торгівлею людьми – це невід’ємна складова частина діяльності органів Національної поліції по боротьбі із злочинністю, якими здійснюються заходи щодо виявлення злочинів торгівлі людьми;

3. Збільшувати допомогу та захист особам, що постраждали внаслідок торгівлі людьми. З цією метою створюється відповідний Національний механізм взаємодії суб’єктів, якими проводяться заходи у сфері протидії торгівлі людьми. Визначені заходи включають встановлення потреб особи, яка постраждала від торгівлі людьми, та пошук органів чи закладів, що можуть їх задовольнити;

4. Посилювати заходи протидії торгівлі дітьми, що включає в себе: узгодження з відповідними соціальними службами, які займаються неблагополучними сім’ями, для того, щоб вони виявляли можливі ознаки торгівлі людьми і потенційних суб’єктів;

5. Реалізовувати міжнародне співробітництво у сфері протидії торгівлі людьми.

Висновки. Отже, враховуючи все вище наведене можна зробити висновок, що домашнє насильство та насильство за ознакою статі є однією із найгостріших проблем сьогодення, що виникає внаслідок низькоефективної діяльності правоохоронних органів з однієї точки зору і байдужим ставленням окремих членів суспільства – з іншої точки зору. Позитивно вирішити дане питання можна завдяки удосконаленню роботи державних та недержавних структур, головна мета яких полягає у тому, що запобігти домашньому насильству та насильству за ознакою статі, а також у вжитті заходів, що спрямовуються на втручання у кризові ситуації у сімейно-побутовій сфері, зменшення практичних можливостей вчинення даного виду злочинів і припинення вже розпочатих.

Основні заходи, що стосуються протидії торгівлі людьми в Україні полягають зокрема: у попередженні торгівлі людьми; боротьбі з торгівлею людьми; наданні допомоги та захисту особам, що постраждали від торгівлі людьми; протидії торгівлі дітьми; міжнародному співробітництві у сфері протидії торгівлі людьми. Проте, незважаючи на це, заходи у сфері протидії

торгівлі людьми варто більш чітко регламентувати та вдосконалювати.

Список використаних джерел

1. Запобігання та протидія насильству за ознакою статі.
URL: <https://www.legalaid.gov.ua/publikatsiyi/zapobigannya-ta-protydiya-nasylstvu-za-oznakoju-stati/>.

2. Кримінальний кодекс України: Кодекс України; Кодекс, Закон від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

3. Про протидію торгівлі людьми: Закон України від 20.09.2011 року № 3739-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17#Text>.

4. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 8 вересня 2005 року № 2866-IV-URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>.

5. Про запобігання та протидію домашньому насильству: закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2229-19>.

6. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі: Постанова КМУ від 22 серпня 2018 р. № 658 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF>.

7. Слубський І. Й. Протидія торгівлі людьми: адміністративноправовий аспект. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2013. № 2. С. 277–284.

8. Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. Istanbul, 11. V. 2011. URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168008482e>.

Мельник Ю. О.,

здобувач ступеня вищої освіти магістр
Навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

доцент кафедри конституційного права
та прав людини Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук *Сьох К. Я.*

ПРОБЛЕМА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА НАД ЖІНКАМИ

На сьогодні насильство є однією з гострих соціальних проблем. Його жертвами водночас можуть ставати як жінки, так і чоловіки, проте, за міжнародною статистикою, переважна частина насильницьких дій спрямовується на жінок та дітей. Насильство не обмежується фізичною, сексуальною та психологічною шкодою. До нього також відносять залякування, страждання, примус і позбавлення свободи. Насильницькі дії можуть спрямовуватися на одну людину або усіх членів родини, проте є випадки, коли насильство здійснюється проти окремих соціальних груп чи у суспільстві загалом [1, с. 4].

На жаль, насильство стосовно жінок часто вважають приватною справою, і багато жінок не бажають повідомляти про нього, або ж піддаються на вмовляння своїх сімей. Згідно статистиці, в нашій країні кожен рік не менш 400 000 жінок переживають насилля у родині. Лише у 2016 році за даними Національної поліції України, надійшло 106,7 тис. заяв, повідомлень про вчинені правопорушення та інші події, пов'язані з насиллям у родині, однак більша частина з них не дійшла до суду. За даними Інституту соціологічних досліджень НАН України, 68 % жінок зазнають знущання в сім'ї, з них чверть «як правило» або «часто» потерпає від побоїв. Кожна десята дівчина зазнає постійного насильства [2, с. 174].

Основу національного законодавства України з попередження насильства становить Конституція України, передусім статті 3, 21–24, 27–29, 32, 51, 52. Так, ст. 28 Конституції України закріплює право кожної особи на повагу до її гідності та вказує, що ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню [3].

Оснoву законодaвствa Укрaїни у сфері запoбiгaння дoмaшньoму нaсильству, рaзoм з Кoнституцiєю Укрaїни, стaнoвить Зaкoн Укрaїни «Прo запoбiгaння тa прoтидiю дoмaшньoму нaсильству» вiд 07 грудня 2017 № 2229-VIII (нaбув чиннoстi 08 сiчня 2018 р.), в якому зaпропoнoвaно нoвий пiдхiд (iз викoристанням єврoпейських стaндaртiв) дo бoрoтьби з цим нeгaтивним явищeм у суспiльствi [4].

Дoмaшнє нaсильствo - дiяння (дiї aбo бeздiяльнiсть) фiзичнoгo, сексуaльнoгo, психoлoгiчнoгo aбo eкoнoмiчнoгo нaсильствa, щo вчиняютьсa в сiм'ї чи в мeжaх мiсця прoживaння aбo мiж рoдичaми, aбo мiж кoлишнiм чи тeперiшнiм пoдружжям, aбo мiж iншими oсoбaми, якi спiльнo прoживaють (прoживaли) oднiєю сiм'єю, aлe нe пeрeбувaють (нe пeрeбувaли) у рoдинних вiднoсинах чи у шлюбi мiж сoбoю, нeзaлeжнo вiд тoгo, чи прoживaє (прoживaлa) oсoбa, якa вчинилa дoмaшнє нaсильствo, у тoму сaмoму мiсцi, щo їй пoстрaждaлa oсoбa, a тaкoж пoгрoзи вчинeння тaких дiянь [4].

Дoмaшнє нaсильствo спричиняє дужe нeбeзпeчнi нaслiдки для сaмих пoтeрпiлих, для кривдникiв i, нaрeштi, для всьoгo суспiльствa. Для жeртв нaсильствa (жiнок) мoжуть бeти: фiзичнi трaвми тa ушкoдeння; iнфекцiї, щo пeрeдaютьсa стaтeвим шляхoм; гoстрi психiчнi пoрушeння (стрaх, тривoгa, гнiв), якi мoжуть прoявлятисa у прaгнeннi кудись тiкaти, схoвaтисa aбo глiбoкiй зaгальмoвaнoстi, зoвнiшнiй бaйдужнoстi.

У жiнок, яких били в пeрiод вaгiтнoстi, нa 25% збiльшуетьсa ймoвiрнiсть нaрoджeння дiтeй з мaлoю мaсoю при нaрoджeннi тa iнвaлiднiстю; у двa рaзи – збiльшуетьсa ймoвiрнiсть викиднa; мaйжe 100% мaтeрiв, якi зaзнaли нaсильствa, нaрoдили дiтeй хвoрими (пeрeвaжнo з нeврoзaми, зaїкaнням, eнурeзoм, цeрeбрaльним пaрaлiчeм, iз пoрушeннями психiкi). У 55% випaдкaх, кoли чoлoвiкi б'ють свoїх пaртнeрoк, вoни тaкoж oбрaжaють iхнiх дiтeй. Крiм тoгo, пoбитa мaтi, внaслiдoк мoрaльнoгo тa фiзичнoгo стрaждaння, нe мoжe нaлeжним чинoм пiклувaтись прo дiтeй [1, с. 16].

Жiнки – жeртви дoмaшньoгo нaсильствa пoчинaють виявляти вiдчужeнiсть aбo вoрoжiсть у стaвлeннi дo дiтeй. Крiм шкoди для лoдeй, нaсильствo нaклaдaє нa суспiльствo знaчний eкoнoмiчний тягaр, пoв'язаний iз втрaтoю прoдуктивнoстi, iнвaлiднiстю, знижeнням якoстi життa, пeрeдчaснoю смeртю, a тaкoж з утримaнням прaвooхoрoнних oргaнiв тa iнших служб, сфeрoю дiяльнoстi якoх є рeaгувaння нa нaсильствo.

За результатами дослідження Фонду народонаселення ООН, щорічні економічні втрати України внаслідок домашнього насильства, сягають до 208 млн дол. США, що дорівнює річному бюджету Одеси або 0,23% ВВП країни у 2015 р.. Ця сума включає у тому числі й втрати через непрацездатність (2,4 млн дол. США), втрати, зумовлені передчасними смертями жінок працездатного віку (1,5 млн дол. США), соціальні послуги (0,8 млн дол. США), реагування правоохоронних органів та системи правосуддя (10,1 млн дол. США), особисті збитки потерпілих, спеціалізовані послуги та послуги охорони здоров'я (3,3 млн дол. США). Незважаючи на значний обсяг коштів, які суспільство втрачає внаслідок насильства щодо жінок, Україна все ж таки значно поступається європейським державам [1, с.8].

Крім необоротних втрат населення, значний вплив на економіку держави справляють і трудові втрати, пов'язані з травматизмом та хворобами внаслідок насильства. Зокрема, через наслідки тимчасової непрацездатності жертв домашнього насильства економіка України втрачає до 103,5 тис. робочих днів на рік. Сьогодні так звані непрямі витрати, які пов'язані з психологічними наслідками насильства, можуть призводити до стресових розладів, впливати на дітей, які стали свідками подібних випадків, ускладнювати сімейні стосунки та погіршувати якість життя постраждалих, складно оцінити економічним еквівалентом.

Підводячи підсумок, слід сказати, що проблема насильства над жінками в сім'ї не втрачає своєї актуальності і визнається як одна з найбільш гострих соціальних проблем українського суспільства. Сімейна жорстокість і домашнє насильство не можуть розглядатися як особиста справа членів сім'ї. Без подолання цього згубного явища в суспільстві неможливо створити сприятливі умови для самореалізації людини, вільного її волевиявлення, розвитку паритетної демократії, реалізації принципу рівних прав, свобод, і можливостей для жінок і чоловіків.

Проблема насильства повинна вирішуватися на рівні держави передусім шляхом розробки комплексної системи соціальних заходів щодо захисту прав людини в сімейній сфері і щодо профілактики сімейних злочинів, удосконалення законів, які вже діють на території України і які повинні розширити законодавче забезпечення прав жінок від приниження, побиття, звалтування, психологічного тиску. Необхідно залучати

громадські організації до розробки урядової політики та законодавства щодо викорінення домашнього насильства та забезпечити фінансову та технічну підтримку громадських організацій, які займаються протидією насильства над жінками [2, с. 179].

Не можна мовчати про домашнє насилля! Потрібно звертатися за допомогою, вихід можна знайти з будь-якої ситуації, головне – зробити перший крок.

Список використаних джерел

1. Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики. Запобігання та протидія домашньому насильству : Інформаційні матеріали для фахівців, які працюють з дітьми та молоддю в громадах. 2018. С. 32. (Сер. «Бібліотека «Молодіжного працівника». Кн. 5)

2. Нестеренчук В. В. Домашнє насильство над жінками як об'єкт соціальної роботи. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2019. С. 12.

3. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. С. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

4. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України. 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

5. Дубік А., Крипович А. насильство над жінками в сім'ї та шляхи його подолання . Х., 2018.

Мусатенко В. С.,

аспірант кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ

БОРІТЕСЯ - ПОБОРЕТЕ, АБО ІСТОРИЧНО – СУЧАСНІ ФОРМИ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Щороку 2 грудня за рішенням Генеральної Асамблеї ООН відзначається Міжнародний день боротьби за скасування рабства. Але чи було воно дійсно скасовано?

З початку XVI століття використання безкоштовної рабської праці мешканців захоплених колоній стала важливою складовою економіки провідних країн - Іспанії, Португалії,

Нідерландів, Великої Британії та Франції, оскільки переважно на рабській праці було побудоване сільськогосподарське виробництво, що давало значні прибутки від експлуатації африканських рабів.

Основними регіонами работоргівлі були Африка, Північна і Південна Америки, Європа. Франція перетворилася в одну з головних колоніальних держав, королі якої розпоряджалися територіями та людьми в колоніях на свій розсуд. Виснажлива праця, коротка тривалість життя рабів, фізичне насильство призводило до періодичних повстань, та втечі від власників.

Законодавче визначене безправ'я рабів, закріплювалося в спеціальних указах, одним з яких був указ короля від 1685 року, що мав силу закону в той час (його ще називали ордонанс), та згодом отримав назву «Чорний кодекс». Цим Кодексом афроамериканців вважали речами, надаючи дозвіл на їх експлуатацію. Крім цього рабам заборонено було мати власність. Навіть, у випадку подарунку рабу, дарунок «переходив в повну власність господарів», зазначалося в статті 28 Чорного Кодексу. У статті 44 Чорного Кодексу чітко вказувалося, що самі «раби є рухомим майном», та їм було заборонено носити зброю, або предмети подібні до неї.

У XVIII ст. проти рабства виступав англійський рух квакерів (протестантська конфесія у християнстві, відома своїми пацифістськими настановами і гуманістичним спрямуванням), і вже до кінця століття засудження рабства та прагнення до свободи, як основи природних прав людей, стало частиною європейського руху Просвітництва. У цю епоху аболіціоністами називали тих філантропів, які, не беручи прямо участі у діяльності політичних партій, намагалися за допомогою публічних проповідей та друкованих просвітницьких видань сприяти знищенню рабства. На початку XIX століття більшість урядів країн Європи визнали необхідність скасування рабства, і як правило, білі заможні представники інтелектуальної еліти того часу – аболіціоністи, створювали всі передумови для скасування рабства.

Перша вдала спроба скасувати рабство була здійснена в 1791 році під час Французької революції рабами колонії Сан – Домінго (сучасна частина Гаїті) . Після прийняття 26 серпня 1789 року Національними установчими зборами Франції документу, що фактично ліквідував раніше встановлений устрій країни і став основою її першої конституції, в якій в тому числі

були закріплені природні права людини - право на свободу особистості, слова, переконань і опір пригнобленню, а, отже Франція фактично не тільки декларувала, але й не чинила опору для революцій, та його наслідків - скасування рабства в своїх колоніях. Згодом у 1794 році Французька Республіка скасувала рабство в усіх своїх колоніях. В 1815 році у Франції работоргівля була заборонена, але повністю ліквідувати рабство стало можливим лише під час Другої Французької Революції 1848 року.

Гасла французької революції та революції в Гаїті «Свобода, рівність, братерство» поступово розповсюджувався в інші європейські країни, які почали вбачати небезпеку у рабстві, зміна економічних умов праці в Європі, а саме розвиток промисловості, що спричинило подальший індустріальний розвиток у всіх країнах, стало остаточною причиною знищення трансатлантичної работоргівлі.

Так, 25 березня 1807 року британський парламент прийняв закон про заборону торгівлі людьми, після чого капітан, спійманий з невольниками на борту, підлягав штрафу в розмірі 100 фунтів за кожного раба. Після чого від работоргівлі відмовились у США, Нідерландах, Данії, та пізніше работорговців прирівняли до піратів, які відповідали власним життям за торгівлю іншими людьми. Остаточно акт «Про скасування рабства», був прийнятий 23 серпня 1833 року, що розповсюджувався на всю територію Британської імперії.

Період боротьби Європи з работоргівлею в Африці, та ставлення суспільства до цього явища детально описано у романі 1878 року «П'ятнадцятирічний капітан» французького письменника Жуль Верна. Обурення Жуль Верна безмежне: «Работоргівля! Усі знають, що значить це страшне слово, якому не повинно бути місця в людській мові...Пройшло вже багато років після заборони торгівлі рабами. Однак вона усе ще ведеться, і притому у немалих розмірах, — головним чином у Центральній Африці...».

В 1865 під час громадянської війни в США тринадцятою поправкою до Конституції було заборонено рабство та примусову працю, за винятком покарання за злочин. Куба відмовилась від рабів у 1886 році, Бразилія – в 1888-му, а в 1890 майже вся сучасна Європа скасувала рабство. В Османській імперії юридично в 1897 году, але фактично лише в 1923 році після створення Турецької республіки, в Китаї - в 1910 році.

Аналогічні процеси відбувались на території Російської імперії, до якої частково тоді належала частина сучасної України.

Наприкінці 50-х років XIX ст. внаслідок кризи феодально-кріпосницької системи господарювання, поразки Російської імперії у Кримській війні (1853-1856 рр.) царський уряд Російської імперії, щоб уникнути революції, почав здійснювати реформи.

19 лютого 1861 були оприлюднені «Маніфест про скасування кріпосного права» та «Положення про селян, що виходять з кріпосної залежності», що проголошували скасування кріпосного права, надаючи селянам і дворовим людям права «вільних сільських обивателів як особисті, так і майнові», тобто селяни, які раніше були кріпаками перестали бути власністю поміщиків. Вони могли вільно торгувати, відкривати промислові та ремісничі підприємства, торговельні заклади, записуватися в цехи, купувати і збувати рухоме й нерухоме майно, без дозволу поміщиків одружуватися, віддавати дітей до навчальних закладів. Поміщики за встановлені повинності - роботою або грішми - змушені були надати селянам у постійне користування "садибну осілість" і повний наділ польової землі та інших угідь. Селяни залишалися тимчасово (на невизначений час) зобов'язаними. Тільки з 1 січня 1883 р. селяни в обов'язковому порядку мали викуповувати польові наділи.

Основною темою літератури 1 половини XIX ст. в світі була проблема «людина і суспільство», яка фактично відображала ту дійсність та боротьбу людини з низів за існування, проти гніту соціального і національного, трагедія знищення людини суспільною несправедливістю, страждання людини.

Національний герой Тарас Шевченко – кріпак за походженням, яким він був до 24 років, але згодом став символом боротьби за свободу, своє життя присвятив боротьбі за визволення українців від соціального і національного поневолення, кріпацтва в царській Росії, проти якого він рішуче виступав в своїх віршованих творах «Розрита могила», «Чигирине, Чигирине», «Наймичка», «Сон», «Сліпий» («Невольник»). Нікого не можна тримати в рабстві або в підневільному стані - визначає стаття 4 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, проти чого і боровся

Тарас Шевченко майже за сто років до прийняття цього важливого міжнародного правового документа.

До яскравих представників антирабовласницького руху (аболіціонізму) в українській літературі належить Марко Вовчок, твори якої стали надзвичайно популярні серед її сучасників саме через актуальність висвітлених тем в творчості - скасування рабства.

Марко Вовчок однією з перших вводить в українську прозу образ сучасного селянина – бунтаря, вона майстерно виписала образ героя-селянина, який прагне звільнитись від кріпацтва (Настя з «Ледащиці», Назар із «Інститутки», Кармелюк).

Так, в повісті «Інститутка» – реальний соціальний конфлікт, який показує протистояння реальних класових суперечностей між кріпаками, доведеними до нестерпних страждань, що втратили терпіння і вже не бояться виявляти непокору, і поміщиками, до краю розбещеними своєю владою над кріпаком. У повісті автор переконує читача у необхідності рішучої боротьби проти кріпосницького гноблення. Марко Вовчок вказує на прагнення до визволення і в оповіданні «Маша» - ще з дитинства Маша помічає несправедливість відносин у закріпаченому селі, та намагається протестувати проти несправедливості, як і народ в той час.

У драматичному сюжеті оповідання «Ледащиця» показаний протест сільської дівчини Насті, яку пані змушує шити від ранку до вечора, але героїня бореться за волю аж до загибелі, а не в тяжких умовах непосильної праці і безправ'я, як в інших творах Марко Вовчка.

Марко Вовчок, також використовувала образ народного героя України, самовідданого борця проти кріпацтва, народного ватажка Устима Кармелюка. У трактівці Марка Вовчка Кармелюк виходить з рамок історичного часу, коли він жив та боровся, і виростає у легендарного народного богатира – виразника прагнень трудящих мас і захисника їх інтересів. Тобто, представники антирабовласницького руху (аболіціонізму) в українській літературі яскраво зображали та фактично фіксували стан рабства в Російській імперії, та формували думку суспільства щодо неприйнятних форм таких трудових відносин, і такі їх дії мали свій результат – рабство було скасовано, і таким чином революцію в Російській імперії змогли відстрочити.

Перша світова війна назавжди змінила правила відносини між людьми, та країнами. В цьому році виповнилось 95 років з дня підписання Женевської Конвенції про рабство, якою було заборонено всі форми рабовласництва, та зазначено, що рабство є видом власності на людину.

Враховуючи закритість СРСР від світу работоргівля в класичному розумінні не могла бути, але система примусової праці, містить всі ознаки рабства, але вже державного рабства, що забезпечувалось за допомогою репресій, примусової праці в таборах, військового рабства в штрафних батальйонах. Так в'язні, в тому числі політичні використовувались для відбудови країни після війни, лісозаготівлі, та інших об'єктах тяжкої промисловості, де була праця без забезпечення мінімальних прав людей на безпечні умови роботи.

Повоєнна Європа прагнула змін, переписати історію та свободи. Але це була не перша та не остання спроба боротьби людини за свою свободу, та чергова декларація суспільства про те, що вони поважають та прагнуть надати іншим людям свободу.

В 1948 году рабство було оголошено поза законом у Загальній декларації прав людини. 2 грудня 1949 року Генеральна Асамблея ООН ухвалила «Конвенцію про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами».

Але, ці правила не розповсюджувались на радянських людей, так згідно з радянським законодавством всі селяни, по досягненні 16 років, автоматично зараховувались у члени колгоспу з відповідним обов'язком примусової праці у колгоспі, і їм було заборонено видавати паспорти. До 1958 року селянин міг виїхати лише отримавши довідку від голови сільради чи голови колгоспу, від яких вимагали не відпускати селян із села. Від лютого 1958 року місцевій владі було надане право видавати селянам тимчасові паспорти. Лише в 1974 році селяни отримали право мати паспорт, який фактично був квитком на свободу.

Останньою країною, що скасувала рабство, була Мавританія, в якій рабство було скасовано президентським указом в 1981. Нині рабство заборонено міжнародним правом, але торгівля людьми – є формою сучасного рабства та порушення прав людини, яка не перестає втрачати актуальності у XXI ст. для всіх країн світу, не виключаючи Україну.

Споглядаючи скрізь роки на твори Т. Шевченка, М. Вовчка, Ж. Верна ми бачимо всі ті самі форми експлуатації - трудова, сексуальна експлуатація, примусове залучення у кримінальну діяльність чи збройний конфлікт. І як це не дивно споглядаючи скрізь часи причини торгівлі ті самі, хоча й особливостями відповідно до даного часу.

Торгівля людьми проблема країн в пост воєнному стані, в процесі політичних та економічних реформ, що перш за все відображається на економічному стані простих людей, що через скрутні економічні умови, брак або відсутність освіти взагалі готові на будь – яку роботу в більш розвинених країнах, віддаючи свої документи та життя в руки сучасних торговців.

Вважається, що торгівля людьми є найшвидше зростаючою злочинною індустрією, яка пов'язана з незаконною торгівлею зброєю, та наркотиками, де людей використовують як мулів для одноразового перевезення товару.

Як і століття тому життя людини, хоч і декларується, що є найвищою цінністю, але враховуючи соціальну – класову нерівність створює всі умови для процвітання сучасного рабства – торгівлі людьми, які залишаються злочинами без покарання.

А отже, як казав великий класик Т. Шевченко: «Борітеся – поборете!»

Нагорна В. О.,

здобувач ступеня вищої освіти
магістра за спеціальністю «Право»
2-КМ-2Б курсу ННІЗДН
Національної академії внутрішніх
справ

**UKRAINE AND THE ISTANBUL CONVENTION:
DEFINITION OF THE CONCEPT OF 'GENDER' AS
A MAJOR OBSTACLE FOR RATIFICATION**

In May 2021, the pan-European Region celebrated the 10th anniversary of the most important international instrument for the protection of women's rights and the prevention of domestic violence, namely the Council of Europe Convention on Preventing

and Combating Violence against Women and Domestic Violence, commonly known as the Istanbul Convention.

At the time of its adoption on May 11, 2011, this international legal act, which takes its name from the city in which it was signed, had a revolutionary nature: the Council of Europe Member States developed a first-of-its-kind treaty, which contained standards for prevention, protection and prosecution, as well as the evolvement of comprehensive policies to address the problem.

However, recently the Convention, which was adopted with such enthusiasm, has been increasingly criticized. What is more paradoxically, in March 2021, the very first state which had ratified the document, the Republic of Turkey, in the person of Recep Tayyip Erdogan, its President, issued a Decree on the state's withdrawal from the Istanbul Convention [14]. Vice versa, on October 14, 2021 Moldova became the latest state which ratified the Convention despite the fact that the country also had a lot of manipulation and controversy over this issue. In the aftermath of recent transformations the instrument currently comprises 45 signatories (of which 34 ratifications, including the European Union) [3]. Ukraine signed this document back in 2011, but has not ratified it yet. So, what is the key factor preventing the state from ratification of the Convention, and what are the prospects for Ukraine in this direction?

To begin with, at the end of February 2020, petition №22/087528-en was posted on the website of the President of Ukraine demanding to ratify the Istanbul Convention [10]. On May 14 of the same year, it gained more than 25.000 votes required for its consideration by the head of the state. Based on the results of the consideration, Volodymyr Zelenskyy promised to submit a draft law concerning the ratification of the document to the Verkhovna Rada, which would have been the second attempt of the Parliament to ratify the Convention, but up to this date that has not happened. For the first time, the Ukrainian Parliament voted on this issue in 2016, but the draft law failed: the majority of the deputies decided that the Convention contains 'norms that are not acceptable for Ukrainian society and Ukrainian spirituality' [6].

The main stumbling point was related to the concept of 'gender' contained in the text of the Convention. Thus, its Article 3 (c) determines that "'gender' shall mean the socially constructed roles, behaviours, activities and attributes that a given society considers appropriate for women and men' [5]. The lawmakers considered that if these definitions are introduced into the Ukrainian

legislative field, this could contribute to the promotion of same-sex marriages and become the basis for further substitution of the conventional concept of biological sex [6].

In this regard, it should be noted that ‘gender’ is an international term and is recognized in the world, as well as by all European institutions. Moreover, Ukrainian legislation already uses the term ‘gender identity’, e.g. Article 2¹ of the Labour Code of Ukraine prohibits any discrimination in the field of labour ‘including violations of the principle of equal rights and opportunities, direct or indirect restriction of workers’ rights based on ... sex, gender identity...’ [9].

The church authorities also sharply opposed the ratification of the Istanbul Convention. The representative of the All-Ukrainian Council of the Church and Religious Organizations publicly stated that the document poses unacceptable threats to the institution of the family and to spouses in Ukraine, and that the Council will exert maximum efforts to prevent the ratification of the Istanbul Convention, which provides for the introduction of gender postulates into the legal field [13]. In this regard it is worth recalling that Ukraine is a secular state: Article 35 of the Constitution of Ukraine states that ‘the church and religious organizations in Ukraine are separated from the state’ [4].

Meanwhile, the pre-cited definition of ‘gender’ in the Istanbul Convention significantly differs from the interpretation of this concept by its critics. To prove it, it is necessary to look into the Explanatory Report to the Convention. It provides for that, in the context of this international instrument, ‘the term gender, based on the two sexes, male and female, explains that there are also socially constructed roles, behaviours, activities and attributes that a given society considers appropriate for women and men’. Moreover, ‘the term ‘gender’ under this definition is not intended as a replacement for the terms ‘women’ and ‘men’ used in the Convention’ [8].

Also, the Istanbul Convention makes a clear distinction between sex and gender. In particular, Article 4 (3) stipulates that ‘The implementation of the provisions of this Convention by the Parties, in particular measures to protect the rights of victims, shall be secured without discrimination on any ground such as sex, gender ...» [5].

It can be mentioned that, taking into account that the Convention places the obligation to prevent and combat violence against women within the wider framework of achieving equality

between women and men, the term in question is intended, among other things, to emphasize that a woman is often subjected to violence only because she is a woman.

Consequently, the Verkhovna Rada's refusal to ratify the Convention due to the fact that the document contains the term 'gender' is quite ridiculous by its nature, since domestic violence is already gender-based: in vast majority of cases it is wives and female partners who become victims of domestic violence that is confirmed by statistical data year after year. For instance, according to the National Social Service of Ukraine, over the past year (2020) authorities and institutions countering domestic violence recorded 211,362 complaints related to domestic violence, with 180,921 (85,6%) applications received from women, 27,676 (13,1%) applications from men and 2,756 (1.3%) ones from children [7]. Therefore, the dynamics is quite understandable and obvious, although the Istanbul Convention encourages its Member States to apply its provisions to all victims of domestic violence, including men and children [5].

Actually, the strong opposition to the ratification of the Istanbul Convention is also attributed to the reaction to the growing movement for women's rights around the world. Supporters of the so-called 'traditional values' regard similar movements as attack on the fabric of society based on discrimination and patriarchal order. It means that in the modern world, in particular in Ukraine, most politicians and government officials in fact are not ready to provide women with equal rights and opportunities with men. Basically, they hide behind the idea of combating 'gender ideology', replacing it with the concept of 'gender equality', i.e. equal rights and opportunities for men and women.

The current prospects for the ratification of the Istanbul Convention in Ukraine can be assessed by the following figures. The adoption of the law on ratification requires the votes of 226 deputies out of the constitutional composition of the Verkhovna Rada of Ukraine (currently the number of deputies is equal to 423). Thus, the possibility of gaining the required number of votes is very vague. Furthermore, opponents of the Convention in the Parliament in January, 2020 created the inter-factional association 'Values. Dignity. Family' [2], which includes nearly 300 members, so it is difficult to resist the conclusion that the opposition in the Parliament is extremely high.

According to international law, each state having signed an international treaty has the sovereign right not to consent to its binding nature, i.e. not to ratify it, as in the case of Ukraine and the Istanbul Convention, but not to act in violation of its object and purpose. Practice has shown that a wide range of states often signed but did not ratify key international agreements (e.g. the USA and the United Nations Convention on the Law of the Sea), which did not prevent them from establishing an effective mechanism for regulating relations at the level of national law.

Indeed, recently Ukraine has managed to make combating domestic violence part of its public policy. In particular, in 2017 the Verkhovna Rada of Ukraine adopted the Law of Ukraine on Prevention and Counteraction to Domestic Violence № 2229-VIII. In 2019, the relevant amendments were made into the Criminal Code of Ukraine and the Criminal Procedure Code. In 2020, the President of Ukraine signed the Decree № 398/2020 on Urgent Measures to Prevent and Counteract Domestic Violence, Gender-Based Violence, Protection of the Rights of Persons Victims of Such Violence.

But the valid laws and acts in the field domestic violence does not reflect all the provisions of the Istanbul Convention. For instance, the international treaty establishes that sexual harassment should be ‘subject to criminal or other legal sanction’ [5], while Ukrainian legislation has voids in this regard.

Having ratified the Convention, Ukraine will be obliged to bring its legislation in line with all the standards of this document, and the corresponding monitoring committee of the Council of Europe will exert control over implementation, so Ukraine will be able to receive specialized support from the international community on all issues related to combating domestic violence. The Istanbul Convention provides for a special mechanism, namely GREVIO (Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence). This independent expert body prepares and publishes reports assessing the legislative and other measures taken by states to implement the provisions of the Convention. In addition, in cases where action is required to prevent serious, massive or persistent acts of violence, GREVIO can initiate a special investigation procedure [1]. Violence against women is also considered by the Convention as a violation of human rights, which means that if states do not respond to it properly, they are held responsible for such violence. Moreover, Ukraine will send a strong signal to the international community about its involvement in

combating the mentioned forms of violence and will join an increasing number of Member States that regularly exchange information on practices and approaches used for better and proper implementation of the instrument.

Ukraine has been repeatedly called upon to ratify the Istanbul Convention by the European Union and the Council of Europe. Experts of the international organization Amnesty International also regularly speak about the necessity of adopting the document.

It is considered that in the nearest future Ukraine's ratification of the Istanbul Convention is possible only if appropriate reservations are made to it to correspond to Ukrainian realities, in particular those related to the concept of 'gender'. Indeed, the possibility of reservations is provided for by the Istanbul Convention (Article 78), but the text of the Convention contains the exhaustive list of its norms as to which a state may make reservations.

So, according to Article 78 (2) of the Convention, any State may declare that it reserves the right not to apply or to apply only in specific cases or conditions the provisions laid down in:

- Article 30, paragraph 2 (compensation);
- Article 44, paragraphs 1.e, 3 and 4 (jurisdiction);
- Article 55, paragraph 1 in respect of Article 35 regarding minor offences (ex parte and ex officio proceedings);
- Article 58 in respect of Articles 37, 38 and 39 (statute of limitation);
- Article 59 (residence status) [5].

Consequently, the text of the Convention itself does not provide for the possibility to make reservations related to 'gender'.

Thus, currently the only possible way for Ukraine is to provide additional explanations to the Convention during the process of ratification (in the form of declaration; not to be confused with reservations) not contradicting the text and the general purpose of the document. Such clarification will probably allow to find votes for ratification in the Parliament, and this non-standard way to collect votes itself could create a mechanism for other Eastern European countries which also oppose to this 'conflict' instrument.

By the way, Ukraine is one of the authors of the Convention, since the representatives of the Government of Ukraine, namely the Ministry of Justice, the Permanent Mission of Ukraine to the Council of Europe, were members of the Temporary Committee working over elaboration of the document. Actually, Ukraine signed it in

2011 without any external pressure and thus gave its consent to further ratification.

On November 24, 2021 public organizations re-registered an electronic petition on the website of the President's Office calling for the ratification of the Istanbul Convention in Ukraine. The current petition says that public organizations have been cooperating with state authorities and ministries for the ratification of the document for two years. However, until now, the draft law on the ratification of the Convention has not been included into the agenda of the Verkhovna Rada [11].

On November 30, 2021 the President's Office published an official statement which informs that preparations for the submission of the draft law on ratification of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence are currently being completed at the President's Office. After the completion of the relevant procedures, the head of state will be ready to submit this draft law to the Parliament [12].

In conclusion, 'gender' is just one of the concepts used by the Convention, which isn't even mentioned for the purposes of the document. The Istanbul Convention does not replace 'sex' with 'gender'. These terms exist in parallel with each other and beyond the context of the Convention: roughly, 'sex' is determined by nature, 'gender' is dictated by society.

As previously mentioned, the development of the Istanbul Convention started some kind of 'revolution' in international legal field, while Ukrainian establishment and society should start 'evolution' related to the perception of 'gender' and 'gender-based violence' to support steps towards the protection the rights of victims of domestic violence, gender-based violence, and to ensure an appropriate response.

References

1. About GREVIO – Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence. Council of Europe Treaty Office. Available at: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/grevio> (Last access date: 04.12.2021).

2. Almost 300 Deputies Joined the Inter-Factional Parliamentary Association 'Values. Dignity. Family'. Information Department of the Office of the Verkhovna Rada of Ukraine. January 20, 2020. Available at: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/187743.html> (Last access date: 04.12.2021).

3. Chart of Signatures and Ratifications of Treaty 210. Council of Europe Treaty Office. Available at: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatynum=210> (Last access date: 02.12.2021).

4. Constitution of Ukraine. Website of the Verkhovna Rada of Ukraine. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (Last access date: 04.12.2021).

5. Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (CETS No. 210). Council of Europe Treaty Office. Available at: <https://rm.coe.int/168008482e> (Last access date: 02.12.2021).

6. Draft Law of Ukraine on Ratification of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Reg. № 0119 dated 14.11.2016). Website of the Verkhovna Rada of Ukraine. Available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60492 (Last access date: 02.12.2021).

7. Evheniia Lutsenko. More than 200,000 Complaints of Domestic Violence Were Recorded in 2020 in Ukraine. Hromadske Website. Available at: <https://hromadske.ua/posts/v-ukrayini-zafiksuvali-ponad-200-tisyach-zvernen-pro-domashnye-nasilstvo-u-2020-roci> (Last access date: 04.12.2021).

8. Explanatory Report to the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence. Council of Europe Treaty Office. Available at: <https://rm.coe.int/1680a48903> (Last access date: 02.12.2021).

9. Labour Code of Ukraine. Website of the Verkhovna Rada of Ukraine. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (Last access date: 04.12.2021).

10. Official Website of the President of Ukraine. Electronic Petitions. №22 / 087528-ep. We Call for the Ratification of the Istanbul Convention (Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence). Available at: <https://petition.president.gov.ua/petition/87528> (Last access date: 02.12.2021).

11. Official Website of the President of Ukraine. Electronic Petitions. №22 / 127632-ep. We Call on the President of Ukraine to Submit a Draft Law on Ratification of the Istanbul Convention (Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence) to the Verkhovna

Rada of Ukraine. Available at: <https://petition.president.gov.ua/petition/127632> (Last access date: 04.12.2021).

12. Official Website of the President of Ukraine. Volodymyr Zelensky Supports Ukraine's Accession to the Istanbul Convention. November 30, 2021. Available at: <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-vistupaye-za-priyednannya-ukrayini-do-st-71789> (Last access date: 04.12.2021).

13. On the Istanbul Convention in the Council of Churches: Promotes Same-Sex Relationships in Schools. ZMINA Human Rights Center. March 7, 2017. Available at: https://zmina.info/news/u_radi_cerkov_pro_stambulsku_konvenciju_populjarizuvatime_odnostatevi_stosunki_v_shkolah-2/ (Last access date: 02.12.2021).

14. Turkey's Withdrawal from Istanbul Convention a Setback for Women and Girls' Human Rights. International Commission of Jurists. July 1, 2021. Available at: <https://www.icj.org/turkeys-withdrawal-from-istanbul-convention-a-setback-for-women-and-girls-human-rights/> (Last access date: 02.12.2021).

Нерода М. А.,

аспірант кафедри поліцейського
права Національної академії
внутрішніх справ

«COMMUNITY POLICING» ЯК ОДИН ІЗ АСПЕКТІВ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Домашнє насильство... воно немає та не знає мови, релігії, національності чи країни проживання. З ним стикаються жителі усіх країн світу. Тому, проблема домашнього насильства наразі є загальносвітовою та різні країни протягом значного проміжку часу намагаються його подолати, зменшити прояви, мають вдалі та не зовсім програми, шукають своєрідні інструменти для боротьби з ним. Аналіз наукової літератури, новин на превеликий жаль свідчить про те, що законодавство та існуюча система протидії і запобігання домашньому насильству жодної з країн світу не захищає повністю від даного виду насильства, а в деяких країнах – це взагалі не вважається кримінальним правопорушенням.

Основною особливістю даного виду насильства є те, що воно саме «домашнє». Тобто, вчиняється між особами які мають або мали стійкі родинні, сімейні та близькі зв'язки, мають або мали спільний побут. В той же час, даний вид насильства відрізняється від інших його проявів, наприклад від того, яке здійснюється на вулиці, між різними групами людей. Основним та визначальним є саме суб'єктний склад учасників домашнього насильства. Саме тому, протидія та запобігання домашньому насильству та надання допомоги потерпілим особам ускладнюється тим, що в даному правопорушенні беруть участь близькі люди, родичі, які мають між собою певний зв'язок.

З початком реформування поліції та по теперішній час, «community policing» став одним із основних принципів діяльності всієї даної системи. Важливо зазначити, що досі чіткого визначення підходу немає не тільки в Україні, а й у світі, тому багато дослідників трактують його по-своєму. Відтак навіть у законодавстві немає чіткого визначення терміну. Так, в межах «community policing» пропагується розв'язання поліцейськими, в тому числі побутових проблем та ситуацій, доступними їм законними способами.

Досить позитивним та важливим аспектом реформування Національної поліції є формування абсолютно нового підходу до взаємодії з громадськістю, населенням. Концепція “community policing” полягає у взаємозв'язку поліції та громадськості на партнерських засадах з метою вирішення різного роду конфліктів, проблем соціального середовища, в тому числі запобігання і протидії домашньому насильству. При провадженні «community policing» у сфері запобігання і протидії домашньому насильству варто враховувати специфіку суб'єктного складу даних правовідносин [1].

На даний час нова модель взаємодії населення і поліції ґрунтується на визначенні потреб громади, або проблемних питань і планування поліцейської діяльності з їх обов'язковим врахуванням. Адже, головним показником ефективності діяльності поліції в контексті «community policing» є рівень довіри громади до поліцейських. Крім того, критерій довіри є безумовно важливим саме у сфері запобігання і протидії домашньому насильству.

Довіра громадян до поліції є невід'ємною частиною досягнення успіху в поліцейській діяльності у сфері запобігання і протидії домашньому насильству. Адже, важливо враховувати

психологічний та емоційний стан особи, яка стала жертвою або свідком домашнього насильства, страх та тривожність, які постійно відчувають дані особи. Тому, при запобіганні та протидії домашньому насильству довіра до працівників поліції є основою діяльності [2].

Крім того, впровадження “community policing” у сфері запобігання та протидії домашньому насильству проявляється в активній взаємодії поліції та населення. Дана взаємодія на сьогоднішній день має різноманітні форми та прояви, а саме: висвітлення даної проблеми у засобах масової інформації, мережі Інтернет, прийняття значної кількості змін до законодавства, в частині посилення відповідальності за домашнє насильство, проведення різноманітних заходів (конференції, круглі столи), створення освітніх платформ, які стосуються попередження та протидії домашнього насильства.

Крім того, Міністерство цифрової трансформації за підтримки МВС запустило освітній серіал «Онлайн-інструменти протидії домашньому насильству» на платформі Дія. Цифрова освіта. «Онлайн-інструменти протидії домашньому насильству» – освітній серіал, безкоштовний курс, який підкаже: куди звернутись потерпілим, як це зробити правильно та як зарадити, якщо ви стали випадковим свідком домашнього насильства [3].

Нещодавно було запущено освітній проєкт «Дім (НЕ) безпеки». Даний проєкт створено студією онлайн-освіти EdEga за підтримки Координатора проєктів ОБСЄ в Україні. Цей проєкт для тих, хто з власного досвіду знає що таке домашнє насильство та для тих, хто є його свідком.

Також було презентовано інтерактивну мапу допомоги на випадок домашнього насильства і заплановано випустити мобільний додаток для потерпілих. Така мапа акумулює всю необхідну інформацію про служби, які можуть бути корисними у ситуації з домашнім насильством, зокрема про підрозділи поліції, медичні установи, безоплатну правову допомогу, бюро судово-медичної експертизи тощо. Нині функціонують у Телеграмі та Viber чат-боти #ДійПротиНасильства. Тому, ми бачимо позитивну тенденцію щодо провадження “community policing” у сфері протидії та запобігання домашньому насильству, що, в свою чергу, безумовно принесе позитивні результати та допоможе вдосконалити систему боротьби з домашнім насильством.

Таким чином, враховуючи вищевикладене я вважаю “community policing” є одним з важливих чинників та концепцій в роботі поліції у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Список використаних джерел

1. Новели законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству: матеріали міжнародного круглого столу (27 вересня 2019 року). Київ: Національна академіяпрокуратуриУкраїни,2019.184с.

URL:http://napu.com.ua/wpcontent/uploads/2019/09/VERSTKA_NOVELU_ZAKONODAVSTVA-1.pdf (дата звернення 03.12.2021).

2. Горбова Г. О. Зарубіжний досвід у сфері протидії насильству в сім'ї (на прикладі окремих країн Європи). *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридична наука»*. 2015. Вип. 2-3. Том.3. С. 211-215.

3. Укрінформ. Щороку понад 1,8 мільйона українок потерпають через домашнє насильство. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/2588861-soroku-ponad-18-miljona-ukrainok-poterpaut-cerezdomasne-nasilstvo.html> (дата звернення 03.12.2021).

Панченко В. В.,

студент заочної форми навчання
Національної академії внутрішніх
справ

МАНІПУЛЯЦІЇ ЯК ПРОЯВ ПСИХОЛОГІЧНОГО НАСИЛЬСТВА

На сьогоднішній день, одним з найбільш актуальних питань, що стосується соціальних відносин, визнають проблему домашнього насильства. Традиційно вважається, що частіше за всіх від даної проблеми страждають жінки або діти, а насильство насамперед пов'язано із спричиненням фізичних страждань, та це зовсім не так.

Це підтверджує статистика: 13% звернень щодо домашнього насильства під час карантину надійшли від чоловіків, повідомила Радіо Свобода директорка Департаменту Національних «гарячих ліній» ГО «Ла Страда-Україна» Альона Кривуляк.

«13% звернень від загальної кількості – це звернення від чоловіків. Але звичайно, жінки та діти телефонують частіше... Чоловіки звертаються і з приводу психологічного, фізичного й економічного насильства. Єдине, в нас не було випадків сексуального насильства щодо чоловіків в період карантину. Переважно, це чоловіки пенсійного віку, які страждають від насильства з боку своїх дорослих дітей та дорослих онуків», – сказала Кривуляк [1].

У ході дослідження даної тематики, я звернулася не тільки до наукових видань, але і до кінофільмів та психологічної літератури. Данна стаття буде корисна для кожного, адже вона розкриває основні форми психологічного насильства та їх форми прояву, задля того, щоб завчасно розпізнавати насильницьку модель поведінки вашого партнера чи то друга або колеги.

Дослідження проблеми насильства я розпочала з того, що у своєму телеграм каналі розмістила опитування для друзів та знайомих з приводу того, чи доводилося їм чути такий термін, як «газлайтинг» та чи розуміють вони значення слова. Результат здивував мене, тому що кожен третій із чотирьох не знають що це таке. Слово «газлайтинг» походить від оскароносного фільму «Газове світло», але воно жодним чином не пов'язано захопленням, симпатією чи коханням.

В основу кінофільму покладено історію подружжя, а якому дії чоловіка направлені на те, щоб дружина поступово почала сумніватися в своїй адекватності. Саме поступовість є основною складовою такої форми психологічного насилля. Чоловік хитрим і цинічним способом краде коштовності дружини. Водночас він регулює освітлення в їхньому будинку: вечорами газові лампи на всіх поверхах світять тьмяніше, ніж зазвичай. Дружина розповідає коханому про свої спостереження, але Грегорі переконує її, що все гаразд – їй просто здається. Згодом Пола починає думати, що божеволіє [2].

Суть же прийому зводиться до руйнування зворотного зв'язку у психіці людини. Це відбувається тому, що оцінюючи власну адекватність ми часто покладаємося на думку інших, особливо близьких людей. Частіше нам простіше засумнівається у власній адекватності, ніж припустити, що кохана людина спеціально нам бреше, робить зло і займається психологічним насильством.

Способи газлайтингу різні:

1. Заперечення фактів, що насправді відбулися, або навпаки навіювання: «цього не будо, ти щось плутаєш», «я не міг такого сказати», «тобі здалося», «що з тобою не так, чому ти постійно нервуєш?»

2. Знецінення емоцій іншої людини: «твої сльози нічого не змінять», «є люди, яким гірше», «не стався так серйозно до себе, будь простіше», «будь вище цього, не звертай увагу».

3. Створення ілюзії турботи : «я ж тобі тільки добра бажаю», «я намагаюся лише тобі допомогти».

4. Знецінення успіхів людини: «теж мені, подумаєш, досягнення».

5. Ігнорування емоційного стану жертви. Тобто у відповідь на довге емоційне звернення жертви – коротке «я подумаю» або «добре». І все, після цього жодних дій чи обговорень.

6. Спроба підкреслити неадекватність жертви: «тобі необхідна допомога лікаря», «ти мабуть перевтомлена, відпочинь».

7. Ізоляція жертви від навколишнього середовища задля того, щоб інші не змоли спростувати факт нав'язаних маніпулятором думок.

По суті, газлайтинг можна виразити наступною формулою: «я адекватний, а ти божевільний» [3].

Іншим проявом психологічно насильства є погрози або шантаж. Особливо це відбувається коли один партнер економічно залежить від іншого. Досить часто особа вдається до шантажу шляхом висказувань про те, що завдасть шкоду собі, якщо інший не виконає його умови.

Наступною формою насильства є приниження. Особливо під час образ, коли після лайливих слів людина яка їх вживала, або навіть сама жертва виправдовує це як «дурний характер людини».

Також жертва досить часто стикається з осудом, коли один партнер для іншого стає і суддею, і плачем і прокурором. В тому числі, до такої форми насильства відноситься доволі нове слово «слатшемінг» прояв якого відчувають переважно жінки, коли дівчину соромлять за кількість партнерів, за зовнішній вигляд. При цьому часто виправдовуючи фізичне насильство тим, що "вона сама спровокувала, не потрібно було одягати таку коротку спідницю" і тому подібні висловлювання.

Хибні звинувачення інколи пов'язані з тим, що один із партнерів відчуває патологічні ревності, тобто бачить флірт з боку іншого, хоча підстави для цього відсутні.

Дуже часто жертву карають ігноруванням. У сучасному світі цей спосіб набув кількох форм, таких як «мостінг», «гостінг», «орбітінг». Все це включає раптове зникнення партнера без пояснень і така ж раптова поява. Дослідницька група провела два соціальні опитування та відповіла на запитання, як часто застосовується дана форма розірвання стосунків з партнером.: перший включив 554 учасники, а другий 547. В обох дослідженнях близько 25 відсотків учасників заявили, що вони були жертвами гостінгу від партнера, а близько 20 відсотків вказали, що ігнорували іншого. При цьому способом психологічного тиску жертва починає накручувати себе, запитуючи «що ж я зробила не так». Крім цього, мостінг включає слова заохочення з боку шкідника перед раптовим зникненням «ти найкраще що зі мною відбувалося» і так далі. При цьому нападник змушує чекати, оскільки для психіки така поведінка з боку партнера сприймається як незавершена, тобто гештальт не закритий [4].

Психологічне насилля є також складною формою ще й тому, що навіть сам насильник не розуміє, що його поведінка завдає шкоду жертві, а вона, в свою чергу, не завжди розуміє що з нею вчиняють це насилля.

Існує низка причин чому жертви домашнього насильства терплять тиранію у свій бік. Це, у свою чергу, відчуття безпорадності, так звана вивчена безпорадність, коли жертва сама не вірить у те, що можна змінити цю ситуацію, що вона може вийти з цих відносин. Але основною причиною є тенденція віктимблеймінгу, коли на жертву насильства покладається повна або часткова відповідальність за вчинене щодо неї порушення.

Таким чином, знання - надієвіший спосіб захистити себе від маніпуляцій. Тому для того, щоб вчасно присікти насильство, необхідно прислухатися до своїх внутрішніх відчуттів і розуміти, що постійні сумніви в собі, своїх діях та думках є явним сигналом, що ваші особисті кордони вже проломлені.

Список використаних джерел

1. Альона Кривуляк. 13% звернень щодо домашнього насильства надходить від чоловіків – Ла Страда Україна. Радіо

свобода, 2020. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-domashnie-nasylstvo-choloviky/30581550.html>.

2. Газлайтінг: чим небезпечний і як йому протистояти? Журнал invme. URL: <https://invme.com/ru/blogs/content/chem-opasen-gazlaiting>.

3. Тобі здалося: що таке газлайтінг і чому це не можна терпіти. ТСН новини, 27.11.2021. URL: <https://tsn.ua/lady/psychologia/ona/tobi-zdalosya-scho-take-gazlayting-i-chomu-ce-ne-mozhna-terpiti-1917958.html>.

4. Анна Богінська. Газлайтінг. Гостінг у відносинах. Мостінг. Орбітінг. Психологічні маніпуляції. URL: https://annaboginskaya.com/video#tlection=207266422_24.

Сьомін О. Є.,

здобувач ступеня вищої освіти
магістра Національної академії
внутрішніх справ

НАУКОВО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ФОРМ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА, НЕБЕЗБЕЧНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОГО НАСИЛЛЯ

У сучасних соціально-економічних умовах України простежується тенденція до збільшення проявів домашнього насилля. На таку ситуацію, зокрема, вплинуло запровадження карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 [1, с. 12].

Український інститут майбутнього спільно з «Нью Імідж Груп» у червні 2021 року провели нове соціологічне дослідження щодо масштабів домашнього насилля в Україні. Воно показало, що три чверті громадян стверджують, що добре розуміють, що означає термін «домашнє насилля», ще 17% хоча б щось чули про нього і лише 7% не знають, що означає цей термін [4].

Однак, громадяни переважно вважають, що домашнє насилля проявляється насамперед у фізичних або психологічних проявах і дещо менше у різного роду заборонах чи примушуваннях. Це є досить вузьким розумінням вказаного терміну. Тому, виникає необхідність роз'яснення та деталізація

вказаного поняття на основі існуючих нормативно-правових актів, які існують в державі та на міжнародному рівні.

Організація Об'єднаних Націй прийняла низку актів – декларацій («Загальна декларація прав людини»), конвенцій («Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок», «Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод») та інших документів, які при прийнятті їх окремими державами допомагають визначати та долати різні види дискримінації та насильства щодо особистості. Так наприклад, у Декларації ООН «Про викоренення насильства щодо жінок» від 20 грудня 1993 року, до якої приєдналася й Україна, вказується, що до насильства можна віднести таке:

фізичне, сексуальне та психологічне насильство, яке має місце у сім'ї, включаючи побиття, сексуальне примушування по відношенню до дівчат у сім'ї, насильство, що пов'язане з посагом, звалтування жінки чоловіком, пошкодження жіночих статевих органів та інші традиційні дії, які завдають шкоди жінці, а також позашлюбне насильство та насильство, що пов'язане з експлуатацією;

фізичне, сексуальне та психологічне насильство, яке має місце у суспільстві взагалі, включаючи звалтування, сексуальне примушування, сексуальне домагання та залякування на роботі, в освітніх закладах та в інших місцях, торгівлю жінками та примушування до проституції;

фізичне, сексуальне та психологічне насильство з боку або при потуранні держави, де б це не відбувалося [5].

На основі міжнародних актів в Україні в 2001 році був прийнятий закон «Про попередження насильства в сім'ї», який складався із сімнадцяти статей та семи розділів. У собі він умістив лише основоположні терміни та з часом став застарілим, не відповідав сучасним стандартам. Це зумовило у 2017 році створення нового закону «Про запобігання та протидію домашньому насильству», який уже більш об'ємним та змістовним. Для порівняння він містить у собі тридцять чотири статті та дев'ять розділів.

У вказаному законі було вперше дано змістовне поняття домашнього насилля, яке визначається як діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно

проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь.

Виходячи з вище сказаного можна виділити, що крім звичних форм насилля (фізичного, психічного та сексуального) з'явилася нова форма – економічна. Це форма домашнього насильства, що включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру.

Таке насильство є особливо небезпечне тим, що умисне відібрання або ненадання одним членом сім'ї іншому майна та коштів, на які постраждала особа має передбачене законом право, може мати наслідком смерть жертви або викликати порушення фізичного чи психічного здоров'я.

Якщо фізичне та сексуальне насильство, як правило, залишають «сліди» у вигляді фізичних ушкоджень та травм, розірваного одягу тощо, то економічне насильство – прихована форми домашньої тиранії та часто складна для ідентифікації і доказування.

До прикладу, синці та побої можна відразу візуально розгледіти, травми внутрішніх органів – виявити при медогляді. А от виявити недоїдання особи внаслідок позбавлення її кривдником належного харчування (економічне насильство), а також встановити причинно-наслідковий зв'язок з діяннями тирана – вкрай важко, але можливо.

Дуже часто жертва сприймає таке ставлення кривдника як нормальну поведінку і «списує» на ревності, риси характеру кривдника, тощо і вважає це наслідком своєї «поганої» поведінки.

Особа, яка страждає від насильства, повинна спочатку усвідомити, що вона жертва, адже, не переконавши себе – не переконаєш інших. Наступним логічним кроком будуть дії, спрямовані на припинення насильства, звернення до відповідних органів та покарання кривдника.

Отже, можна зробити висновок, що національне законодавство наразі повністю змогло охопити питання домашнього насилля в Україні. Органи державної влади на цьому не зупиняються, постійно діють різні форуми та акції, зокрема «16 днів проти насильства». Мета акції – привернення уваги суспільства до проблем подолання насильства у сім'ї, жорстокого поводження з дітьми, протидії торгівлі людьми та захисту прав жінок.

Крім того, 24 лютого 2021 року в Україні постановою кабінету міністрів затверджені «Питання Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року». Метою вказаної Програми є удосконалення механізму запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі в умовах децентралізації з урахуванням міжнародних стандартів, Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», Указу Президента України від 21 вересня 2020 р. № 398 «Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства», а також підвищення ефективної взаємодії центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадськості [3].

Тому, слід зазначити, що держава наразі не стоїть осторонь від проблем, які відбуваються в сім'ях громадян.

Список використаних джерел

1. Дмитрушак О. С. Запобігання домашньому насильству підрозділами Національної поліції України. URL: <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/science/rada/k2/NewF/14/a.pdf>.

2. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 35.

3. Державна соціальна програма запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року : постанова Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2021 р. № 145.

4. Домашнє насильство в Україні: досвід та настрої громадян. URL: <https://uifuture.org/publications/domashnyenasylstvo-2-mln-ukrayincziv-stverdzhuyut-shho-staly-zhertvamy-zhorstkogo-povodzhennya-u-pobuti/>.

5. Про викоренення насильства щодо жінок: Декларація ООН проголошена резолюцією 48/104 Генеральної Асамблеї від 20 грудня 1993 року.

Савельсва А. С.,

курсант 2-го курсу навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНЕ НАСИЛЛЯ СЕРЕД ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ

Наша країна повинна бути без насильства у будь-яких його проявах. Адже, акт насилля відбувається між двома чи більше людьми, який спричиняє негативні наслідки у вигляді втрати матеріальних цінностей, психологічної травми, а інколи навіть й смерті. Звісно, людина може вимагати від іншої щось за допомогою текстових повідомлень чи електронної пошти. Тому кожен може зазнати насилля протягом всього життя. Але на сьогоднішній день частіше чинять насильство над дітьми, жінками, людьми старшого віку.

67% дітей стикалися з випадками булінгу за останні 2–3 місяці. 89% опитаної молоді вважає булінг проблемою в нашій країні; 49% зазначили, що в школі над ними знущались, у 76% випадків причиною цькування була зовнішність. Більшість із постраждалих нікому про це не розповіли. Зокрема тому, що соромились. І лише 4% розповіли вчителю [1].

Статистика вражає! Тому це найбільш актуальна проблема сьогодення України. Саме психологічне насильство використовується, щоб отримати та зберегти контроль над іншим. Наприклад, постійне критикування іншої людини, маніпулювання емоціями, соціальна ізоляція. Серед частих докорів бувають такі: « У тебе ніколи не вийде правильно з першого разу!», « Ти знову зробила це неправильно! ». Також одним із видів психологічного насилля є шантаж: « Я перестану робити тобі це, якщо ти не заплатиш », « Якщо ти не дасиш мені списати домашнє завдання, я тебе поб'ю ».

«Дитина проходить процес соціалізації, переймаючи модель поведінки, яку вона бачить в навколишньому їй оточенні. У нас сьогодні суспільство переповнене насильством у різних формах: фізичне, вербальне, у вигляді повного

знецінення. Зараз серед дорослих дуже модно вирішувати проблеми силовим шляхом. Відповідно, і діти повторюють за ними», – вважає психолог Максим Жидко [2].

Ми знаємо, що діти-кривдинки можуть перейти межі дозволеного і навіть завдати такого насилля, наслідки якого будуть надто важкими. Тому якщо людина знає, що хтось зазнає насилля, вона обов'язково повинна звернутися на гарячу лінію чи до поліції. Саме психологічне насилля пов'язане із труднощами у створенні та підтримці міцних стосунків. Тому завжди потрібно проводити профілактично-психологічні роботи з метою запобігання насиллю та пошуку шляхів щодо вирішення конфлікту.

Підліткове насильство в Україні слабо карається. За подібні дії дітей-гвалтівників не залучають до відповідальності в зв'язку з малолітнім віком, їхні батьки в таких випадках відбуваються штрафами за невиконання батьківських обов'язків, а школи взагалі залишаються осторонь. «У нашій країні система виявлення подібних правопорушень знаходиться на вкрай низькому рівні. У липні у Верховній Раді зареєстрували законопроект про булінг, в якому пропонується покласти відповідальність на директорів і співробітників шкіл за приховані факти цькування одними учнями інших. Це питання добре регулюється в Канаді, США. У розвинених демократичних країнах навіть якщо людина стала мимовільним свідком знущань і не повідомила про це, вона теж підлягає відповідальності. У нас же, на жаль, поки це питання не регулюється», – продовжує Дмитро Марцонь [2].

В Україні ж згідно з статті 52 Конституції України, діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним. Будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом [3].

Дійсно, багато тривоги викликають у нас насильницькі дії серед дітей та підлітків. Аналізуючи інформацію про насилля серед дітей, ми розуміємо, що поєднання таких факторів призводить до насилля: вплив насильства в сім'ї, генетичні фактори, попередня агресивна поведінка, вплив насильства в ЗМІ, поєднання стресових соціально-економічних факторів (бідність, самотність виховання), вживання алкоголю чи наркотиків та інші. Якщо ж дитина демонструє прояви насильницької поведінки дорослі повинні звернутися до спеціаліста з психічного здоров'я, який допоможе дитині

контролювати свій гнів, виражати гнів іншими способами, вирішувати шкільні проблеми.

Відповідно до статті 19 Конвенції про права дитини, ми знаємо, що держави-учасниці вживають всіх необхідних законодавчих, адміністративних, соціальних і просвітніх заходів з метою захисту дитини від усіх форм фізичного та психологічного насильства, образи чи зловживань, відсутності піклування чи недбалого і брутального поведження та експлуатації, включаючи сексуальні зловживання, з боку батьків, законних опікунів чи будь-якої іншої особи, яка турбується про дитину. Такі заходи захисту, у випадку необхідності, включають ефективні процедури для розроблення соціальних програм з метою надання необхідної підтримки дитині й особам, які турбуються про неї, а також здійснення інших форм запобігання, виявлення, повідомлення, передачі на розгляд, розслідування, лікування та інших заходів у зв'язку з випадками жорстокого поведження з дитиною, зазначеними вище, а також, у випадку необхідності, для порушення початку судової процедури [4].

Насильство між дітьми, проблема якого, на жаль, сьогодні стає для України все більш актуальною, є особливо небезпечним. Це пов'язано, зокрема, із вразливістю дитячої та підліткової психіки та впливом насильства на подальше життя дітей, які стали його жертвою або є агресорами. Найявність та зростання випадків насильства серед дітей є індикатором багатьох суспільних проблем, отже, ця проблема стосується кожного. Звідси найперше правило – не закривати очі на насильство серед дітей, не замовчувати відомих випадків та докласти всіх зусиль, щоб попередити повторення насильства [5].

Звісно, насильницьку поведінку серед підлітків можна зменшити чи запобігти, якщо усунути фактори ризику. Наприклад, запобігти жорсткому поведженню з дітьми; відстежити те, що переглядає дитина; провести психологічні бесіди.

Також можна запобігти насиллю згідно з статті 19 Закону України про запобігання та протидію домашньому насильству. Наприклад, забезпечити організацію і провести серед населення, у тому числі серед дітей та молоді, інформаційних кампаній щодо запобігання та протидії домашньому насильству, роз'яснення його форм, проявів і наслідків; розробити та впровадити у навчальних закладах навчальних і виховних

програм з питань запобігання та протидії домашньому насильству, у тому числі стосовно дітей [6].

Отже, насильство є глобальним явищем, що призводить до смерті понад 1,6 мільйонів людей щороку. Тому проблема насилля серед дітей та підлітків потребує негайного вирішення. А виходячи з вище наведеного можна прийняти нову редакцію законів, які забезпечать встановлення гідної відповідальності за вчинення будь-яких насильницьких дій фізичного, психологічного або економічного характеру.

Список використаних джерел

1. Психологічне та фізичне насилля серед дітей шкільного віку, його види. URL: <https://uh487085.ukrdomen.com/protidiya-bulingu/psixologichne-ta-fizichne-nasillya-sered-ditej-shkilnogo-viku-jogo-vidi-poradi-batkam-pedagogam-ta-dityam-yak-diyati-u-skladnix-situaciayah/>.

2. Платити за сльози і кров чужих дітей: як вирішити проблему підліткового насильства. URL: <https://ukraine.segodnya.ua/ua/ukraine/platit-za-slezy-i-krov-chuzhih-detey-kak-reshit-problemu-podrostkovogo-nasiliya-1160275.html>.

3. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр?find=1&text=насил#Text>.

4. Конвенція про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021?find=1&text=насил#Text.

5. Насильство над дітьми в школі. Як діяти та запобігати? URL: <http://centre7.org.ua/korysni-porady/pravovi-komentari/nasylstvo-nad-dit-my-v-shkoli-yak-diiaty-ta-zapobihaty/>.

6. Закон України про запобігання та протидію домашньому насильству. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19?find=1&text=діт#Text>.

Сова Ю. М.,

студент 201 СЕ навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЛЮ ЩОДО ДІТЕЙ

Насильство – це загальна проблема, а також одна з найбільш розповсюджених у світі форм порушення прав людини, в тому числі дитини. В Україні за минулий рік

зафіксовано понад 180 тисяч звернень щодо насильства в сім'ї, 2756 із них – від дітей.

В ст. 28 Конституції України враховані міжнародні стандарти прав людини і закріплена норма про те, що ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню [1, с. 8].

Жорстоке поводження із дітьми в сім'ї не така вже й рідкість. Часто плутаючи методи виховання із звичайним насильством, батьки намагаються бути «розпорядниками» життя власної дитини. Не знаючи іншого ставлення, діти не можуть правильно оцінити ситуацію, тому самі, вважаючи себе винними навіть не намагаються захиститись [2].

В боротьбі за захист дітей від домашнього насильства, протягом останнього десятиліття, влада України прийняла низку законів. Зокрема, з 2018 року діє Закон «Про запобігання та протидія домашньому насильству», що визначає основні напрями реалізації державної політики у цій сфері. У липні цього року Президент України підписав Закон «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності за вчинення домашнього насильства». Однак, незважаючи на всі намагання та законодавчі акти, що регулюють питання домашнього насильства, статистика досі жахає.

Щоб запобігти чи хоча б зменшити кількість випадків застосування домашнього насилля до дітей, на мою думку, варто ввести суворі обмеження до насильників, в якій формі вони б не діяли : фізичному чи моральному аспекті. Адже і застосування фізичної сили, і емоційне утискання дитини чи підлітка однаково впливає на його свідомість. Більш того, постійне приниження чи висміювання особи занадто сильно давить на неї. Вона починає замикатись у собі, адже від натиску рідних людей на підсвідомому рівні формується упередження про власну неповноцінність, чи невідповідність стандартам, які старші вважають ідеалами. В результаті це призводить до психологічних дисонансів, коли дитина у внутрішньому конфлікті на психічному рівні не знає що вважати важливішим – свої переконання і бажання чи нав'язані батьками ідеали поведінки. Поступово дитина втрачає свою самостійність і повністю залежить від думки свого оточення. І неможливо не погодитись, що втрата особистості, свого «Я» – це найбільш

безутишне явище в будь-якому прояві. Однак, можливий і інший варіант розвитку подій : дитина взбунтується проти нав'язаних їй ідей; тоді її метою стане бажання діяти повністю протилежно очікуванням її батьків. І це переконання – діяти протилежно певним настановам, у майбутньому може перерости у антисоціальну поведінку, що повністю суперечить нормам суспільства.

Практично всі діти, що постраждали від жорстокого поводження і зневажливого ставлення, пережили психічну травму, в результаті чого вони розвиваються з визначеними особистісними, емоційними і поведінковими особливостями, що негативно впливає на їхнє подальше життя [3, с. 59].

Діти, що зазнали різного роду насильства, самі стають агресивними, що найчастіше виливається на більш слабких: молодших за віком дітей, на тварин. Часто їхня агресивність виявляється в грі, часом спалахи їхнього гніву не мають видимої причини. Деякі з них, навпроти, надмірно пасивні, не можуть себе захистити. І в тому, і в іншому випадку порушується контакт, спілкування з однолітками. У занедбаних, емоційно депривованих дітей прагнення будь-яким шляхом повернути до себе увагу іноді виявляється у вигляді зухвалого, ексцентричного поводження.

Найбільш універсальною і важкою реакцією на будь-яке, а не тільки сексуальне насильство, є низька самооцінка, що сприяє збереженню і закріпленню психологічних порушень, пов'язаних з насильством. Особистість з низькою самооцінкою переживає почуття провини, сорому.

Для неї характерна постійна переконаність у власній неповноцінності, у тому, що "ти гірше всіх". Унаслідок цього дитині важко домогтися поваги оточуючих, успіху, спілкування її з однолітками ускладнені [3, с.59]

Важливим аспектом є потреба вдосконалити систему допомоги дітям у випадках домашнього насилля. Найважчим завданням на даному етапі, напевно, є визнання психологічної допомоги не чимось дивним чи ганебним, адже це цілком нормально - прагнути допомоги психологічного типу від когось іншого, хто вислухає і направить думки і дії в правильне русло. Адже хто, як не людина з відповідною освітою і потрібними знаннями допоможе травмованому морально підлітку? Якщо батьки не в змозі виправити скоєне, це єдиний правильний вихід. Прикро визнавати, але в наш час, допомогу психолога

вважають таким специфічним явищем, що застосовується тільки в критичних випадках. І це тягне за собою зневажливе ставлення і насмішки. Це неправильно і зовсім ненормально, однак це наше сьогодніня.

Зовсім не зайвим буде розповсюдження контактів та інформації про можливість отримання такої допомоги, адже хоча вони і існують, але лише невелика частина населення України знає, куди можна звернутись в випадку погрози чи застосування домашнього насильства. Варто зазначити, що більшість цієї частини – не діти, і сумнівно, що неповнолітні знають, що можна звернутись до органів, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству чи зателефонувати на гарячу лінію. Насильство й жорстоке поводження, зокрема, стосовно дітей відзначається високою латентністю, тобто є неявною, прихованою проблемою. Іншою мовою, особи, які зазнають домашнього насильства, зазвичай або не знають, куди вони можуть звернутися по допомогу (за виключенням правоохоронних органів), або не схильні повною мірою використовувати ті можливості захисту та підтримки, які надають державні органи та служби. До цього можна додати, що випадки, коли дитина зазнає жорстокого поводження поза сім'єю, за виключенням найбільш кричущих, також, як правило, залишаються поза полем зору відповідних органів та служб [3, с. 60].

Важливою складовою подолання проблеми домашнього насильства над дітьми є деформація переконань батьків щодо методів виховання чи поведінки з молодшими членами сім'ї. Адже неможливо розраховувати на припинення жорстокого відношення без кардинальних змін ментальності старшого покоління. Дуже часто один з батьків просто спостерігає за знущанням над своєю дитиною. Та насправді ця форма насильства існує у побуті дуже давно і поширена серед представників різних національностей, різного соціального та фінансового статусу, у сім'ях з різними світоглядами, світосприйняттям, релігійними вподобаннями. Більшість батьків у таких сім'ях досі вважають дитину своєю власністю і переконані, що мають право робити з нею все, що заманеться: бити, позбавляти неслухняну дитину їжі тощо [3, с. 59]. Норми чинного українського законодавства поки що не повною мірою передбачають цілісний та дійовий механізм для ефективного забезпечення прав та інтересів дитини, які, на жаль,

порушуються щоденно. Залишаються високими показники поширення соціального сирітства, дитячого жебрацтва, економічної та сексуальної експлуатації, включаючи дитячу працю, жорстокого поводження з неповнолітніми дітьми, торгівлі дітьми та інші.

Будь-який вид насильства формує у дітей і підлітків такі особистісні і поведінкові особливості, які роблять їх малопривабливими і навіть небезпечними для суспільства. Які ж суспільні втрати від насильства над дітьми? Це, насамперед, втрати людського життя в результаті вбивств дітей і підлітків, їхніх самогубств, це втрата в їхній особі продуктивних членів суспільства внаслідок порушення їх психічного і фізичного здоров'я, низького освітнього і професійного рівня, кримінальної поведінки. Це втрата в їхній особі батьків, здатних виховати здорових у фізичному і моральному відношенні дітей. Нарешті, це відтворення жорстокості в суспільстві, оскільки колишні жертви самі часто стають гвалтівниками.

Отже, проблему домашнього насильства неможливо вирішити прийняттям одного законодавчого акту. Це поліетапний процес, що тягне за собою не лише запобігання виникненню нових випадків застосування насильства щодо дітей, а й виправлення ситуації, що виникла внаслідок тривалої бездіяльності. Поступово Україна встає на шлях подолання проблем, що раніше не набували розголосу, і маленькими кроками, але нам дається надолужити згаяне.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996. URL: www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2789-14.
2. Проблема насильства в сім'ї URL: www.problemanasylstva.blogspot.com.
3. Ковалів М.В. Захист прав дітей від насильства й жорстокого поводження : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 3 черв. 2021). Київ: НАВС, 2021. С. 58–60. URL: www.nai.au.kiev.ua/images/news/img/2021/06/pr11.pdf.

Наукове видання

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ
ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ, НАСИЛЬСТВУ
ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ Й ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ:
НАЦІОНАЛЬНА ПРАКТИКА ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Матеріали
науково-теоретичної конференції здобувачів вищої освіти
(Київ, 8 грудня 2021 року)

*Присвячено Всесвітній акції
«16 днів проти насильства»*

Підписано до друку 05.07.2022. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Обл.-вид. арк. 12,25. Ум. друк. арк. 11,39.
Тираж 100 прим.
